К.П.У.

30600

БЕЗВІРНИК

16 РІК
(1933)
№ 1–2

СІЧЕНЬ

Oni korespondas esperante

РІК ВИДАННЯ 9 й

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літописі Українського Друку", „Картковому Репертуарі" та інших покажчиках Української Книжкової Палати

ЗМІСТ

Стор.

Передова.— На порозі другої п'ятирічки 1
Р. Короп.— По бойовому готуватися до весняної сівби 9
Є. Ярославський.— Ленінізм проти релігії 17
Дм. Ігнатюк.— Марксизм-ленінізм, як войовничий атеїзм:
Розділи: 1. Соціяльне коріння релігії. 2. Клясова функція релігії. 8. Релігія і буржуазія 28

ЗА КОРДОНОМ

І Ельвін.— Криза буржуазної культури і церква 43

ХРОНІКА

На Україні: В ЦР СВБ. СВБ України взяла шефство над Абхазькою СВБ. Безвірницька комуна готується до сівби. Святкування 10-річчя газети й журналу „Безбожник" у Київській облраді СВБ. Релігійники—шкідники хлібозаготівель 49
І. Скуленко.— Антирелігійні-музеї, висвітліть вашу роботу 50
По СРСР: 10-річчя газети й журналу „Безбожник" 52
За кордоном: Попи—акціонери військових концернів. Сумний фінансовий стан англійських церковників 52

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

Юр. Лавріненко.— Рецензія на антирелігійну повість *Як. Ковальчука „Останній розлам"* 53

В справі передплати та неприставки журналу звертатись не до редакції, а до своєї поштової філії.

Харків, 2-га друк. УПП ДВОУ, Пушкінська вул., 40

Головліт № 8035 Тир. 36695 — $3^1/_2$ др. арк. Зам. № 10

Папір: $1^3/_4$ арк., ф. 62 × 94 — 38 кг. 1 др. арк 55 т. літ.

Здано до складання 3/I

Підписано до друку 24/I

січень № 1—2
16 рік (1933)

БЕЗВІРНИК

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ТА МЕТОДИЧНИЙ АНТИРЕЛІГІЙНИЙ ЖУРНАЛ — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ СПІЛКИ ВОЙОВНИЧИХ БЕЗВІРНИКІВ УКРАЇНИ.

ВИХОДИТЬ ДВІЧІ НА МІСЯЦЬ

Адреса редакції: Харків 10, 2-й Радянський пров. № 2. Тел. 76-30.

НА ПОРОЗІ ДРУГОЇ П'ЯТИРІЧКИ

Героїчним зусиллям мільйонних мас робітників, колгоспників та трудящих, за більшовицьким проводом комуністичної партії та її ЦК на чолі з тов. Сталіном, країна Рад переможно вивершила п'ятирічку в чотири роки.

За чотири роки ми ґрунтовно перебудували народнє господарство, перетворивши СРСР з аграрної країни, на країну індустріяльну.

Перша п'ятирічка була по-суті п'ятирічкою побудування економічного фундаменту соціялізма. За роки першої п'ятирічки в нашій країні розгорнулося велетенське будівництво, що рівного йому не знає історія. За цей час у Радянському союзі збудовано понад 1500 підприємств у промисловості та на транспорті. Утворено 5820 радгоспів, 2496 машинно-тракторних станцій.

„Радянський союз перетворився на країну могутню в розумінні обороноспроможности, на країну готову до всяких випадковостей, на країну спроможну виробляти масовим маштабом усі сучасні знаряддя оборони і постачати їх своїй армії на випадок нападу зовні“ (Сталін, з доповіді на об'єднаному пленумі ЦК і ЦКК ВКП(б).

За одне з основних досягнень першої п'ятирічки є також завершення в основному колективізації сільського господарства в основних зернових районах та ліквідації останньої експлуататорської кляси—куркульні.

Наша країна з дрібним і найдрібнішим селянським господарством перетворилися на країну найбільшого в світі сільського господарства, побудованого на соціялістичних засадах, озброєного передовою технікою—тракторами, комбайнами та іншими складними машинами. Колгоспник став „центральною фігурою хліборобства“ та справжньою міцною опорою радянської влади на селі.

Наша країна остаточно уґрунтувалася на соціялістичному шляху. Переможний шлях нашої країни у розв'язанні історичного завдання— за найкоротші строки наздогнати й випередити в технічно-економічному відношенні найпередовіші капіталістичні країни — це справа героїзму мас, що для них праця стала справою чести, доблести і геройства. І вже перша п'ятирічка принесла нам величезні досягнення на шляху зміцнення економічної незалежности Радянського союзу.

Цих перемог ми досягли в нещадній боротьбі проти клясового ворога та його аґентури—опортуністичних скигліїв, що боялися натиснути на куркуля та пропонували уповільнити темпи соціялістичного будівництва.

Жалюгідними стали всі віщування буржуазних троцькістських та соціяль-фашистських економістів і писак, що пророкували провал і нездійсненність більшовицьких „мрій". П'ятирічка в чотири роки стала реальним фактом, що його не можуть тепер замовчати навіть найзапекліші наші клясові вороги, тимчасом як капіталістична система переживає глибоку кризу, що відкинула капіталістичну економіку на 30—40 років назад.

Успіхи п'ятирічки, як це підкреслив тов. Сталін на січневому пленумі ЦК і ЦКК, мають велике міжнароднє значення, вони дали міжнародньому робітничому рухові нові докази, що *„капіталістична система господарства безсила й неміцна, вона вже відживає свій вік і повинна віддати своє місце іншій вищій Радянській соціялістичній системі господарства, яка не боїться криз і здатна подолати труднощі, нерозв'язані для капіталізму — це радянська система господарства"* (Сталін).

Капіталістичний світ вступає в новий 1933 рік з величезною 50 мільйонною армією безробітних, назустріч дальшому загостренню кризи й голоду, назустріч другому туру пролетарських революцій і імперіялістичних воєн.

Радянський союз іде назустріч дальшому могутньому зміцненню соціялізма, здійснення велетенської програми другої п'ятирічки—п'ятирічки побудування безклясового соціялістичного суспільства.

Соціялістичне будівництво відбувається за умов загостреної клясової боротьби. Отже шлях до безклясового соціялістичного суспільства пролягає через уперту й жорстоку клясову боротьбу. Клясового ворога в нашій країні ми розтрощили, але ще не знищили остаточно. Рештки експлуататорських кляс чинять скажений опір соціялістичному поступу. Вони використовують усі сили й засоби, щоб гальмувати й перешкоджати будівництву соціялізма. Вірною зброєю в руках куркуля в боротьбі проти соцбудівництва є релігія. Релігія, впродовж тисячоліть бувши вірною служницею в руках експлуататорів, виховуючи з пригноблених покірних рабів, захищала й освячувала приватну власність—основу експлуататорської системи, прищеплювала трудящим любов до ката й експлуататора, „Ідея бога,—писав Ленін,—*завжди* присипляла і притупляла „соціяльні почуття", підміню-

ючи живе мертвотою, й бувши *завжди* ідеєю рабства (найгіршого, безвихідного рабства). Ніколи ідея бога не зв'язувала особу з суспільством, а завжди *зв'язувала* пригноблені кляси вірою в божественність гнобителів".

Релігія—найлютіший ворог трудящих, бо вона—проти поліпшення їхнього життя, вона відволікає їх від боротьби проти гнобителів. „Того, хто все життя працює і терпить злидні, релігія навчає смиренства й терпіння в земному житті, втішаючи надією на небесну нагороду" (Ленін).

За 15 років існування пролетарської держави церковники й сектанти всіх мастей, як вірна аґентура куркульні й міжнароднього імперіялізму, як найзліші вороги комунізму, люто боролися й борються проти переможного соціялістичного будівництва. Жодна політична й господарська кампанія в нашій країні не проходила без втручання й жорстокого опору від церковників і сектантів. Релігійники на кожному кроці стають надхнениками шкідництва і антирадянських провокацій. Особливо вперто боролися релігійники проти першої соціялістичної п'ятирічки.

У найменші щілини пролазили замасковані „словом божим" сектанти й церковники, щоб зривати виконання промфінпляну на виробництві, щоб послабити й розкласти колгоспи, щоб підірвати міць країни. Для цієї роботи куркульня і їхня релігійницька аґентура використовували ввесь арсенал релігійної зброї і впливу, ввесь шахрайський досвід задурманювання трудящих, надбаний за довгі роки панування церкви.

Перша соціялістична п'ятирічка підірвала найглибше коріння капіталізму в нашій країні; цим самим вона завдала нищівного вдару релігії. Перша п'ятирічка позначилась великими перемогами і на фронті боротьби проти релігії. Років першої п'ятирічки в нашій країні розгорнувся бурхливий масовий безвірницький рух, зумовлений успіхами соціялістичного будівництва. Мільйони трудящих мас, переконавшись в експлуататорській суті релігії, порвали з нею і вийшли з під впливу релігійних організацій та духівництва. Цей рух ширшає й росте день-у-день.

Історично пам'ятною назавжди залишиться перша п'ятирічка, як великий етап масового визволення трудящих від релігійних ілюзій і тенет. Незабутніми будуть величезні антирелігійні демонстрації й карнавали трудящих, що демонстрували свою ненависть до релігії, „розправлялися" з нею. Від пролетарських столиць до найглухіших закутків трудящі вимітали на смітник, як непотрібний мотлох, різні релігійні атрибути—хрести, ікони, лямпадки, „святі книги" та інше. Розгорнулась надзвичайно широка, майже стихійна, кампанія серед трудящих мас міста й села. за зняття дзвонів з церков і використання їх на потреби індустріялізації країни. За вимогами переважної великої більшости трудящих дзвони скинуто за невеликими винятками майже з усіх церков. Безвірницький рух серед трудящих щодалі шир-

шав і поглиблювався. Слідом за виходом з релігійних організацій, зречення релігії й виконання релігійної обрядовости ставилось питання про існування молитовень. Понад 1000 молитовень за вимогою трудящих закрито і будинки передано на культосвітні потреби. Разом з цим розпочався процес масового зречення духівництва від сану, що супроводився самовикриттям контрреволюційної ролі, яку відогравала й відограє релігія і вони, її служники, в руках експлуататорів. Цей процес ліквідації релігійних організацій і реакційного духівництва відбувається далі невпинно й послідовно.

Поряд з відходом трудящих мас від релігії, бурхливо зростає Спілка войовничих безвірників, сягнувши на кінець першої п'ятирічки до 6 млн. членів СВБ.

У боротьбі проти релігії СВБ, як добровільна громадська організація, відограє велику ролю. Під проводом партії організації СВБ розгротають за цей період у місті й на селі широку масову антирелігійну пропаґанду. Боротьба проти релігії з цього часу набуває плянового й систематичного характеру, вона підпорядковується завданням клясової боротьби пролетаріяту і соціялістичного будівництва. За цей час тисячами антирелігійних доповідей, лекцій, диспутів, вечорів охоплено мільйони трудящих. З особливим успіхом відбуваються масові, здебільшого протисвяткові кампанії, у яких найактивнішу творчу участь беруть широкі кола трудящих.

Років першої п'ятирічки надзвичайно зростає попит на антирелігійну літературу, зростають тиражі безвірницької преси, народжуються нові журнали, газети, зокрема на Україні. З грудня 1929 року почала виходити масова безвірницька газета „Войовничий Безвірник", що тираж її швидко виростає до 150 тисяч примірників; збільшується також кількість антирелігійних видань.

За особливо велике досягнення СВБ слід вважати утворення за цей період чималої кількости антирелігійних музеїв та виставок, що в безвірницькій роботі посідають видатне місце.

Тепер в нашому Союзі існує чимало великих антирелігійних музеїв—Центральний Антирелігійний Музей у Москві, Всеукраїнський Антирелігійний городок (у кол. Києво-печерській лаврі), у Ленінграді музеї в колишніх Казанському та Ісаакієвському соборах (тут є найбільший у світі маятник Фуко, що наочно доводить обертання землі навколо вісі). Тільки недавно закінчили встатковувати Вседонбаський антирелігійний музей в Червоногорському (колишнє Святогорське). Крім цих, є сотні менших музеїв, що здебільшого утворилися в приміщеннях закритих ліквідованих манастирів та церков.

Багатомільйонна спілка войовничих безвірників, розгортаючи широко антирелігійну політосвітню роботу, брала організовану практичну участь у соціялістичному будівництві. Тільки на підприємствах України організовано з кращих безвірників понад 1000 ударних безвірницьких бриґад. Ці бриґади своєю зразковою дисципліною, ударним перевиконанням своїх виробничих завдань ставали до лав передових борців

першої п'ятирічки (Дніпрельстан, Дніпропетровське, Донбас, Миколаїв, Маріюпіль, Кам'янське тощо). Ударні безвірницькі бриґади на будівництві Дніпрельстану за високі соціялістичні темпи, за віддану роботу під час кладки п'ятсот тисяч кубометрів бетону та під час монтажу станції здобули світової слави.

Чималих успіхів досягли передові безвірницькі організації в боротьбі за соціялістичну перебудову сільського господарства. Оскаженілий куркуль і його релігійницька аґентура найлютіше чинили опір колективізації сільського господарства, чіпляючись за залишки релігійного світогляду у відсталій частині мас, як за надійне знаряддя задурманювання, а в релігійній організації знаходячи засіб переводити свій вплив на відсталих.

Нещадно борючись проти куркульні, викриваючи клясовий контрреволюційний зміст релігійної проповіді, за якою куркульня приховувала своєю шкідництво, безвірники водночас ставали до лав колгоспівських. Силами низових осередків СВБ на Україні утворено 42 безвірницьких колгоспи, серед них комуна „Пролетарський Безвірник", що завжди веде перед у виконанні соціялістично-будівничих завдань.

СВБ 1929—1930 р.р. провела кампанію збирання коштів на утворення безвірницької МТС, яку й утворено в с. Вороб'ївці (ЦЧО).

За цей час СВБ провадить низку кампаній за зміцнення обороноспроможности країни. На кошти, зібрані безвірниками, збудовано й передано Червоній армії 4 літаки. Один з них збудовано на кошти безвірників України. Крім того, збудовано один танк та підводного човна „Воинствующий Безбожник". Чимало організацій, зокрема СВБ України, взяли шефство над частинами Червоної армії, створивши там бази для розгортання й посилення антирелігійної роботи Червоної армії.

Безвірники за цей період організовано включаються в проведення таких господарсько-політичних кампаній,як хлібозаготівлі, засівні та збиральні кампанії, мобілізація коштів на соціялістичне будівництво тощо. Другу п'ятирічку безвірники України зустрічають перевиконанням пляну реалізації позики четвертого вивершувального.

Однак у роботі СВБ є ціла низка хиб і недоліків, насамперед організаційних, що заважають далі й глибше розгортати антирелігійну боротьбу. У наступному 1933 р. ми повинні подолати всі хиби нашої роботи. XVII конференція ВКП(б) поставила, як основне політичне завдання другої п'ятирічки, „остаточно зліквідувати капіталістичні елементи й кляси взагалі, цілком знищити причини, що породжують клясові відміни й експлуатацію, і подолати пережитки капіталізму в економіці та свідомості людей, перетворивши всю трудящу людність країни на свідомих і активних будівників безклясового соціялістичного суспільства".

Релігія є один з найсильніших, найреакційніших пережитків капіталізму в свідомості. Отже перед країною Рад другої п'ятирічки

поставить грандіозні завдання. Ми маємо побудувати такий суспільний лад, в якому не буде місця експлуатації людини людиною,— лад вільних творців соціялізму. У цьому суспільстві немає місця для рабської релігійної ідеології, бо пляновість соціялістичного господарства нищить елементи випадковости, несподіванки, ліквідує індивідуальну відірваність і відокремленість людей, що неминучо породжувало віру в надприродні сили, „божу волю" тощо. Однак це не значить, що релігія другого п'ятиріччя сама собою відімре і, мовляв, боротись проти неї — зайва річ. Такі погляди глибоко шкідливі. Ленін вимагав від нас настійної і повсякденної боротьби проти релігії, боротьби, підпорядкованої завданням пролетарського клясового руху. Боротися проти релігії — це значить вибивати з рук куркульні зброю, що нею вона спритно користується, щоб впливати на відсталу ще релігійну частину трудящих, розмагнечувати їхню волю до боротьби, притамовувати клясову свідомість.

Намагання куркульні скеровані тепер на те, щоб розкласти колгоспи з середини, шкодити колгоспному виробництву, гальмувати організаційно-господарське зміцнення колгоспів, підживлювати рвацькі настрої серед найвідсталіших колгоспників, зоохочувати грабувати недоторкану громадську власність:

„Колгоспники становищем уже не одноосібники, а колективісти, але свідомість у них покищо стара, приватно-власницька. І ось колишні люди з лав експлуататорських кляс використовують приватно-власницькі навички колгоспників, щоб організувати розкрадання громадського майна і тим захитати основу радянського ладу—громадську власність" (Сталін).

У світлі політичних настанов другої п'ятирічки перед нами постають найближчі завдання антирелігійної роботи на наступний 1933 р.

Борючись за соціялістичне перевиховання трудящих мас, ми повинні насамперед максимально охопити антирелігійною пропаґандою тих трудящих, які ще не пірвали з релігією, які ще перебувають під її впливом. А це в нас найвідсталіша ділянка. Робота серед вірян вимагає певного вміння, упертости й систематичности. До вірянина треба підходити з конкретним матеріялом його села чи району, матеріялом, що викриває клясову суть релігії, її організацій та попівщини. Особливо це ставить питання розгортати й посилювати безвірницьку роботу серед жінок, які в складі релігійних громад на сьогодні становлять більшість.

Виключну увагу треба приділити розгортанню антирелігійної роботи на селі, по колгоспах, що на даному етапі є найвідповідальніша ділянка боротьби проти релігії. Антирелігійну роботу на селі треба скерувати на боротьбу за організаційно-господарське зміцнення колгоспів, підвищення врожайности та опанування агротехніки.

Досі ми ще не розгорнули як слід антирелігійної роботи серед сезонних робітників, на новобудівлях та серед неорганізованої людности. Це має стати за одне з основних завдань 1933 року.

Масову антирелігійну пропаганду треба побудувати так, шоб найширше охопити трудящих. 1933 рік повинен бути вирішальним у розгортанні масового антирелігійного навчання, що в свою чергу його треба піднести на вищий теоретичний рівень. Наше завдання — звільнюючи трудящих від релігійного впливу, озброїти їх атеїстичним марксо-ленінським світоглядом, диялектично-матеріялістичним розумінням світу, суспільних явищих та природи.

Розміри і глибина безвірницького руху висувають завдання конкретно вивчати соціяльні причини, що зумовлюють відхід мас від релігії, і причини, що гальмують і затримують цей відхід. Отже треба посилити науково-дослідницьку роботу, поставивши за основне завдання на 1933 рік вивчати роботу релігійних організацій за нових обставин, вивчати процес відмирання релігії, зокрема на селі, серед колгоспників та по містах серед нових кадрів робітників.

Звільнення мас від реакційного впливу релігії є відповідальне завдання. Воно вимагає активної участи в боротьбі проти релігії найширших трудящих мас. На жаль, зростання лав СВБ не відповідає велетенському безвірницькому рухові трудящих мас. Наші організації ще не спромоглися охопити чималої частини трудящих, що порвали з релігією. СВБ має ще чимало організаційних недоліків.

Перед СВБ у наступному 1933 році стоїть завдання рішуче перебудувати роботу низової мережі та зміцнити її, посиливши роботу осередка, активізуючи кожного члена СВБ, домагаючись, щоб не було жодного члена СВБ, що не провадив би антирелігійної роботи. Треба ширше застосувати самокритику в нашій роботі і нещадно боротися проти лжеактивістів, що зривають роботу і розкладають організацію. Соціялістичні форми праці,— ударництво й соцзмагання мають стати за основні важелі активізації безвірницької роботи. Ми досі ще не навчилися плянувати як слід роботу райрад і осередків і боротися за виконання цих плянів. ЦР і облради повинні цього року перебороти цю хибу.

Ще є багато підприємств, МТС і колгоспів, де немає осередків СВБ. Є ще навіть такі райони, де немає райрад, а чимало є й таких, де райради існують лише формально, на папері. Ми повинні домогтися, щоб утворити осередки СВБ на всіх підприємствах і МТС, при кожному великому колгоспі. Жодного району без райрад СВБ, жодної бездіяльної райради — такі завдання стоять перед нами.

Особливо настійливо треба зміцнювати фінансову дисципліну в організації. Треба рішуче покінчити з нехлюйством у цій справі, бо це не дає змоги розгортати масову роботу і підриває взагалі дисципліну в лавах СВБ.

У нашій організації треба посилити конкретний провід низовими осередками, надаючи їм систематичний живий інструктаж і допомогу, посилити зв'язок між осередками і радами. Треба також залучити до антирелігійної роботи комсомольські, профспілкові та громадські організації, провадячи це залучення на конкретній роботі, визначаючи

конкретні завдання, що за них вони відповідали б. Ні в якому разі осередки і ради СВБ не повинні підмінювати собою профспілок та комсомол, що повинні брати активну участь у боротьбі проти релігії.

Великих успіхів ми досягли в антирелігійному вихованні дітей. Років першої п'ятирічки викрито і остаточно переборено опортуністичну течію „безрелігійности" у вихованні в трудовій школі і запроваджено антирелігійне виховання. Тепер у лавах ЮВБ перебуває понад 2 мільйони дітей. Але на цьому заспокоюватись неможна: ми повинні приділити ще більше уваги роботі серед дітей.

Треба насамперед організаційно зміцнити групи й гуртки ЮВБ, піднести ідейний політичний рівень антирелігійної роботи в піонер-загонах у школі, розгортати серед дітей живі й цікаві форми антирелігійної роботи та визначати зміст роботи відповідно до віку дітей. Райради СВБ повинні подбати, щоб піднести теоретичну безвірницьку підготовку вчителів і піонер-вожатих. Це треба обговорити з відділами Наросвіти, які повинні організовувати відповідні семінари та курси-конференції. Антирелігійна та освітянська преса повинні подавати педагогам систематичну допомогу в цій справі.

Ми ще мало приділяємо уваги питанням інтернаціонального виховання в СВБ. Ще не налагоджено систематичного зв'язку окремих організацій СВБ з пролетарськими безвірниками по капіталістичних країнах.

Наше завдання — допомагати безвірникам закордону своїм досвідом боротьби проти релігії.

Треба не забувати, що релігія в руках капіталістів є один з найотрутніших засобів придушувати революційний настрій і революційні дії пролетаріяту та селянства. І тому боротьба проти релігії в капіталістичних країнах є насамперед боротьба за визволення трудящих від капіталістичної експлуатації та пригноблення.

У нас, в СРСР, боротьба проти релігії є боротьба за соціялізм, за побудову безклясового соціялістичного суспільства.

В цілому світі — боротьба проти релігії — це боротьба проти найшкідливішої контр-революційної зброї в руках капіталізму, боротьба за зміцнення сил пролетарської революції.

Отже — всі сили на цю боротьбу, за конкретним пляном, на конкретних ділянках, на антирелігійну роботу, як невід'ємну частину нашого соціялістичного наступу.

Р. КОРОП

ПО-БОЙОВОМУ ГОТУВАТИСЯ ДО ВЕСНЯНОЇ СІВБИ

Перша весна другої п'ятирічки наближається. Цієї весни мають здійснюватися в сільському господарстві основні політично-господарські завдання другої п'ятирічки, п'ятирічки широчезного розгортання продукційних сил соціялістичного господарства, п'ятирічки остаточної ліквідації капіталістичних елементів і клясів взагалі. Цієї весни ми повинні розгорнути більшовицьку боротьбу за подолання пережитків капіталізму в економіці села, у свідомості широких мас трудящого селянства.

Для рішучих успіхів у цій боротьбі ми маємо всі потрібні умови.

„За період п'ятирічки дано сільському господарству:

а) понад 120 тис. нових тракторів, потужністю 1.900 тис. сил;

б) на 1.600 млн. крб. сільсько-господарських машин, а це більше як подвоїло машинну озброєність сільського господарства, рівняючи до 1928 року, особливо маючи на увазі різке збільшення сучасних складних машин тракторного тягла.

За останні 4 роки організовано 2.446 машинотракторних станцій, яким постачено сучасне знаряддя праці, майстерні для ремонту, автомобілі тощо.

За останні три роки організовано понад 200 тис. колективних господарств з охопленням колгоспами понад 60% селянських господарств і близько 75% всієї селянської засівної площі.

За той таки період організовано 5 тис. радянських господарств (зернових, тваринницьких і технічних культур), при чому колгоспи разом з радянськими господарствами охоплюють близько 80% всієї засівної площі.

В наслідок всього цього:

а) розгромлено куркульство, підірвано коріння капіталізму в сільському господарстві і тим самим забезпечено перемогу соціялізму на селі, а колективне господарство перетворилося на міцну підпору соціялістичного будівництва;

б) розв'язане історичне завдання переведення дрібного індивідуального, розпорошеного селянського господарства на рейки соціялістичного великого хліборобства і СРСР з країни дрібно-

селянської перетворився на країну найкрупнішого хліборобства". (З постанови об'єднаного пленуму ЦК і ЦКК ВКП(б).

Засівна площа набагато зросла. СРСР засіває на 30 мільйонів гектарів більше проти того, що засівала до війни царська Росія. Збільшилася площа під технічними культурами, просапними рослинами й травами. Незрівняно збільшилося здобування рослинної сировини для наших фабрик і заводів. Ми звільнилися від залежности від довозу з-за кордону бавовни.

„Тепер завдання полягає в тому, щоб зміцнити колгоспи *організаційно,* витурити відтіль шкідницькі елементи, підібрати справжні, перевірені більшовицькі кадри для колгоспів і зробити колгоспи дійсно більшовицькими. В цьому тепер головне" (Сталін, з доповіді на об'єднаному пленумі ЦК і ЦКК ВКП(б).

Цієї весни ми повинні домогтися рішучої перемоги в ліквідації проривів, які є в сільському господарстві України в наслідок незадовільного проводу колгоспами.

Треба забезпечити збільшення виробу основних сільсько-господарських продуктів і, передусім, хліба. Це є центральне й найголовніше політично-господарське завдання сільського господарства Украини.

Об'єднаний пленум ЦК і ЦКК ВКП(б) відзначив, що „головний упор треба зробити *не на поширення засівних площ, а на зростання врожайности у хліборобстві та поліпшення якости роботи в сільському господарстві*".

III Всеукраїнська партконференція ухвалила, як найважливіше завдання в боротьбі за організаційно-господарське зміцнення колгоспів — протягом найближчих двох-трьох років піднести врожайність наших ланів у $1^1/_2$ рази проти кращих врожаїв України за останні роки. Уже цього року ми повинні домогтися у здійсненні цього завдання вирішальної перемоги. Наступної весняної кампанії ми повинні зробити рішучий поворот до справжнього забезпечення збільшити врожайність, до нового великого піднесення господарства колгоспів і радгоспів, що вирішують справу соціялістичної реконструкції сільського господарства.

У постанові РНК УСРР і ЦК КП(б)У з 21-XI-32 р. площу ярового засіву на Україні затверджено розміром 17.600.000 га; серед них вернових культур—9.990 тис. га, технічних культур—2.840 тис. га та інших культур 4.770 тис. га.

Особливого значення набирає боротьба за виконання пляну засіву ярої пшениці, ячменю, вівса, стручкових та цукрового буряку.

„На перше місце, особливо тепер, нам треба висунути зернове господарство, що є основне на Україні, а з технічних культур — буряк" (Косіор, З доповіді на III Всеукраїнській партконференції). Щоб домогтися рішучо збільшити врожайність трудомістких культур, як от буряк, бавовник, за постановою партії й уряду наступної весни ми маємо сіяти їх на меншій кількості гектарів проти минулого року. Проте, ця кількість гектарів залишає далеко позаду площу перед-

революційних часів. Так, цукрових буряків 1916 р. на Україні було засіяно 419 тис. га, 1933 р. заплянновано засіяти 910 тис. га. Зменшуючи площу буряку цього року на 430 тис. га, ми повинні домогтися величезного збільшення врожаю буряків з кожного гектара. Тільки наслідком упертої більшовицької боротьби за поліпшення обробітку, вчасний засів, застосовання агротехніки взагалі, боротьби з утратами ми одержимо з гектара більше врожаю, ніж минулого року.

Отже, *найважливіше завдання першої більшовицької весни другої п'ятирічки—застосувати всі вказані від партії й уряду засоби збільшення врожайности, зліквідувавши прориви на цій ділянці, припущені минулого року.*

З усієї площі весняного засіву ярових—17.600 тис. га, 15.245 тис. мають засіяти колгоспи та одноосібні господарства та 2.355 тис. га—радгоспи. Організаційно-господарське зміцнення колгоспів, рішуче поліпшення всього колгоспного виробництва має вирішне значення у виконанні пляна весняної сівби.

Засіяти заплянновану площу ярових культур і домогтися збільшення врожайности можна тільки за умов правильної організації праці та виробництва в наших колгоспах і радгоспах. *Успіх застосовання агротехніки передусім залежить від правильної організації праці й виробництва.*

Цілковито й найдоцільніше використати всі засоби виробництва—коней, трактори, машини, викоренити знеосібку й організувати сталі виробничі бригади, згуртувати й організувати колгоспний актив і колгоспні маси — ось що є засновок успішного розв'язання—збільшити вироб хліба і інших основних с.-г. продуктів.

Особливу увагу треба приділити постійний виробничій бригаді. Незадовільна організація бригад, їхня плинність, знеосібка в користуванні реманентом, тяглом, перекидання бригад з однієї ділянки колгоспних ланів на інші — усе це було за причину незадовільної роботи колгоспів минулого року. Треба зберегти сталий склад виробничої бригади, закріпити за бригадою певні ділянки поля на ввесь с.-г. рік, прикріпити до неї реманент, коней і волів, машини. Тільки за цих умов колгоспна бригада зможе домогтися найкращого застосування агротехніки й збільшення врожаю.

Треба викоренити зрівнялівку в оплаті праці колгоспників. Дотеперер у колгоспах однаково оплачувалось працю за основну роботу в полі й обслуговну роботу (сторожі, конюхи тощо). *Польовий працівник повинен стати центральною фігурою колгоспного виробництва.* Роботу в полі треба сплачувати вище, стимулюючи цим найдосвідченіших колгоспників ставати на вирішні робочі ділянки колгоспного господарства.

Важливіша умова правильної організації праці є правильний і точний облік праці. Тільки точно облічуючи працю, можна правильно розподілити наслідки праці. На цій ділянці роботи колгоспів ми маємо дуже незадовільний стан.

Хиби в організації праці в колгоспах використовує куркуль та його агенти, що пролізли в колгоспи й намагаються розвалювати їх. Куркульські агенти агітують за зрівнялівку, проти постійних бриґад, вдаються до зловживання під час запису трудоднів; вони розкрадають колгоспне майно й провадять контрреволюційну роботу серед колгоспників. Треба викрити куркульські спроби шкодити колгоспові, зламати їхній опір, остаточно покласти край куркульському впливові на окремих колгоспників. Нещадна боротьба з куркулем і підкуркульниками є неодмінна умова боротьби за правильну організацію праці в колгоспі.

Правильна організація праці й виробництва в колгоспах і радгоспах має забезпечити застосування аґротехніки на кожній ділянці господарства. Колгоспний актив і всю масу колгоспників треба організувати на здійснення заходів збільшення врожайности.

Один із кращих засобів збільшення врожайности—запровадження у всіх колгоспах і радгоспах правильної сівозміни. Поширюючи площу засіву, багато колгоспів і радгоспів не звертали достатньої уваги на доцільне чергування культур на полі. Засіви тої самої рослини на одному місці кілька років виснажували з ґрунту поживні речовини, що їх забирала з нього дана рослина. Так багатолітні засіви на одному полі вівса чи пшениці без відповідних аґротехнічних заходів спричинялися до зменшення врожаю через виснаження ґрунту на азот і фосфор та через розмноження бур'янів—особливо вівсюга.

Тільки правильне чергування на полі різних культур забезпечує поряд з добрим обробітком і удобренням поновлення родючости ґрунту, а з цим і кращий урожай. Особливе значення має введення в сівозміну просапних культур, чистих парів та кормових трав, що мають велике значення в боротьбі з бур'янами й посухою. Чимале значення має введення стручкових кормових трав (вика, еспарцет тощо), які збагачують ґрунт на азот, беручи його з повітря й перетворюючи на азотові солі, потрібні рослинам.

Проте, треба дати рішучу відсіч спробам куркульських аґентів використати введення сівозміни для зменшення площі зернових культур і набагато збільшити замість них засіви трав. Сівозміни повинні відповідати і вимогам аґротехніки й вимогам, що їх ставлять до сільського господарства пляново-виробничі завдання нашої країни. Ми повинні збільшити площу під зерновими культурами, зокрема під пшеницею. Пропаґанда введення так званих травопільних сівозмін, що серед них близько $^1/_4$ площі посідають трави за рахунок зменшення площі під хліба, йде всупереч важливішим господарсько-політичним завданням. Треба рішуче відкинути спроби протиставити вимоги правильної сівозміни виконанню державних плянових завдань.

Запровадження правильної сівозміни в колгоспах і радгоспах на Україні повинно забезпечити: 1) можливе поширення площі під зерновими культурами, зокрема під озиминою; 2) належне місце технічним і кормовим культурам; 3) відповідати наявній робочій силі для

обробітку й збирання трудомістких культур та 4) відповідати особливостям кожного колгоспу, щоб сполучати виконання державних плянових завдань щодо товарових культур з власними потребами колгоспу та вимогами агротехніки.

Отже, надзвичайно важливо, щоб кожний колгосп добрав собі відповідну сівозміну і це треба зробити до 15 лютого, щоб до 1 березня земвідділи могли розглянути обрані колгоспами сівозміни й затвердити. Треба мобілізувати всі агротехнічні сили, активізувати колгоспні маси навколо розв'язання цього важливішого засобу піднести врожайність.

Поряд із готуванням введення правильної сівозміни, завдання боротьби за збільшення врожайности потребує негайно розгорнути готування до весни всіх засобів с.-г. виробництва. Серед них велике значення має готування чистосортного насіння, його очищення й протруювання. Треба забезпечити, щоб кожний колгосп якнайшвидше створив насіньовий фонд. Збір насінфондів—бойове завдання, що його повинні виконати колгоспи після вивершення хлібозаготівель. У нищівній боротьбі з куркульським саботажем хлібозаготівель, мобілізуючи колгоспні маси на ударне виконаня державних хлібозаготівельних завдань, колгоспи якнайкраще підготуються до весняної сівби.

Особливого значення для боротьби за врожай набуває готування до сівби тракторного парку і с.-г. машин. Технічне переозброєння нашого сільського господарства є один з могутніх засобів збільшення врожаю. Вчасне виконання с.-г. робіт, зокрема швидкий засів, коли ще не висохла земля, потребує найраціональнішого використання механічного й живого тягла. На весні мають працювати на Україні на соціялістичних ланах бзизько 45 тис. тракторів, тобто перевівши на живу силу $1^1/_2$ мільйони коней. Проте ми ще дуже мало опанували техніку трактора. Через поганий догляд та невміння правильно орудувати величезна кількість тракторів у нас не працює. Треба до весни відремонтувати всіх хворих тракторів та якнайкраще підготувати трактористів. Тільки вперта робота колгоспного активу над опануванням машинної техніки й особливо техніки трактора забезпечить безперебійну роботу тракторів підчас весняної сівби та подальших с.-г. робіт.

Поряд з піклуванням про механічну тяглову силу, треба розгорнути боротьбу проти недооцінки величезної ваги у здійсненні завдань боротьби за врожай живого тягла—коней і волів. III Всеукр. партконференція відзначила, що „як показав досвід весняної кампанії цього року, жива тяглова сила відограє прямо вирішальну ролю і в засві і в збиранні, не зважаючи на велику й щораз збільшувану кількість тракторів і машин". Недогляд коня й вола, знеосібка в цьому спричинилися по багатьох колгоспах до надмірної виснаженості їх. Завдання вчасно виконати весняні роботи потребують величезної пильности у догляді коней і волів, забезпечити їм фураж і ліквідувати знеосібку, безповідальність у колгоспних стайнях.

Величезний чинник збільшення врожаю це—застосовання добрив усіх видів. Видатну ролю тут повинна відогравати хемія, штучні добрива. Азотні добрива забезпечують збільшення врожаю бавовни на 30—100%, буряка—на 60—80 центнерів на га. Велике значення мають вони у збільшенні врожаїв пшениці і інших зернових культур.

Ми створюємо велетні заводи хемічних добрив. Проте добрива, що ми їх виробляємо, ще належно не використовують для збільшення врожаю наших ланів. Нам шкодить неповоротність, невміння правильно застосувати їх. Проти мінеральних добрив проказує куркуль. Боротьба за врожай потребує впертої боротьби щодо створення хемічно-грамотного широкого колгоспного активу, мобілізації агрономів і всіх хемічно обізнаних людей на допомогу колгоспам. Треба домогтися вже цієї весни рішучого повороту колгоспів лицем до хемічного добрива.

Треба використати й інші види добрив—гній, торф, попіл, покидьки промисловости. Останні три найцінніші види добрива майже зовсім не використовується в нашому сільському господарстві.

У боротьбі проти бур'янів, що відбирають у нас мільйони центнерів хліба, й проти посухи, що іноді знищує зовсім урожай цілих областей, велике значення мають чисті пари. Застосування у сівозміні чистих парів забезпечує на рік вперед добрий урожай озимини. Підняті рано пари зберігають вогкість, обробіток парів культиваторами знищує бур'яни. Чисті пари дають можливість вчасно засіяти озимину на добре оброблений і вогкій землі. Окремою постановою РНК УСРР і ЦК КП(б)У затвердили плян підняття чистих парів на 1933 рік розміром 2 мільйони га, як один з найважливіших заходів у збільшенні врожайности. Оброблення чистих парів, що застраховує від випадковости посухи, потребує пильної уваги від колгоспної громадськости. Поряд з вищезазначеними заходами агротехніки, що складають обов'язковий агромінімум для кожного колгоспа й радгоспа, треба віддати увагу й запровадженню нової агротехніки. Чимало колгоспів і радгоспів зможуть запровадити такі нові агрозаходи, як надранній засів і яровізація.

Відомо з досвідів с.-г. станцій, що запізнення з сівбою на 3 дні дає зменшення врожаю ярової пшениці від 11 до 51 проц. й вівса—від 4 до 38 проц. Спроби сіяти у грязь і холодний мерзлий ґрунт дали збільшення врожаю у порівнянні з звичайним засівом. Особливо це має значення в посушливих місцевостях, де ґрунт на весні швидко висихає. Надранній засів робиться руками. Є вдалі спроби роботи його з літака. Днів через три після засіву насіння заволочують і воно скоріше сходить. Україна цієї весни має засіяти в надранні строки 500 тис. га. В цале проведення цього засіву відкриває широкі можливості в боротьбі проти посухи.

Великі перспективи відкриває також винахід нашого українського вченого Т. Д. Лисенка—яровізація с.-г. рослин. Через вплив певної зниженої температури на покільчане насіння Лисенко дійшов до при-

скорення достигання пшениці, кукурудзи, бавовника й інших культур. Прискорюючи достигання рослини, уникають запалу від суховію. Досвіди яровізації в колгоспах дали збільшення врожайности ярої пшениці до 9 центнерів з гектара. Яровізований бавовник дав збільшення врожаю до 3 центн. з га. Цього року за пляном на Україні намічено засіяти щонайменше 120 тисяч яровізованих засівів. Передові колгоспи повинні провести в себе такі спроби, щоб опанувати техніку яровізації.

Застосовання найпростіших і нових аґрозаходів, бойове готування до весняної сівби, боротьбу за аґротехніку не можна відокремлювати від боротьби за організаційно-господарське зміцнення колгоспів, від боротьби за виховання в колгоспниках соціялістичного ставлення до громадської власности, від боротьби з залишками куркульського саботажу.

Боротьба за кращу врожайність соціялістичних ланів є клясова боротьба на селі в нових умовах й новими засобами. Успіх боротьби вирішують живі люди—колгоспники, аґрономи, керівники МТС, земорганів, громадських організацій. Від їх ставлення до розв'язання завдань важливішої господарсько-політичної кампанії залежить успіх боротьби. Неможна чекати успіху в боротьбі за врожайність у тому колгоспі, де куркульська аґентура безкарно розкрадає колгоспний врожай, де куркульський вплив позначається на злочинно-недбайливім ставленні до громадського майна, машини, коня. Потрібна найрішучіша боротьба з куркульським впливом, уперта боротьба за подолання старих навичок і звичок дрібного власника, боротьба за соціялістичне перевиховання мас колгоспного селянства.

Войовничі безвірники повинні взяти якнайактивнішу участь у більшовицькій боротьбі за виконання завдань першої весни другої п'ятирічки. Куркульський саботаж буде ховатися під машкарою релігії, щоб відволікати колгоспні маси від бойової роботи на колгоспних ланах. Релігійні свята, що збігаються з періодом сівби, під час яких церква забороняє працювати, служитимуть куркульні та її аґентурі засобом боротьби проти організаційно-господарського зміцнення колгоспів. Успіх боротьби за врожай вирішує своєчасна рання сівба. Кожний прогаяний день завдає тут великої шкоди. Розгортання антирелігійної пропаґанди в зв'язку з весняною кампанією набирає вельми великого значення. Спілка войовничих безвірників повинна згуртувати маси колгоспників проти релігійних забобонів—цих пережитків капіталізму в свідомості людей, проти куркульських маневрів використати релігію, щоб зірвати сівбу, застосування аґротехніки. Особливо велика роля припадає в цьому сільським осередкам СВБ.

Сільські безвірники повинні провести велику роз'яснювальну роботу серед колгоспників, довести до кожного з них господарсько-політичні завдання весняної кампанії й плян сівби ярих культур. Войовничі безвірникі повинні роз'яснити масі колгоспників значення заходів аґротехніки для опанування природніми чинниками врожаю,

довести все безглуздя релігійної „надії на бога“, усю велику шкоду від релігійних забобонів у боротьбі за врожай.

На зборах колгоспу, по кутках, у індивідуальних розмовах безвірники повинні рішуче виступати за бойове виконання завдань весняної кампанії, за правильну організацію праці й виробництва, проти знеосібки й зрівнялівки, за правильний облік праці.

Безвірники-колгоспники повинні бути застрільниками запровадження правильної сівозміни в колгоспі й радгоспі, взяти активну участь у визначенні відповідної до умов господарства сівозміни. Вони повинні дати приклади більшовицької боротьби за своєчасний ремонт тракторів і машин, приклади доброго догляду коней і волів, ретельного й своєчасного готування насіння.

Безвірники повинні виступити ініціяторами застосовання хемічних добрив, нової агротехніки — надранніх засівів і яровизації.

Ударні безвірницькі бриґади, що їх треба організувати в кожному колгоспі й радгоспі, повинні показати зразки бойової роботи на своїй ділянці, показати, як соціялістична праця, озброєна наукою й технікою, переборює стихійні сили природи, опановує їх і змушує землю давати найвищі врожаї, остаточно дискредитуючи цим усілякі залишки релігійних забобонів.

Велике значення має показова робота безвірницьких колгоспів, що повинні йти у перших лавах боротьби за збільшення врожайности. Міські організації СВБ повинні теж по-бойовому включитися в боротьбу за виконання завдань весняної кампанії, допомагаючи колгоспникам в їх роботі. Вони повинні виділити своїх представників до ремонтної бриґади з робітників заводів, виділити кошти на масову роботу на селі. Безвірники заводів, що виробляють с.-г. реманент, повинні домогтися своєчасного виконання плянів виробництва та відвантаження реманенту на село.

Районні й обласні ради СВБ повинні здійснювати оперативне керівництво участю безвірницьких організацій у весняній кампанії та всіляко їм допомагати.

Уся спілка войовничих безвірників у цілому повинна стати ударним загоном пролетаріяту й колгоспного селянства в боротьбі за збільшення виробу хліба й інших основних с.-г. продуктів, за агротехніку, за організаційно-господарське зміцнення колгоспів. Безвірники повинні відограти велику ролю в успішному проведенні більшовицької сівби, у виконанні всіх завдань весни, що відкриває собою другу п'ятирічку—п'ятирічку побудови безклясового соціялістичного суспільства.

Є. ЯРОСЛАВСЬКИЙ

ЛЕНІНІЗМ ПРОТИ РЕЛІГІЇ*

Ленінізм—найреволюційніше вчення нашої епохи. Він увібрав у себе ввесь революційний запал мільйонних мас, що повстали на боротьбу як проти всіх залишків кріпаччини, всіх форм докапіталістичної експлуатації, так і на боротьбу проти всіх і всіляких виглядів капіталістичного рабства.

Він втілив у собі страждання сотень мільйонів робітників і селян і революційну думку цих мільйонів, він одягнув у форму, відточену як сталь, поломінну, як вогонь,—у гасла, що під ними ці мільйони пішли на штурм капіталістичної держави.

Ленінізм—це вчення тих мільйонних мас, що штурмують не тільки трони царів, не тільки біржі капіталістів, а й штурмують саме „небо".

Ленінізм—це теорія пролетарської революції, це тактика і стратегія робітничої кляси, яка руйнує старий світ. Але ленінізм не обмежується тільки руйнуванням старого суспільства.

Ленінізм — це ідеологія пролетаріяту, вчення про диктатуру, як шлях, найнеодмінніший засновок побудови соціялістичного суспільства.

Ленінізм—це блискучо виточена діялектична метода революційного марксизму в застосуванні до нової епохи,—епохи імперіялістичних воєн і пролетарських революцій.

Ленінізм — це стрункий світогляд, що в ньому немає жодного потайного куточка, де могли б притулитися в тій чи тій формі прибічники хоча б найзамаскованішої попівщини. Ленінізм руйнує всі ілюзії потойбічного світу. Ленінізм завдав трощівного вдару всім теоріям богошуканства, богоспорудництва, спробам примирити соціялізм і релігію. Ленінізм поміг переможній партії більшовиків витримати боротьбу з емпіріокритицизмом, з богданівщиною, з механістами, з меншовикуватим ідеалізмом, з деборинщиною наших днів.

Ленінська філософія — це новий, вищий етап у розвиткові філософського світогляду пролетаріяту.

Ось чому лінінізм проти релігії. Ленін присвятив значну частину своїх праць боротьбі проти релігії, угрунтуванню войовничого ате-

* Переклад із збірки „Воинствующее безбожие в СССР за 15 лет".

ізму нашої епохи. Він це робив за періоду першої революції, коли ми ще не висували, як самостійне завдання, антирелігійну пропаґанду, коли ми не утворювали антирелігійних організацій, коли з метою залучити спільників з середовища переслідуваних царатом сектантів ми видавали навіть орган для аґітації серед сектантів. (Звісно, це не значить, що всі переслідувані царатом сектанти могли бути спільниками пролетаріяту в першій революції).

В. І. ЛЕНІН

У статті „Л. Н. Толстой", говорячи про буржуазно-селянський характер революції 1905 року, Ленін підкреслює, що в творах Толстого виявилася і сила, і слабість, і потужність, і обмеженість саме *масового селянського руху*. Його гарячий, палкий, нерідко нещадно різкий протест проти держави і поліцайсько-казеної церкви передає настрій примітивної селянської демократії, що в ній віки кріпацького права, чиновницького свавілля і грабунку, церковного езуїтизму, підману і шахрайства нагромадили гори злоби і ненависти".[1] У *рухові сектантства того часу саме ці риси протесту притягали нашу увагу*, хоча вже в той час частина сектантської верхівки пішла явно на угоду з царатом.

Але ми знаємо, що релігійна оболонка сектанського руху до 1905 р. і в 1905 р. прикривала зовсім інші прагнення, ніж за диктатури пролетаріяту, коли сектантські організації релігійною оболонкою прикривають свої *реакційні* ідеали, свою боротьбу проти диктатури пролетаріяту, свої *власницькі* антиколгоспні настрої. Саме через це ми, як ленінці, не можемо, не маємо права механічно переносити наше ставлення до сектантського руху першої революції в практику *сьогоднішнього* дня, коли багато колись проґресивних і навіть революційних гасел обернулися на свою протилежність („демократична республіка", „установчі збори" і т. ін).

[1] Ленин — собр. соч., 3-е изд., т. XIV, стор. 400 — 403.

Ленін приділяв увагу питанню про антирелігійну пропаганду і за періоду пролетарської диктатури, коли в окремому листі до редакції журналу „Под знаменем марксизму" він прямо поставив питання про те, що „журнал, який хоче бути органом войовничого матеріялізму, повинен бути бойовим органом, поперше, у розумінні неухильного викривання і переслідування усіх сучасних „дипльомованих льокаїв попівщини", усе одно чи виступають вони як представники офіційної науки або як вільні стрільці, що звуть себе демократичними, лівими або ідейно-соціялістичними публіцистами.

Такий журнал повинен бути, по-друге, органом войовничого атеїзму".[2]

* * *

Які ж основні думки Леніна в питанні про релігію?

Насамперед зупинімось на поглядах Леніна в питанні про джерела релігії і про її походження. У статті „Соціялізм у релігія" Ленін вказує на *клясові* джерела релігії у *сучасному* суспільстві.

Однак Ленін вважає, що релігія це не тільки ідеологічна надбудова в *клясовому* суспільстві — і в цьому відношенні погляди Леніна цілком примикають до поглядів Маркса — Енґельса на походження релігії. Ленін вважає, що релігійні уявлення виникають ще в період, що передував клясовому суспільству.

У статті „Соціялізм і релігія", написаній незадовго до грудневого повстання 1905 року, Ленін так визначає джерела релігійного почуття у відсталих шарів сучасного пролетаріяту (тобто пролетаріяту капіталістичного суспільства), у експлуатованого селянина: „Безсилля експлуатованих кляс у боротьбі проти експлуататорів також неминучо породжує віру в краще потойбічне життя, як безсилля людини в боротьбі з природою породжує віру в богів, чортів, чудеса і т. д.".

У листі до Максима Ґорького 1913 р. Ленін заперечував Ґорькому і богданівцям, нібито „бог є комплекс ідей, що будять та організують соціяльні почуття". У противагу цьому Ленін у такій формі визначає походження уявлення про бога: „Бог є (історично і життьово) насамперед — комплекс ідей, породжених тупою придушеністю людини і зовнішньою природою і клясовим пригніченням, — ідей, що *закріплюють* цю придушеність, *присипляють* клясову боротьбу". Ленін додає при цьому: „Був час в історії, коли, не зважаючи на таке походження і таке дійсне значення ідеї бога, боротьба демократії й пролетаріяту точилася в формі боротьби *однієї релігійної* ідеї проти іншої. Але й цей час давно минув".[3]

Уже в цих визначеннях *клясове* походження релігії в сучасному суспільстві підкреслюється з усією силою. Але саме через те Ленін проти того, щоб без усякої клясової аналізи валити в одну купу всі

[2] Ленин — собр. соч. 3-те вид., том XXVII, стор. 183.
[3] Ленин — Письмо к Горькому. Ленинский сборник № 1, 1924 р. стор. 150.

релігії. „Одне діло,— пише Ленін М. Ґорькому, ідея бога в дикуна — зирянина і інш. (півдикуна теж), друге — у Струве і К°. В обох випадках цю ідею підтримує клясове панування (і ця ідея підтримує його)“. [4]

У статті „Три джерела і три складових частини марксизму“, написаній 1913 р., Ленін пояснює:

„Люди завжди були і завжди будуть дурненькими жертвами обману і самообману в політиці, поки вони не навчаться за будьякими моральними, релігійними, політичними, соціяльними фразами, заявами, обіцянками розшукувати *інтереси* тих чи тих кляс“. [5]

Цю думку про те що „*в сучасному капіталістичному* суспільстві коріння релігії *головно соціяльне*“, Ленін розвиває в цілій низці своїх статтів. Але він не просто твердить це. Він *пояснює* в якому саме смислі слід розуміти клясове, соціяльне походження, клясову, соціяльну ролю релігії.

У статті „Про ставлення робітничої партії до релігії“ Ленін так ставить питання: „Боротьбу з релігією не можна обмежувати абстрактно-ідеологічною проповіддю, не можна зводити до такої проповіді. Цю боротьбу треба пов'язати з конкретною практикою клясового руху, спрямованого на знищення соціяльного коріння релігії. Чому тримається релігія у відсталих шарах міського пролетаріяту, в широких верствах напівпролетаріяту, а також у масі селянства? — Через невігластво народу, відповідає буржуазний проґресист, радикал або буржуазний матеріяліст. Отже, геть релігію, хай живе атеїзм, поширення атеїстичних поглядів є головне наше завдання. Марксист каже: неправда. Такий погляд є поверхове, буржуазно-обмежене культурництво. Такий погляд недостатньо глибокий, не матеріялістично, а ідеалістично пояснює коріння релігії.

У сучасних капіталістичних країнах це коріння головно *соціяльне*. Соціяльна пригнобленість трудящих мас, наче б то повна безпорадність їх перед сліпими силами капіталізму, який завдає щодня і щогодини більше в тисячу разів найжахливіших страждань, найдикіших мук рядовим робочим людям, ніж усякі надзвичайні події, як от війни, землетруси і т. д.,— от у чому найглибший сучасний корінь релігії. „Страх утворив богів“. Страх перед силою капіталу, яка сліпа, бо не може бути передбачена масами народу, яка на кожному кроці життя пролетаря і дрібного хазяйчика загрожує принести йому і приносить „несподіваний“, „раптовий“, „випадковий“ розор, загибель, перетворення на жебрака, на повію, голодну смерть, ось той *корінь* сучасної релігії, що його насамперед і найбільш за все повинен мати на увазі матеріяліст, коли він не хоче залишатися матеріялістом підготовчої кляси“. [6]

Ми навели цей великий уривок з видатної статті Леніна тому, що вона дає не тільки пояснення клясової ролі церкви і соціяльного

[4] Ленинский сборник, том I, стор. 151.
[5] Ленин — собр. соч., 3-е вид., том XVI, стор. 353.
[6] Ленин — собр. соч., 3 вид., том XIV, стор. 70—71.

коріння релігії, але щільно підводить нас до питання про *відмирання релігії.* Само собою розуміється, що коли в сучасних капіталістичних країнах коріння релігії головно соціяльне, то є ще якесь інше коріння релігії, яке треба дослідити для того, щоб успішно і правильно боротись проти нього.

Якщо релігія — результат соціяльної придушености трудящих мас, наче б то безпорадности їх перед сліпими силами капіталізму, якщо релігія — результат *страху* перед силою капіталу, то релігія *повинна* щезнути, коли щезне цей страх, коли буде знищено соціяльну придушеність трудящих мас, коли буде ліквідовано безпорадність цих мас перед сліпими силами капіталізму, коли буде зруйновано самий капіталістичний лад. *Поскільки* ще залишатимуться всякі корінці, рештки капіталістичної економіки (чи у вигляді дрібного й найдрібнішого товарового господарства, яке щодня, щогодини підтримує і породжує капіталізм, чи в інших будь яких формах), *постільки* ще залишатимуться і релігійні ідеї та ідейки, що проти них треба буде боротися. Отже, подолання релігійних забобонів, боротьба проти релігії є насамперед *клясова боротьба.* Вона повинна бути спрямована на визволення трудящих мас від усяких виглядів соціяльної придушености, від усяких виглядів експлуатації, зробити їх могутніми і в боротьбі з силами природи і — що ще важливіш — у боротьбі проти експлуататорських кляс. Програма нашої партії цілком і повністю виходить із цього погляду.

„ВКП(б) керується переконанням, що лише здійснення пляномірности й свідомости у всій суспільно-господарській діяльності мас спричинить собою повне відмирання релігійних забобонів. Партія прагне до цілковитого зруйнування зв'язку між експлуататорськими клясами та організацією релігійної пропаганди, сприяючи фактичному визволенню трудящих мас від релігійних забобонів та організуючи найширшу науково-освітню та антирелігійну пропаганду" (§ 13 програми ВКП(б).

Тому то Ленін вимагав підпорядковувати всю нашу пропаганду „клясовій боротьбі, тобто боротьбі за певні практичні цілі і в економічній і в політичній галузі". При цьому Ленін пояснював, що „відокремлювати абсолютною, неперехідною межею теоретичну пропаганду атеїзму, тобто зруйнування релігійних вірувань у певних верствах пролетаріяту, і успіх, хід, умови клясової боротьби цих верств, — значить міркувати не діялектично, перетворювати на абсолютну грань те, що є рухлива, відносна грань, значить насильно розірвати те, що нерозривно зв'язано в живій дійсності". [7]

Ленін був рішучий ворог усяких спроб підмінити цю клясову ролю релігії, замазати це соціяльне коріння релігії будь-яким прикрашуванням — через вигадування якоїсь „народньої" релігії, ідеалізації цієї „народньої" релігії.

У цитованому вже листі до М. Горького Ленін обурюється проти спроби ідеалізувати „народнє" уявлення про боженьку: „народнє" уяв-

[7] Ленин — собр. соч., 3 вид., том XIV, стор. 72.

лення про боженьку і божецьке—є „народня“ тупість, затурканість, темнота,—цілком така ж, як „народне уявлення“ про царя і лісовика, про тягання жінок за коси. Як можете ви „народнє уявлення“ про бога називати „демократичним“, я абсолютно не розумію“.[8]

Ось чому Ленін викривав справжній сенс, клясовий сенс усіх „народніх“ уявлень про релігію. У своїй статті, „Доповідь про обєднувальний з'їзд“, Ленін так пояснював ці „народні“ (і народницькі) ідеї про „божу землю“.

„Чому селянин говорить про „божу землю?“ Дивіться не на слово, а на суть справи. Селянин хоче приватньої власности, права продавати землю, а слово—„божа земля“ це лиш ідеологічний одяг бажання взяти землю в поміщика“.[9]

Та коли релігія—знаряддя клясового пригнічення, наслідок соціяльної придушености експлуатованих від експлуататорів, то *чи можна сполучити соціялізм і релігію?*

Ленін поставив це питання з усією гостротою ще за період першої революції в статті „Соціялізм і релігія“.

Якщо релігія є один з виглядів духовного гніту, що лежить скрізь і всюди на народніх масах, задавлених вічною роботою на інших, злиднями і самотністю, то боротьбу проти релігії неможна відокремлювати від боротьби проти всіх виглядів матеріяльного й духовного гніту, бо це є боротьба проти капіталізму і інших форм експлуататорського ладу. Тому свідомий робітник, скидаючи з себе „з призирством релігійні забобони, віддає небо в розпорядження попів і буржуазних ханжів, завойовує собі ліпше життя тут, на землі“...[10].

Ог чому Ленін вважає, що щодо соціялістичної партії ми ніяк не можемо вважати релігію за приватню справу:

„Щодо партії соціялістичного пролетаріяту релігія не є приватня справа. Партія наша є спілка свідомих і передових борців за визволення робітничої кляси. Така спілка не може й не повинна байдуже ставитись до несвідомости, темноти або мракобісництва у вигляді релігійних вірувань... Ми заснували свою спілку... між іншим саме для такої боротьби проти всякого релігійного одурювання робітників“.[11]

Якщо в період першої революції ми в нашій програмі з тактичних міркувань не заявили про те, що ми—атеїсти, що в нас не можуть бути члени партії—віряни, то в період пролетарської диктатури ми це питання поставили з усією гостротою в своїй програмі, написавши в ній, що не може бути в нас членом партії релігійно-віруючий або зв'язаний з будьяким релігійним культом, або товариш, що відмовляється у своїй щоденній роботі провадити антирелігійну пропаганду.

---

[8] Ленинский сбор., № 1, стор 151.
[9] Ленин—собр. соч, 3 вид., том IX стор. 197.
[10] Ленин—собр. соч., 3 вид., том VIII, стор. 420.
[11] Ленин—собр. соч., 3 вид., том. VIII, стор. 421.

Звідси *боротьба проти всякої релігії*—це теж один з виглядів войовничого ленінізму, бо ленінізм,—це і є щодо релігії послідовний до кінця войовничий атеїзм.

Богошукачі в період реакції між двома революціями шукали „очищеної релігії". Ленін, завдавши цього періоду трощівних ударів богоспорудництву і богошуканству, зокрема обурився проти оборонців витонченої, „очищеної" релігії. Він писав у листі до Максима Горького:

„Боротьба проти всякого роду витонченої релігії і більш трудна і більш потрібна ще, ніж боротьба проти грубої релігії, проти грубого релігійного обману.

У найвільніших країнах, у таких країнах, де зовсім недоречний заклик „до демократії, до народу, до громадськости й науки", в таких країнах (Америка, Швайцарія і інш.) народ і робітників отуплять особливо запопадливо саме ідеєю чистенького, духовно побудовуваного боженьки. Саме через те, що всяка релігійна ідея, всяка ідея про всякого боженьку, всяке кокетування навіть з боженькою є найбільша мерзота, що її особливо терплячо (а часто навіть доброзичливо) зустрічає демократична буржуазія, саме через те це — найнебезпечніша мерзота, найогидніша „зараза". Мільйони гріхів, паскудств, насильства і зараз фізичних натовп далеко легше викриває і тому вони далеко менше небезпечні, ніж тонка, духовна, зодягнена в найнарядніші „ідейні" костюми ідея боженьки. Католицький піп, що розтлїває дівчат (про якого я зараз випадково читав в одній німецькій газеті), далеко меньше небезпечний саме для „демократії," ніж піп без ряси, піп без убогої релігії, піп ідейний і демократичний, що проповідує спорудження, і створення боженьки. Бо першого попа легко викрити, осудити і вигнати,—а другого неможна вигнати так просто, викрити його в тисячу разів важче, „осудити" його жодний крихкий і жалісливо хиткий обиватель не згодиться".[12]

Тому Ленін і в галузі філософії і в інших галузях безжалісно витягав на світ марксистської критики всяку релігійну ідеологію, всяку спробу протягти в тому чи в тому вигляді попівщину в свідомість робітничої кляси.

У боротьбі проти релігії Ленін навіть вважає за потрібне *спілку з некомуністами-матеріялістами.*

Цю думку він розвивав у своїй статті „Про значення войовничого матеріялізму". Ленін був переконаний, що:

„Одною з найбільших і найнебезпечніших помилок комуністів (як і взагалі революціонерів, що успішно проробили велику революцію) є уявлення, *нібито революцію можна зробити руками одних революціонерів*" (підкреслено нами).

„Навпаки,—пояснює Ленін,—для успіхів усякої серйозної революційної роботи треба зрозуміти і зуміти здійснити, що революціонери

[12] Ленинский сборник, № 1, стор. 145.

здатні відограти ролю, лиш як авангард дійсно життєздатної і передової кляси. Авангард лиш тоді виконує завдання авангарду, коли він вміє не відриватися від керованих ним мас, а, дійсно, вести вперед усю масу. Без спілки з некомуністами в найрізноманітніших галузях діяльности ні про яке успішне комуністичне будівництво неможе бути й мови".[13]

Алеж ця *спілка з некомуністами-матеріялістами зовсім не означає пом'якшення критики цих нерідко непослідовних, половинчатих матеріялістів. Навпаки, вона зобов'язує до найрізкішої їх критики.* Тому боротьба з усілякими ідеологічними ухилами в галузі антирелігійної пропаганди є одна з обов'язкових умов проведення ленінської лінії в цьому питанні.

Коли в боротьбі „з панівним релігійним мракобісництвом" Ленін вважав за можливу навіть „спілку" з Древсами, то це зовсім не означає, що ми повинні Древсів брати без критики їх непослідовности і реакційних боків їх учення. Навпаки, це зобов'язує нас до критики найнещаднішої такого роду „спільників".

Нещадне критичне ставлення повинно в нас бути й до таких учасників антирелігійної пропаганди, як комуністи, що не позбулися ще механістичного погляду. Ми не можемо припустити проповідів механістичних ідей в галузі антирелігійної пропаганди, в галузі походження релігії тощо.

Історична заслуга ленінізму в галузі боротьби проти релігії величезна саме тому, що ми маємо справу з послідовним войовничим атеїзмом, що зумів пов'язати боротьбу проти релігії з клясовою боротьбою мас проти всіх форм експлуатації—боротьбою за побудування соціялістичного суспільства.

За періоду першої революції Ленін рішуче боровся проти соціяль-демократичних, філістерських поглядів, ніби релігія—це приватня справа не тільки щодо держави, але й до партії. Він озброїв нас усіх, увесь світовий пролетаріят на боротьбу проти розкладницької проповіді подібного штибу соціяль-демократів, які під прикриттям цієї опортуністичної формули в наші дні дійшли до того, що складають конкордати, ідуть на безсоромні угоди з попами, віддають їм мільйони, десятки мільйонів на релігійну пропаганду, віддають у їх руки школи, утворюють „групи вірян соціяль-демократів". Уся ця мерзота соціяль-фашистів прикривається гаслом: „релігія—приватня справа".

Але Ленін не обмежувався подібного роду пропагандою. За періоду пролетарської диктатури, провівши відокремлення церкви від держави і школи від церкви, Ленін був прибічником того, щоб максимально додержуючись потрібного тактичного підходу до віруючих мас, з усією нещадністю провести наше вирішення про відокремлення церкви від держави і школи від церкви, тобто те, що по

[13] Ленин, соб. соч., 3 вид., том. 27, стор. 180.

всіх буржуазних демократичних країнах не раз виголошувалося в різних законодавчих актах і ніколи не доводилося до кінця, бо ніде фактично церква не відокремлена від держави, скрізь церква користається з величезної підтримки капіталістичних держав. Тільки в одній країні — СРСР — церква дійсно була відокремлена від держави, церква втратила всяку підтримку держави, усякий зв'язок з державною організацією. Школу дійсно було відокремлено від церкви, всякий релігійний вплив у школі було витруєно, і школа була поставлена на шлях спершу безрелігійного, а потім антирелігійного, атеїстичного виховання.

Ще з часу „Комуністичного маніфесту" нам, комуністам, доводилося спростовувати всілякі вигадки, всілякі безглузді обвинувачення, що їх висували проти комуністів релігійні організації, нібито ми руйнуємо моральність.

Що таке релігійна моральність, Ленін викрив у цілій низці своїх статтів. Він почав це викривання з найраніших своїх статтів, таких наприклад, як „Пояснення закону про штрафи, стягувані з робітників на фабриках і заводах".

Релігійна мораль, що її намагаються уявити собі, як безклясову мораль, завжди була в клясовому суспільстві мораллю клясовою. При цьому панівні кляси намагалися видати свою мораль за загальнолюдську, за загальнонародню.

Чи заперечує ленінізм моральність? Особливо докладно на цьому питанні Ленін зупинявся в своїй промові на III Всеросійському з'їзді комсомолу. Докір, ніби в нас, комуністів, немає своєї моралі, Ленін характеризував як „спосіб підмінити поняття, кидати пісок в очі робітникам і селянам".

„В якому розумінні ми заперечуємо мораль, заперечуємо моральність"? — запитував Ленін на цьому з'їзді, і відповідав:

„У тому розумінні, в якому проповідувала її буржуазія, що виводила цю моральність із велінь бога. Ми щодо цього, звісно, говоримо, що в бога не віримо, і дуже добре знаємо, що від імени бога говорило духівництво, говорили поміщики, говорила буржуазія, щоб проводити свої експлуататорські інтереси, або замість того, щоб виводити цю мораль з велінь моральности, з велінь бога, вони виводили її з ідеалістичних або напівідеалістичних фраз, які завжди зводились теж до того, що дуже похоже на веління бога.

Усяку таку моральність, узяту з позалюдського, позаклясового розуміння, ми заперечуємо. Ми говоримо, що це — обман, що це шахрайство і забивання умів робітників і селян для інтересів поміщиків та капіталістів.

Ми говоримо, що наша моральність підпорядкована цілком інтересам клясової боротьби пролетаріяту. Нашу моральність виводиться з інтересів клясової боротьби пролетаріяту.

Старе суспільство було основане на пригніченні поміщиками й капіталістами всіх робітників і селян. Нам треба було цей лад роз-

руйнувати, треба було їх повалити, але для цього треба утворити об'єднання. Боженька такого об'єднання не утворить.

Таке об'єднання могли дати тільки фабрики, заводи, тільки пролетаріят, навчений, пробуджений від старої сплячки".[14]

Що ж таке для нас, комуністів, моральність, яку моральність ми проповідуємо, яка моральність для нас є закон?

Ленін на це відповідав:

„Для нас моральність, узята поза людським суспільством, не існує — це обман, *для нас моральність підпорядкована інтересам клясової боротьби пролетаріяту*".[15]

Ми говоримо: „Моральність — це те, що служить зруйнуванню старого експлуататорського суспільства і об'єднанню всіх трудящих навколо пролетаріяту, що утворює нове суспільство комуністів.

Комуністична моральність — це та, яка служить цій боротьбі, яка об'єднує трудящих проти всякої експлуатації, проти всякої дрібної власности, бо дрібна власність дає в руки однієї особи те, що створено працею всього суспільства".[16]

„Коли нам говорять про моральність, ми говоримо: для комуніста моральність уся в цій згуртованій, солідарній дисципліні і свідомій масовій боротьбі проти експлуататорів. Ми у вічну моральність не віримо й обман усіляких казок про моральність викриваємо.

Моральність служить для того, щоб людському суспільству піднестись вище, позбавитись експлуатації праці.

В основі комуністичної моральности лежить боротьба за продовження і вивершення комунізму. От у чому полягає й основа комуністичного виховання, освіти і вчення. От у чому полягає відповідь на питання, як треба вчитися комунізму".[17]

Звичайно постає питання: якщо в основі комуністичної моральности є боротьба за зміцнення й вивершення комунізму, значить — комуністична моральність існуватиме й тоді, коли не буде кляс, у безклясовому суспільстві? Звісно, комуністична моральність у безклясовому суспільстві матиме *інший* характер, неможна буде говорити тоді, в безклясовому суспільстві про пролетарську мораль. Але основи цієї загальнолюдської моральности безклясового суспільства виробляє пролетаріят, виробляє в своїй боротьбі за комунізм, під проводом комуністичної партії виробляється основи комуністичної моральности. Їх виробляється в соціялістичному суспільстві, на всіх його етапах.

Тут ціла низка моментів, що їх не знає клясове експлуататорське суспільство. Що таке праця в клясовому суспільстві? Капіталістична організація суспільної праці — це джерело експлуатації капіталістами трудящих мас, це добування додаткової вартости, це не-

[14] Ленин, соб. соч., 3-е вид., т. XXV стор. 390 — 391.
[15] Ленин—там же, стор. 391.
[16] Ленин — там же, стор. 392.
[17] Ленин — там же, стор. 393 — 394.

щадне придушення індивідуальности робітника, це висисання його соків, це експлуатація дітей, це безробіття, безпритульність. А що таке праця в соціялістичному, в комуністичному суспільстві? Праця в соціялістичному, комуністичному суспільстві перетворюється на „справу чести, справу слави, справу звитяжности й геройства“ (Й. Сталін).

У соціялістичному змаганні мас виковуються нові моральні цінності, нові моральні поняття. В ударництві, в готовості саможертви заради загальної справи виковується ними велика моральність майбутнього. Для її виправдання немає потреби в жодних богах, в будь-якій релігії. Нагорода для них тут, на землі; вони не потребують ніякого „потойбічного життя“, ніякого „потойбічного світу“, їм непотрібні втіхи „раю“, що не існує,— найбільшою для них нагородою є те, що вони вказали новий шлях землі, на якій „владарем світу буде праця“, що всіх інших владарів вони повалили, що вони зруйнували ілюзорний світ, що вони не потребують більше релігії і релігійних утіх, цього „зідхання пригніченої твари“ (Маркс).

Ленінізм був і залишається найвеличнішою зброєю в справі цього визволення.

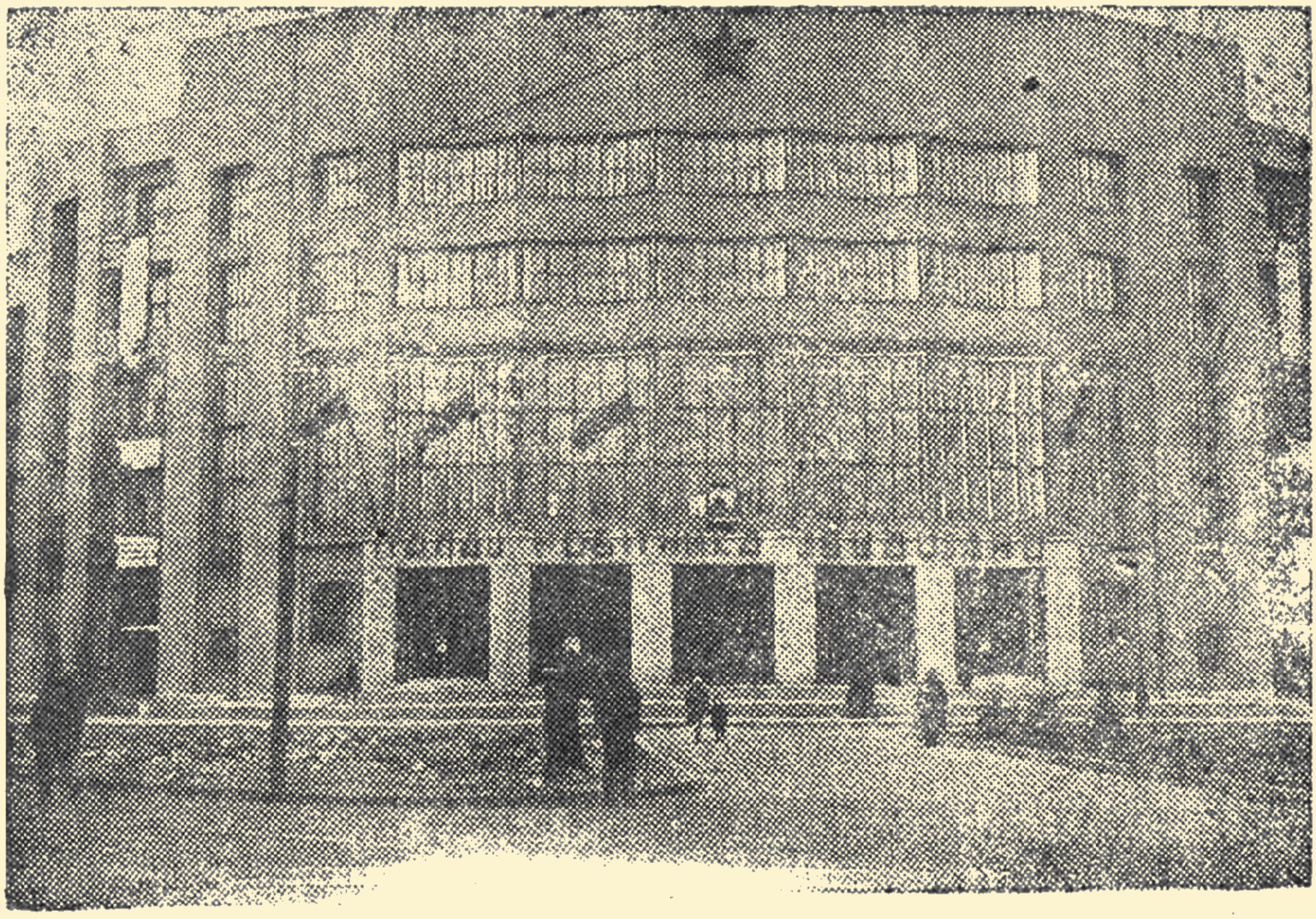

Найбільший у Харкові новозбудований робітничий клюб „Палац робітника“

Дм. ІГНАТЮК

МАРКСИЗМ-ЛЕНІНІЗМ, ЯК ВОЙОВНИЧИЙ АТЕЇЗМ

І. Соціяльне коріння релігії

Релігія—це один з видів ідеологічної надбудови, що підноситься над економічною структурою суспільства. Для марксистсько-ленінської аналізи релігії ця теза є вихідна.

Розуміння суті релігії, її соціяльної ролі, її походження і розвитку з погляду марксизму-ленінізму прямо протилежне традиційним ідеалістичним поглядам. Коли за цими поглядами релігія має неземний характер, надприродне походження і таке саме призначення, то марксизм-ленінізм тлумачить релігію земним матеріяльним буттям суспільства, розглядає її як *продукт суспільних відносин*. Релігія—одна з форм суспільної свідомости. Свідомість „ніколи не може бути чимсь іншим, як тільки усвідомленим буттям" (Маркс). Правда, далеко не завжди свідомість правдиво відбиває буття. За приклад такої *перекрученої* свідомости, що в фантастичних формах відбиває буття, може правити релігія.

Протилежно до релігійно-ідеалістичних поглядів марксизм ленінізм заперечує всяку самодостатню, незалежну від суспільного буття сутність релігії. Як і інші форми ідеології (наприклад: філософія, мораль, юриспруденція тощо), релігія не має „ні сутности, ні царства", вона не має своєї власної історії, *незалежної* від історії суспільного розвитку. Як кажуть Маркс і Енґельс, християнство так само, як і перша-ліпша релігія,

> „зовсім не має історії... різні форми, в яких його розуміли різних часів, не були „самовизначенням" і „дальшим розвитком релігійного духа", а зумовлені були чисто емпіричними причинами, не підпорядкованими ніякими впливам релігійного духа". *

Звідси критичне завдання марксиста щодо релігії є в тім, щоб з'ясувати релігію

> „емпіричними умовами і пояснити, яким способом певні продукційні відносини доконечно зв'язані з певною суспільною формою релігійної свідомости". **

---

* *К. Маркс і Ф. Енґельс.* „Святой Макс", с. 183. 1920 р.
** Там же „Святой Макс", с. 138. 1920 р.

Відкидаючи погляди, що іґнорують соціяльну зумовленість виникнення і розвитку релігії, як погляди ідеалістичні, попівські, марксизм-ленінізм викриває *клясову природу* і функцію релігії.

Глибоко і ґрунтовно К. Маркс ще в одному з перших своїх творів, а саме, у „Вступі до критики гегелівської філософії права" виклав основні критичні теми марксизму про релігію. Серед цих тез була і та, яка, як каже В. Ленін, являє собою „наріжний камінь усього світогляду марксизму в питаннях про релігію": *„вона—опіюм народу"*.

З'ясовуючи й рівночасно розвиваючи ту думку, що її вклав К. Маркс у цю коротку формулу, В. Ленін у своїй статті „Соціялізм і релігія" каже ось що:

> „Релігія—рід духовної сивухи, в якій раби капіталу топлять свій людський образ, свої вимоги на хоч трохи гідне людини життя". *

Цими словами Ленін висловив, хоч і стисло, але надзвичайно яскраво клясову, глибоко реакційну природу й експлуататорську функцію релігії в капіталістичному суспільстві.

Релігія, як і всяка ідеологія, має своє коріння в *суперечностях* клясового суспільства. Як відомо, основна суперечність, що включає в себе всі інші суперечності, в яких розвивається капіталістичне суспільство,—це суперечність між продуктивними силами і продукційними відносинами, конкретніше — між суспільними формами продукції й приватною формою присвоєння.

Яким же способом твердження про ідеології, як продукт суспільних суперечностей, зокрема — суперечностей між продуктивними силами і продуктивними відносинами — конкретизується у відношенні до релігійних ілюзій? На це запитання у основоположників марксизму ми знаходимо цілком ясну відповідь.

Ф. Енґельс в „Анти-Дюрінґу" так характеризує релігію:

> Кожна релігія є не що інше, як фантастичний відбиток у головах людських тих зовнішніх сил, які панують над людьми в їхньому повсякденному житті, відбиток, в якому земні сили набирають форми надприродніх". **

Як треба розуміти цю характеристику? Які це зовнішні сили і чому ці сили, як виявляється, панують над людьми? Нарешті, яким способом ці сили набирають форми надприродніх?

Ми знаємо, що в суспільстві, яке базується на виробництві товарів, продуценти втрачають владу над власними суспільними відносинами. Це суспільство, розвиваючись стихійно, підпорядковує продуцентів їхнім власним продуктам-товарам. Речі-товари, виступаючи на ринку, втрачають своє реально-конкретне значення і набирають неприродного характеру. Вони перетворюються на щось „чуттєво-надчуттєве", „таємничі суспільні гієрогліфи" (Маркс).

Речі фетишизуються. До того ж ця фетишизація, цебто набування речами-товарами властивостей, які зовсім не випливають з їхньої

* *В. Ленін.* Твори, т. VII.
** *Ф. Енґельс.* „Анти-Дюрінґ". ГИЗ. 1929, с. 301.

фізичної природи, відбувається в реальності, а не лише в уявленні людей, що продукують ці товари. Об'єктивний фетишизм товарового світу за свою основу має те, що в „формі руху речей" у клясовому суспільстві виступають дійсні продукційні відносини зовнішньо ізольованих людей, при чому ці люди тільки уявляють себе, як самостійних продуцентів, але в *дійсності* вони перебувають під контролем назалежного від їхньої волі руху тих товарів, які вони випродукували. *

Але ж товари—ці не що інше, як продукти людської праці, це—уречевлена праця. І все ж люди потрапляють під владу цих своїх власних продуктів, втрачаючи рівночасно змогу за одухотвореними тепер речами-товарами бачити свої дійсні продукційні (трудові) зв'язки.

Втрата влади над продуктами власної праці, а звідси—і над своїми відносинами починається там і тоді, де і коли зароджується приватна власність. Зародження приватної власности, як дві сторони того ж самого процесу, нерозривно зв'язане з початком поділу праці в суспільстві („в одному разі кажуть про діяльність те саме, що в іншому разі кажуть про продукт діяльности"). **

Поділ праці створює основу клясового поділу суспільства. Розвиток приватної власности, цієї уречевленої додаткової праці, має за передумову експлуатацію праці. Без цих елементів не може бути продукції товарів, отже й обміну, руху товарів.

Але на цьому розвиток товарового господарства не припиняється. Дедалі продукти додаткової праці набирають форми додаткової вартости. Це діється тоді, коли власник засобів продукції починає експлуатувати вільного робітника, щоб продукувати товари. Тоді розвиток приватної власности завершується в капіталі, засоби продукції перетворюються на капітал.

Як первісна форма власности в процесі економічного розвитку суспільства перетворюється на капітал, так само і первинні форми фетишизму розцвітають загальним фетишизмом капіталістичних відносин. Як проста форма вартости або окремий акт обміну одного товару на другий має вже в собі в нерозвиненій формі всі головні суперечності капіталізму, так само і товаровий фетишизм у своїй покищо обмеженій формі являє собою зародок загального фетишизму капіталістичних відносин, містифікації капіталу, „як панівної над усім економічної сили" (Маркс).

Світ приватної власности, світ капіталістичних відносин є світ фетишів, *перекручений* світ. Найважливіший вираз цієї перекручености є, як ми вже сказали, загальна речова залежність товаропродуцентів від їхніх власних продуктивних сил і відносин, які зовні протистоять їм, які об'єктивізувались над ним.

---

* Див. *К. Маркс*. „Капітал", т. I, розд. „Товаровий фетишизм і його таємниця".
** *К. Маркс і Ф. Енгельс*. „Німецька ідеологія". Архів, т. I, с. 232.

А тим часом усю сукупність продуктивних сил і продукційних відносин треба розглядати як продукт суспільства, як соціяльну силу людини. Але ця

„соціяльна сила, цебто помножена продуктивна сила, що виникає із зумовленого поділом праці співробітництва різних людей, бувши продуктом не добровільного, а стихійного співробітництва, здається цим людям не їхньою власною об'єднаною силою, а якоюсь чужою силою, що стоїть поза ними, силою, про походження і цілі якої вони нічого не знають, якою, отже, вони не можуть керувати, яка, навпаки, має пройти свій особливий ряд фаз і ступенів розвитку силою, яка не тільки не залежить від волі і поведінки людей, а навпаки, керує цією волею і цією поведінкою". *

Ця перекрученість клясового суспільного буття означає, що матеріяльні сили суспільства набрали духовного життя, а люди зійшли до ролі пасивного додатку до цих сил. Суб'єкт історії—людина—перетворилась на об'єкт, а суб'єктом стала приватна власність, що ніби персоніфікувалася, а потім—капітал, як зматеріялізовані суспільні відносини, як відірвані від людини її власні сили.

Проте, ці відносини в їхньому реальному, а не позірному тільки вигляді, зостаються для людей здебільше неусвідомленими. Історичне завдання усвідомити їх і не тільки усвідомити, а й розпочати боротьбу проти них і знищити їх, це завдання належить лише тій клясі, яка *сама вільна* від ілюзій, доконечно властивих посідачам приватної власности. Така кляса, доведена капіталістичним ладом до стану „немаєтної" маси, є — пролетаріят. Тільки клясова самосвідомість пролетаріяту, що виступає в своєму повному озброєнні, як марксо-ленінська революційна теорія, тільки ця самосвідомість вільна від фетишистського розуміння наявних відносин. А для всіх тих, кому чужа клясова пролетарська свідомість, економічні відносини залишаються фетишизованими, поставленими на голову: вартість, наприклад, здається їм властивістю товару, капітал, який насправді являє собою тільки певні відносини продукції, виступає в свідомості як сукупність таких споживчих вартостей, що як речову свою властивість мають самозростання, експлуатацію праці і т. д. і т. ін.

Панування зовнішніх сил над людиною відбивається в суспільній свідомості різними своєю формою, але однотипними своєю соціяльною сутністю ідеологічними побудовами. Найбільше схожа з фетишизацією економічних відносин, як з походження свого, так і характером ...ень, є релігія. Цю схожість, яку не раз підкреслюють Маркс і Енгельс, пояснити треба тим, що і цей і той вид фетишизму являють собою лише дві форми переломлення в суспільній свідомості того самого об'єкту, а саме: *панівних над людиною його власних, але перетворених уже на чужі йому, сил.*

Якщо в реальному бутті від людини відчужено її власні продуктивні сили, то це доконечно робить її відчуженою і від інших людей і від природи. Світ приватної власности і капіталу робить людину

* *К. Маркс і Ф. Енгельс* „Німецька ідеологія". Архів. т. І. с. 227.

всебічно залежною. І хоч у залежності від зовнішніх сил опиняються всі кляси суспільства, проте в становище „нелюдського існування" потрапляє тільки пролетаріят.

„Кляса маєтних і кляса пролетаріяту однаково є людське самовідчуження. Але перша кляса почуває себе в цьому самовідчуженні задоволеною і ствердженою, у відчуженні вона бачить свідоцтво своєї могутности, і в ньому має ілюзію людського існування. Друга кляса почуває себе в цьому відчуженні знищеною, бачить у ньому свою безсилість і дійсність нелюдського існування". *

Сутність людини, її праця в наслідок появи специфічного товару—робочої сили перетворюється в засіб збільшення вартости, в засіб капіталізації.

„... Робітник є лише уособлена праця, яка є для нього тільки мука, напруга, а капіталісові належить він як та субстанція, що творить і множить багатство, як та субстанція, яка в дійсності включає його в процесі продукції до складу капіталу, як елемент, як його живий змінний чинник. **

Свідомість „самовідчуженої" людини, життєвими умовами не доведеної ще до того ступеня, на якому ця її свідомість перетворюється в свою протилежність—у клясово-пролетарську самосвідомість—пізнає навколишній світ перекручено. Навіть фізичні й духовні почуття цієї людини притуплені, вони сприймають те, що її оточує, і реаґують на це однобічно. Маркс і Енґельс, говорячи про таку зіпсуту клясовим ладом людину, часто вживають терміну „абстрактна людина".

Не трудно бачити, що відносини між „абстрактною людиною" і відчуженими від неї суспільними силами, що об'єктивізувалися над нею, являють собою в своїй розвиненій формі відносини праці і капіталу, кляси пролетарів і капіталістів. Це—*відносини клясової експлуатації.* А релігія, як одна з форм суспільної свідомости, є і продукт цих відносин і рівночасно відбиток їх. У формі божественних уособлень, відбиваючи капіталістичні відносини, релігія тим самим являє собою при капіталістичному ладі ідеологію убоження капіталу, а що живим уособленням капіталу є капіталіст, то в релігії ми і маємо убожнення цього капіталіста, убоження експлуататора. Про це і каже Ленін, указуючи на незмінну реакційну соціяльну сутність релігії:

„Ніколи ідея бога не зв'язувала особи з суспільством, а завжди зв'язувала пригноблені кляси вірою в божественність гнобителів". ***

Ось чому Ленін, розвиваючи Марксо-Енґельсове вчення, разом з тим розвинув і збагатив марксистське вчення і про релігію, ось чому він, визначаючи соціяльне коріння релігії, чітко підкреслив клясово-експлуататорську природу релігії:

---

* *К. Маркс і Ф. Енґельс.* „Свята родина". Цитовано за Леніном. Див. „Лен. сб.", т. XII, с. 37.

** *К. Маркс.* „Неопубліковані рукописи", „Большевик", № 5-6, 1932. ст. 88.

*** „Лен. сб.", 1, Листи до Горького, ст. 159.

„Соціяльна придушеність трудящих мас, позірна безпорадність їх перед сліпими силами капіталізму, який завдає щодня й щогодини в тисячу раз більше найжахніших страждань, найдикіших мук рядовим робітникам, ніж усякі надзвичайні події, от як війни, землетруси тощо, ось у чому найглибше сучасне коріння релігії. „Страх створив богів.“ Страх перед силою капіталу, силою сліпою, бо її не можуть передбачити маси народу, силою, яка на кожному кроці життя пролетаря і дрібного хазяйчика загрожує принести йому і приносить „раптову“, „несподівану“, „випадкову“ руїну, загибель, перетворення на злидаря, на проститутку, голодну смерть—ось той корінь сучасної релігії, який насамперед і найбільше мусить мати на увазі матеріяліст, коли він не хоче бути матеріялістом підготовної кляси“. *

Таким способом ми доходимо висновку, що релігія, як ідеологія, має *клясовий зміст; така сама є і її містична форма: в ній під виглядом надприродніх істот пригноблена свідомість уявляє собі ті сили, які гноблять її.*

2. Клясова функція релігії

Але на показі того, що релігійні ілюзії є не що інше, як тільки продукт і відбиток експлуататорських відносин, марксистська аналіза релігії аж ніяк не може спинитися. Адже в клясовому суспільстві не сама лише релігія, а й кожна з панівних ідеологій є продукт клясових суперечностей і відбиток цих суперечностей у суспільній свідомості. Так само ствердження того, що релігія має діло з надприродними фантастичними сутностями, ще не показує тієї своєрідности, яка відрізняє релігію від інших ідеологій клясового суспільства. Анімізм (так звичайно називають віру в існування надприродніх істот)— є невідійманна ознака всякої релігії. Але оперування самостійними сутностями є неодмінна ознака і всякої іншої ідеології, не тільки релігійної,—

„інакше—каже Ф. Енґельс,—вона не була б ідеологія, цебто не мала б діла з думками, як з незалежними істотами, що самостійно розвиваються з самих себе і коряться своїм власним законам“. **

Коли, наприклад, узяти таку ідеологію, як ідеалістична фісофія, то тут ми неодмінно знаходимо абсолютизовані думки, як самостійні сутності чи у вигляді платонівських ідей або геґелівських самодостатніх понять, чи в формі самодостатньої „субстанції“, чи ідей „загального“ у якого іншого філософа. В „Святій родині“ Маркс, викриваючи „таємниці спекулятивної конструкції“, до яких вдавалась ідеалістична філософія, каже ось що:

„Як що християнська релігія знає тільки одне божественне уособлення, то спекулятивна філософія знає стільки „уособлень“, скільки взагалі існує речей“. ***

* *В. Ленін.* Твори, т. XI. „Про ставлення робітничої партії до релігії“.
** *К. Маркс і Ф. Енґельс.* „Свята родина“. Твори, том III, ст. 60.
*** *Ф. Енґельс.* „Л. Фойєрбах“, рос. вид. 1931 р., ст. 75.

Проте, невірно було б утотожнювати ідеалістичну філософію з релігією тільки на тій підставі, що ця філософія має діло з фантастичними надчуттєвими істотами.

Отже, ми не можемо обмежитись лише з'ясованням соціяльного коріння релігії і ствердженням її анімістичної форми. Неодмінний елемент у марксистсько-ленінському розумінні релігії є правдиве уявлення про її клясову функцію, про її суспільну ролю. З'ясувати клясову ролю релігії це і є з'ясувати те специфічне, чим відрізняється релігія від інших клясових ідеологій.

Питання про релігію, про її соціяльну функцію нам треба з'ясувати цілком чітко й виразно ще й тому, що опортуністичні перекручення марксистсько-ленінського вчення про релігію найчастіше йдуть саме лінією ігнорування або перекручення Марксових, Енгельсових і Ленінових поглядів на соціяльну функцію релігії.

Вище ми вже відзначали, що функція релігії є в тім, що вона є „опіюм народу". Який зміст вкладає марксизм-ленінізм у це визначення соціяльної ролі релігії і чому це визначення є, як каже Ленін, „наріжний камінь усього світогляду марксизму в питанні про релігію"?

Щоб зорієнтуватися в цих питаннях, треба ближче підійти до розгляду тих ідей і особливо емоцій, що з них складається релігія, як форма свідомости. Ідеї або уявлення, а також емоції перебувають в релігії у нерозривному між собою зв'язку, вони взаємно між собою переплітаються. Розділяти їх, а тим паче протиставити одне одному було б цілком хибно. Проте, наукова аналіза релігійної ідеології вимагає ці елементи відрізняти.

Основоположники марксизму-ленінізму додержували це відрізняння, коли особливо підкреслювали вагу емоціональної сторони релігії. Ф. Енгельс чітко виділяє цю сторону релігії, кажучи, що релігія існує як

> „вираз безпосереднього *емоціонального* ставлення людей до панівних над ними, незрозумілих для них, природних і суспільних сил доти, доки люди фактично перебувають під гнітом цих сил". *

Ленін, конспектуючи Фойєрбахові лекції „Про сутність релігії" (Лен. сб. XII), не раз підкреслює похвальними примітками ті місця у Фойєрбаха, де він викладає свої погляди на суб'єктивну основу релігії. Фойєрбах не міг зрозуміти соціяльної сутности релігії. Проте, він зумів досить проникливо заглибитись у суб'єктивну, психологічну основу релігії. Така основа релігії, на погляд Фойєрбаха, є почуття залежности, страху **.

---

* *Ф. Енгельс.* „Анти-Дюрінг". ГИЗ, 1929, с. 302.

** „Тому почуття залежности є єдино вірна, універсальна назва і поняття для визначення і з'ясовання психологічної і суб'єктивної основи релігії". *Л. Фойєрбах.* Твори, т. III. „Лекції про сутність релігії". ГИЗ, с. 85.

Ленін, говорячи про соціяльне коріння релігії (див. „Про ставлення робітничої партії до релігії"), теж згадує про „страх", який випливає з стану залежности трудящих від „сліпих сил капіталізму", (а втім, це не дає ніяких підстав для того, щоб, як це роблять деякі автори, покликаючись на Леніна і сплутуючи справжні соціяльні причини релігії з її психологічною основою, з'ясовувати походження і сутність релігії біологічним почуттям страху).

Ніякого не може бути сумніву в тім, що комплекс почуттів, які складають вихідний психологічний матеріял релігії, може бути комплексом лише тих потуттів, які викликає в свідомості людини її *залежність і гніт* від зовнішніх сил. Це має стати зрозумілим після того, як з'ясовано соціяльне коріння релігії. Адже релігія супроводить людину протягом усієї історії її *залежного, невільного існування*. На початку людської історії ця залежність має форму природного зв'язку людини з родиною, а потім з родом. З розвитком товарового господарства ці природні зв'язки *розриваються*, і хоч індивід у своїй продукції починає почувати себе як від'єднаний індивід, що перебуває в світі вільної конкуренції, проте, ця свобода його — ілюзорна, за нею, особливо при капіталізмі, ховаються високо розвинені суспільні зв'язки.

„Той самий поділ праці, що робить їх самих (товаровласників) незалежними приватними продуцентами, робить рівночасно незалежним від них процес суспільної продукції і їхні власні відносини в цьому процесі, так, що незалежність осіб одної від одної доповнюється системою всебічної речевої залежности". *

Коли докладніше розглянутись у комплексі емоцій, що їх викликає залежність і „страх" перед силами капіталу, то легко знайти, що в релігії знаходять собі вираз насамперед почуття, зв'язані з неминучістю *коритись* панівним клясовим силам. Але поруч цього релігія дає і перекручений вихід почуттям прямо протилежного характеру, а саме почуттям, зв'язаним з *протестом* проти панування цих сил.

„Релігійна убогість — каже Маркс,— є рівночасно *вираз* дійсности злиднів і *протест* проти дійсних злиднів". **

Той протест проти клясового гніту, який до певного ступеня розвитку клясових суперечностей і боротьби пригноблених проти гнобителів не може реалізуватися в дійсності, знаходить в релігії свій *ідеологічний* вихід. У релігії цей протест визначається у прикрашуванні наявних відносин, у виправданні їх. (Нагадаймо, що всяка релігійна людина гадає, що наявний світопорядок є божа воля, а бог може встановлювати в світі все тільки мудро). „Змінюючи світ в уяві і при допомозі уяви" (Маркс), релігійна людина тим самим топить у релігійних ілюзіях свій дійсний протест. За допомогою релігії

* *К. Маркс.* „Капітал", ч. I, с. 32. вид. „Пролетарий", 1932.
** *К. Маркс.* „Вступ до критики гегелівської філософії права". Твори, т. I, с. 392.

відбувається ідеологічна самокомпенсація пригноблених за те, що вони змушені коритися реальному клясовому гнітові.

Через релігію протест доходить замирення. Інший вихід цього протесту, вихід революційний, придушують силою державного апарату, примусу, катівською силою. Зате підлеглість, у наслідок релігійного опіюму, перетворюється на примирення, преклонство перед гнобительськими силами. А це — прямо протилежне революційному способові мислення, тим паче — діяльності.

„Усі і всякі гнобительські кляси потребують для охорони свого панування двох соціяльних функцій: функції ката і функції попа. Кат має придушувати протест і обурення пригноблених, піп має рисувати їм перспективи (це особливо зручно робити, не ручаючись за „здійснелість" таких перспектив)... зм'якшення лих і жертв при збереженні клясового панування і, тим самим, примиряти їх з тим пануванням, одвертати їх від революційних дій, підривати їх революційний наогрій, розвіювати їх революційну рішучість". *

„Утопити — як каже Ленін, — свій людський образ, свої вимоги на хоч трохи гідне людини життя", розчинити у фантазіях усяке почуття і рух протесту проти клясового гніту, прикрасити дійсність порожніми мріями про сподівані, якщо не на цьому, то вже неодмінно на тому світі, блага за вистраждані нестатки, дати таке ідеологічне упосереднення покори перед клясовим гнітом, щоб цей гніт здавався легким, а ті тягарі, що випливають з клясової залежности, викликали, замість протесту, примирення з цими тягарами і навіть ентузіязм, — ось клясова роля „опіюму народу", „роду духовної сивухи". І цю ролю релігія незмінно виконує протягом усієї історії свого існування.

„Релігія є загальна теорія цього світу, його енциклопедичне зведення, його логіка в популярній формі, його спіритуалістичне point d'honneur (справа чести), його ентузіязм, його моральна санкція, його врочисте завершення, його загальна основа, що дає йому втіху й виправдання". **

У суб'єктивній уяві релігійної людини її підлеглість — це підлеглість не експлуататорові, а богові, але вона не знає того, що її бог це і є відбитий у перекрученій свідомості експлуататор, що покора перед богом неминуче тягне за собою підлеглість експлуататорові, а також і покірливість і перед ним, і перед експлуататорськими відношеннями.

У релігійному опіюмі знайшли собі ідеологічний (перекручений) вираз емоціональні ставлення пригноблених до клясового панування. Тим самим почуття протесту і підлеглости подолано, на зміну їм приходить містичне, фетишистське преклонство. Саме таке розуміння суб'єктивної основи релігії дає змогу науково з'ясувати всяку релігійну ідею, додержуючи Марксових вимог: „з даних відношень реального життя вивести відповідні їм релігійні форми". Ближчий розгляд з цього погляду релігійних ідей показує, що кожна з них ідео-

* *В. І. Ленін.* „Крах II Інтернаціоналу", Твори, т. XIII, ст. 156.
** *К. Маркс.* „Вступ до критики гегелівської філософії права" Твори, т. I, ст. 392

логічно (а не механічно) неодмінно відбиває суперечності клясової дійсности, розв'язуючи в свідомості релігійної людини ці суперечності на користь примиренню з ними, визнанню їх і навіть преклонству перед ними. *

Виростаючи з суспільних суперечностей і будучи універсальною, найпопулярнішою формою ідеологічного (перекрученого) світогляду, релігія не обмежується підкоренням собі лише самої психіки людини з її уявленнями та емоціями. Релігія є форма упосереднення і всієї практики людини. Вона, як і всяка інша ідеологія, є провід у практичній діяльності людини, яка кориться, дає себе експлуатувати, яка ще не усвідомила свого рабства і не повстала проти нього.

Отже, релігія є ідеологія рабства і покори, вона є така форма свідомости, що специфічно (як „духовна сивуха", як „опіюм") служить зміцненню капіталістичного ладу і його експлуататорських відносин. Вона в руках панівних кляс править за знаряддя гноблення трудящих і експлуатовуваних мас. В цьому і є клясова функція релігії.

Отже, виходячи з того, що тут сказано, поняття про соціяльну сутність релігії ми можемо стисло зформулювати так: релігія — *ідеологія фетишизації експлуататорських відносин і схиляння перед ними, тому вона є не що інше, як засіб клясового гніту.*

3. Релігія і буржуазія

Марксистсько-ленінське розуміння клясової природи і функції релігії, як „опіюму народу", як „одної з найганебніших речей, які тільки є на світі" (Ленін), тільки й може угрунтувати партійно-непримиренне ставлення до релігії. Це розуміння запобігає всякій ідеалізації релігії, цілком виключає погляди, ніби релігія *не завжди* відбивала придушеність людини зовнішніми силами. Те саме розуміння ніяк не допускає надавати релігії будь яких позитивних рис чи прогресивної ролі, хоча б і на обмеженому історичному відтинку. Таке прикрашування релігії та ідеї бога є, як визначив Ленін, не що інше, як „богданівський ідеалізм, що затушовує матеріяльне походження ідей".

„Ідея бога завжди присипляла і притуплювала „соціяльні почуття", підміняючи живе мертвотою, будучи завжди ідеєю рабства, найгіршого, безвихідного рабства". **

Такій незмінній реакційній сутності релігії зовсім не суперечить те, що на певних етапах суспільного розвитку революційні визвольні рухи проходили в формі боротьби одної релігійної ідеї проти

* Візьмімо, наприклад, типову релігійну ідею раю. В ній маємо не тільки прикрашування наявного світопорядку („справедливість перемагає"), що відбиває примирення релігійної людини з тим світопорядком. У тій самій ідеї ідеологічно відзначається і протест проти нього, його заперечування: недосконалості сущого світу не можуть залишатися невиправленими, нагорода за зазнані нестатки на цьому світі і є таке виправлення.

** Лен. сб. т. I, „Листи до Горького", стор. 158 — 159.

іншої. Так було, наприклад, в Европі за середньовіччя, коли міська буржуазія, розвиваючись, підіймалась на боротьбу проти февдалізму. Тоді у формі протестантської ересі, як у її буржуазно-поміркованій так і плебейсько-революційній відміні, що виступали проти февдальної церкви, і точилася та боротьба, що мала за свою основу достигання в надрах февдального суспільства нової кляси, кляси, яка боролася за встановлення відносин, відповідних до її інтересів. Тому релігійну оболонку цієї боротьби тлумачити доводиться зовсім не релігійними потребами тих, хто повставав проти февдалізму, а лише тим, що за тих часів „усі революційні, соціяльні і політичні доктрини не могли не бути рівночасно і теологічними єресями" (Енґельс). Було так через те, що в середні віки єдиною панівною ідеологією була релігія і теологія, які підпорядкували собі і філософію, і політику, і право і т. д.

„Почуття маси живлено тільки релігійною поживою, отже, щоб викликати бурхливий рух, її власні інтереси треба було подавати їй у релігійних шатах" *

Виконуючи ролю *зовнішньої оболонки*, та й то лише для недостиглих революційних рухів передкапіталістичних формацій, релігія пізніше стає непотрібною навіть і для цієї ролі. **

Уже на час Великої французької революції буржуазія відкинула геть релігійні шати і стала до боротьби з февдалізмом на політичному ґрунті. Тоді передові представники буржуазії виступали навіть як матеріялістичні атеїсти, хоч, звичайно, цей матеріялізм і атеїзм були дуже непослідовні, метафізичні.

Релігійний світогляд, як панівний і універсальний,— це був світогляд февдального середньовіччя. Організована на февдальних принципах церква того часу була та основна реальна сила, що об'єднувала під монархічним скипетром католицького папи ввесь европейський світ. Цьому об'єднанню европейської групи народів, що йшло релігійно-церковною лінією, не протистояла і не могла протистояти жодна якась інша форма політичного чи економічного об'єднання. Тому релігія і теологія були єдиною, як ми вже сказали, нероздільно панівною ідеологією, а всі інші виконували тільки службову ролю (наприклад, відома теза середньовіччя: „філософія — служниця теології").

---

* *Ф. Енґельс.* „Л. Фойєрбах". ГИЗ, 1931, стор. 76.

** Для з'ясування того історичного факту, що люди в добу революційних криз викликають собі на допомогу духів минулого, беруть у них імення, бойові паролі, „шати", як це, наприклад, і робили кляси, що повставали проти февдалізму, висуваючи свої вимоги в формі релігійних гасел, К. Маркс наводить таке, надзвичайно дотепне міркування: „Так той, хто починає вивчати нову мову, кожне слово перекладає на свою рідну мову, але тільки тоді він засвоїть дух нової мови, тільки тоді він може вільно орудувати нею, коли він спроможеться без усяких пригадувань застосовувати чужу мову і в ній забуде свою мову" („Вісімнадцяте брюмера Люї Бонапарта". Твори, т. 3, ГИЗ, 1921, стор. 185).

Цей середньовічний католицький світогляд не відповідав інтересам буржуазії, що йшла на зміну февдалізмові, він не відповідав тим відносинам продукції та обміну, що їх створювала буржуазія. Ось чому боротьбу проти релігійного світогляду, як і проти февдалізму та церкви, мусіла була розпочати буржуазія.

Проте, ця боротьба не тільки не була хоч трохи розгорнута, а й сама буржуазія порівняно хутко покинула своє вільнодумство — витвір доби свого піднесення до політичної влади.

Буржуазне суспільство, розвиваючись, доконечно веде до загострення клясових суперечностей і зростання революційної активности робітничої кляси. Перед буржуазією щораз гостріше стає завдання втримати в повідку маси, що революціонізуються. Значення релігії, як засобу впливу на маси, як того знаряддя, що стримує боротьбу проти панівних відносин, добре було відомо і буржуазії.

„Що ж лишалося діяти німецькій і французькій буржуазії для свого порятунку, як не викинути геть тихцем своє вільнодумство... Один за одним колишні кепкуни почали перетворюватись на дуже благочестиві створіння: вони почали говорити з повагою про церкву, її вчення та обряди і навіть сами заходились їх проробляти, бо ж, звичайно, годі було їх оминути. Французькі буржуа почали відмовлятися в п'ятницю їсти м'ясо, а німецькі терплячо впрівали на своїх церковних стільцях, слухаючи до кінця бесконечні протестантські проповіді; з своїм матеріялізмом вони нажили собі лиха і останнім і єдиним способом врятувати суспільство від повної загибелі стало гасло: „Релігію треба зберегти для народу". *

Отже, гасел знищення середньовічних привілеїв церкви, віровизнанньових відміностей і навіть звільнення від „ідеї" релігії не здійснила взагалі жодна з буржуазно-демократичних революцій. Це завдання поруч із іншими завданнями, яких не розв'язала буржуазно-демократична революція, рішучо і до кінця розв'язує, як це показує приклад СРСР, *тільки пролетаріят* у процесі своєї пролетарської революції.

Ленін, говорячи про гасла буржуазії, яких саме вона не здійснила, вказує, що цьому здійсненню стала на перешкоді „пошана святої приватної власности" („До четвертих роковин Жовтневої революції"). Ця Ленінова вказівка викриває теоретичні причини цього історичного факту, причини, що мали нерозривний зв'язок з політичними причинами відмовлення буржуазії від свого атеїзму.

Буржуазний лад у своїй економічній основі *не відрізняється принципіяльно* від передущого февдального ладу. Основа і цього і того є приватна власність, тим то, природна річ, що суспільна свідомість і февдального і буржуазного ладу можуть являти собою тільки видозміни одної спільної їм форми свідомости. На цю однородність релігійного світогляду середньовіччя й буржуазного „юридичного" світогляду вказував уже Ф. Енґельс. У своєму „Юридич-

* *Ф. Енґельс.* Передмова до брошури „Розвиток соціялізму від утопій до науки", ГИЗ, 1931, стор. 82.

ному соціялізмові він називає буржуазний світогляд „секуляризованим * теологічним світоглядом“. Приватна власність не перестає бути власністю після того, як вона перейшла до іншого власника. На схилі февдальної доби проведена секуляризація в ділянці майнових відносин за свій наслідок могла мати не радикальну зміну наявного до того часу середньовічного світогляду, а всього тільки його „секуляризацію“. Цей процес Енгельс змальовує так:

„Місце догми, божественного права посіло людське право, місце церкви зайняла держа а Економічні і суспільні відносини, що їх раніше, як санкціоновані церквою, вважали за продукт церкви і догми, здавалися тепер угрунтованими на праві і створеними від держави. **

Якщо власність перестає бути, як у середні віки, продуктом церкви і божественної догми, то тепер ця власність, ставши капіталом, сама перетворюється в догму і святість. А перетворенню цьому відповідає в свідомості, як про це вже сказано вище, дійсне перетворення капіталу на панівну над усім силу. Найвищій розквіт фетишистської суспільної свідомости відповідає відносинам власности, що переросли у капіталістичні відносини. Модифікація цієї свідомости, як ми вже сказали, є і релігія. Християнство з його культом абстрактної людини, ця, як каже Маркс, найбільше підходяща для суспільства товаропродуцентів релігія, зазнає після буржуазної революції лише цілком незначних змін: поруч католицизму, що, як релігійна система, модернізувався тільки в своїх аж геть другорядних деталях, виникають деякі буржуазні відміни християнства, як от: протестантизм, деїзм, та ще низка сект з їхньою демократизованою догматикою і таким самим внутрішнім устроєм. Таким способом ренесанс теологічного середньовіччя має в буржуазному суспільстві своє соціяльне, отже й теоретичне коріння.

До своїх крайніх форм, що правда, позбавлених величної середньовічної безпосередньости і дуже схожих на історичний фарс, цей релігійний ренесанс проходить у період імперіялізму і пролетарських революцій, особливо в період загальної повоєнної кризи капіталізму.

Намагаючись урятувати загнилий капіталістичний лад, щоб затримати розвал капіталістичної системи, буржуазія тепер щораз запопадливіше вдається *до релігії* й церкви. Всіма засобами і доступними їй способами вона *гальванізує* трухлявий напіввіджилий організм католицької церкви, який проте зберіг ще віками нагромаджений *досвід обдурювання* мас. Вона пристосовує й інші релігійно-церковні та всілякі релігійно-сектантські організації до потреб надто загостреної боротьби і терору проти революційного комуністичного руху.

---

* „Секуляризація“ — (лат.) відібрання церковної власности.

** *Ф. Енгельс.* „Юридичний соціялізм“ Цитовано за Адоратським „Исторический материализм“, 1929, стор. 278.

Буржуазія яко-мога рятується не тільки від останніх решток матеріялізму, що сяк-так зберігся ще подекуди у вищих її школах, у природничих науках. Вона відбувала вже систему середньовічного інквізиторського розшуку і витонченого на сучасний поліційний лад переслідування всіх тих, хто так чи інак намагається підривати підвалини релігії, цієї підпори капіталістичного ладу. З школи виганяють Дарвінову теорію, виховувати дітей доручають попам. Виволікають з під спуда тристалітні і ще старіші закони про богозневагу і за ними засуджують і кидають до в'язниці.

По всіх буржуазних країнах проходить смуга перегляду політичних і економічних відносин між церквою і державою. У зв'язку з тим старанно, як вельми шкідливі пережитки, виганяють з офіціяльної державної практики всіляки рештки ліберально-демократичного ставлення до церкви. Відновлюють у старих, відібраних колись правах церковні органи і конґреґації навіть у такій буржуазній державі, як Франція, що найбільше вихвалялась своїм вільнодумством. Реґляментують у формі складаних конкордатів політичні і майнові права і привілеї церкви й духівництва. Рік-у-рік ростуть і без того вже високі фінансові асиґнування на утримання попів, церков, манастирів тощо з державних бюджетів там, де союз церкви з державою проголошено одверто (наприклад: Німеччина, Польща, Італія, Чехо-Словаччина тощо) і асиґнування капіталістичних трестів, муніципалітетів, окремих капіталістів там, де цей союз здійснюють не на державно-конституційних засадах. Релігійні організації капіталістичних країн після імперіялістичної війни підняли не тільки загальну свою політичну вагу в загальному комплексі політичних сил капіталізму, вони нечувано *зміцнили* свою фінансово-економічну базу і через неї ще дужче *вросли* в економічну систему міжнароднього банківського капіталу.

Процес фашизації капіталістичних держав, як правило, всюди проходить в супроводі дальшого *наступу* церковної реакції, росту політичного впливу клерикальних груп і партій. Головна соціяльна підпора буржуазії — *соціяль-фашизм* ідейно й організаційно *зростається* з релігійними організаціями та їхньою ідеологією, увіходить з ними в бльоки, політичні спілки й ідейні угоди, щоб за вказівкою капіталу об'єднаними зусиллями боротися проти росту клясової самосвідомости пролетаріяту, проти революційного руху, щоб провадити найогидніше цькування хоча б найменших виявів антирелігійного руху серед пролетарських мас.

Загальна криза капіталізму, що всю капіталістичну систему звела до стану крайнього економічного занепаду й загострила до нечуваних раніше міжклясові суперечності, призвела до того, що буржуазна суспільна свідомість деґрадує до найгірших форм *містицизму*. Вона призвела до розквіту спіритизму, теософії, всіляких містичних „теорій і „систем", що межують з творчістю психічно-хорих людей, привела до відродження в нечуваних ніколи розмірах професій різ-

ному соціялізмові він називає буржуазний світогляд „секуляризованим * теологічним світоглядом“. Приватна власність не перестає бути власністю після того, як вона перейшла до іншого власника. На схилі февдальної доби проведена секуляризація в ділянці майнових відносин за свій наслідок могла мати не радикальну зміну наявного до того часу середньовічного світогляду, а всього тільки його „секуляризацію“. Цей процес Енґельс змальовує так:

> „Місце догми, божественного права посіло людське право, місце церкви зайняла держа а. Економічні і суспільні відносини, що їх раніше, як санкціоновані церквою, вважали за продукт церкви і догми, здавалися тепер угрунтованими на праві і створеними від держави. **

Якщо власність перестає бути, як у середні віки, продуктом церкви і божественної догми, то тепер ця власність, ставши капіталом, сама перетворюється в догму і святість. А перетворенню цьому відповідає в свідомості, як про це вже сказано вище, дійсне перетворення капіталу на панівну над усім силу. Найвищій розквіт фетишистської суспільної свідомости відповідає відносинам власности, що переросли у капіталістичні відносини. Модифікація цієї свідомости, як ми вже сказали, є і релігія. Християнство з його культом абстрактної людини, ця, як каже Маркс, найбільше підходяща для суспільства товаропродуцентів релігія, зазнає після буржуазної революції лише цілком незначних змін: поруч католицизму, що, як релігійна система, модернізувався тільки в своїх аж геть другорядних деталях, виникають деякі буржуазні відміни християнства, як от: протестантизм, деїзм, та ще низка сект з їхньою демократизованою догматикою і таким самим внутрішнім устроєм. Таким способом ренесанс теологічного середньовіччя має в буржуазному суспільстві своє соціяльне, отже й теоретичне коріння.

До своїх крайніх форм, що правда, позбавлених величної середньовічної безпосередньости і дуже схожих на історичний фарс, цей релігійний ренесанс проходить у період імперіялізму і пролетарських революцій, особливо в період загальної повоєнної кризи капіталізму.

Намагаючись урятувати загнилий капіталістичний лад, щоб затримати розвал капіталістичної системи, буржуазія тепер щораз запопадливіше вдається *до релігії* й церкви. Всіма засобами і доступними їй способами вона *ґальванізує* трухлявий напіввіджилий організм католицької церкви, який проте зберіг ще віками нагромаджений *досвід обдурювання* мас. Вона пристосовує й інші релігійно-церковні та всілякі релігійно-сектантські організації до потреб надто загостреної боротьби і терору проти революційного комуністичного руху.

---

* „Секуляризація“ — (лат.) відібрання церковної власности.

** *Ф. Енґельс.* „Юридичний соціялізм“. Цитовано за Адоратським „Исторический материализм“, 1929, стор. 278.

них знахурок, „провірливих“, „медіюмів“ тощо. Ще Ленін вказував, що містицизм, який розвивається серед буржуазії, є не що інше, як *„оболонка контрреволюційних настроїв“*. До якої міри ріст цих настроїв підвищився тепер, відбиваючи цим дальше загострення клясової боротьби, може свідчити той факт, що каламутний потік містицизму захоплює навіть кращу частину буржуазної інтеліґенції.

Церква, цілком усвідомлюючи собі свою відповідальну ролю, ролю вельми важливої контрреволюційної сили сучасности, покликаної рятувати капіталізм, всі свої сили скерову є на те, щоб підвищити свій вплив на маси трудящих міста й села, щоб дезорганізувати революційний рух пролетаріяту, розкладати його клясову самосвідомість. Цій справі служить не тільки численна армія попів, манахів, і місіонерів, що в своїх лавах нараховує сотні тисяч, але й сила силенна найрізноманітніших клерикальних і напівклерикальних організацій, що намагаються втягти в сферу свого впливу насамперед робітників, робітничу молодь, трудящих жінок у місті й на селі.

Але за найважливіше своє завдання сучасні релігійні організації, поруч боротьби проти революційного руху в своїх країнах, вважають свою участь у підготові до воєнної *інтервенції* проти СРСР. Активно виступаючи в усіх антирадянських кампаніях, що їх провадить міжнародня імперіялістична буржуазія, релігійні організації, під головуванням католицької церкви з її римським папою на чолі, провадять „моральну підготову“ до імперіялістичного нападу на СРСР. У період перед призначеним імперіялістами нападом на СРСР (1930—1931 р.) римський папа провів гучну кампанію так званого „хрестового походу“.

Своєю участю в *придушенні* визвольних рухів народів Сходу релігія теж виконує вельми відповідальну і цінну з погляду інтересів імперіялізму ролю. Це здійснює вона через широко розгалужений і добре оплачуваний не тільки з церковної, а й з державної скарбниці, місіонерський апарат. Християнська „місія“ і досі є не більше й не менше, як ударний *форпост імперіялізму* в колоніяльних і напівколоніяльних країнах. Її робота аж ніяк не обмежується розповсюдженням християнських ідей, що розтлівають і гальмують зростання клясової свідомости трудящих цих країн. Християнські місіонери — це досвідчені шпигуни, політичні й торговельні розвідачі, що орудують на користь тим імперіялістичним державам, які послали їх на цю роботу, це найспритніші провокатори, що розпалюють релігійно-шовіністичні незгоди серед тубільної людности і тим послаблюють національно-визвольний рух.

Отже, релігія і церква в добу імперіялізму і пролетарських революцій є в руках імперіялістичної фінансової буржуазії і фашистських урядів знаряддя одвертої контрреволюційної боротьби з комуністичним рухом пролетаріяту, з національно-визвольним рухом колоніяльних народів.

(Далі буде)

І. ЕЛЬВІН

КРИЗА БУРЖУАЗНОЇ КУЛЬТУРИ І ЦЕРКВА

Розвал капіталізму виявляється не тільки в загниванні його економіки, але і в найглибшій кризі надбудови—капіталістичної культури у всіх її розгалуженнях. Нема тієї галузі культурного життя капіталістичної дійсности, що не потверджувала б своїм прикладом це загальне правило. У всіх без винятку капіталістичних країнах хутко згортається шкільна мережа, бо відомства народньої освіти стають першими жертвами „режиму економії", що його провадять буржуазні держави коштом трудящих.

У Польщі, за даними книги „Перед лицем шкільної катастрофи", виданої недавно групою буржуазних прогресивних учителів, до третини всієї кількости дітей шкільного віку не ходить до школи. частково через ліквідацію старших груп, частково через згортання шкільної мережі, а також часто через те, що ні в що одягтися та треба найматися на роботу.

В Прусії за один 1932 рік звільнено 10 тисяч учителів, не рахуючи 20-ти тисяч молодих учителів останніх випусків, також позбавлених усяких надій на роботу. З цим зв'язане й друге явище — надзвичайне переущільнення шкільних кляс: замість 38-ми тепер припадає на кожну клясу 63 учні, а це дуже загрожує дитячому здоров'ю. Особливо гостро відчувається це по школах у пролетарських районах. Ці школи погано устатковані, тісні, давно не ремонтовані.

За даними генерального секретаря американського національного комітету дитячої праці Дінвідді, не менше, як 3 мільйони дітей ПАСШ не ходять до школи.

Вища школа переживає таку ж гостру кризу. Що-року до армії безробітних вливаються нові потоки людей з вищою освітою, що не мають жодних надій на роботу. Дипломовані лікарі, техніки, інженери, хеміки й інші беруться до будьякої роботи, хоч вона й не має нічого спільного з їхніми професіями.

Товариство німецьких промисловців недавно звернулося до молоді з „гарячим закликом" не прагнути до вищої освіти, бо, за підрахунками товариства, 1934 року число безробітних „академіків" (тобто осіб з дипломами) дійде в Німеччині до 140 тисяч. Німецька буржуазна газета „Берлінер Таґеблят" містить велику статтю Отто Бенекса, спеціяліста в справі вищої школи, присвячену цілком питанню, як боротися проти переповнення вищої школи.

Буржуазний німецький публіцист, Фердинанд Фрід, що має репутацію, так сказати, „лівого“ фашиста, пише в своїй книзі „Кінець капіталізму“ про трагічну долю технічної інтеліґенції у сучасній капіталістичній державі.

„П'ять років підряд хемік посвячується в тайни реторт і пробівок, щоб потім у куточку лябораторії якогонебудь концерна багато років підряд проробляти за заздалегідь указаним рецептом одну й ту ж аналізу. Чотири роки підряд інженер проникає в таємниці машин, щоб потім протягом багатьох років у конструкційному бюрі за готовими вказівками викреслювати одні й ті ж маленькі деталі. Чотири роки вивчає економіст животрепетні господарські проблеми від Адама Сміта до Зомбарта, щоб потім у будь-якій промисловій спілці працювати за реєстратора або складати податковий звіт для якогонебуть концерну.

Нові кадри інженерів та вчених стають щодалі менше потрібні капіталіттичному суспільству. Особливо це стосується до винахідників. Монополістичні об'єднання скуповують численні винаходи для єдиної мети—не дати їм ходу. Видатний французький письменник Дюамель цілком серйозно запропонував у пресі заборонити обов'язковим порядком будь-які нові винаходи протягом 10 років.

Криза навалилася і на мистецтво всіх виглядів. Щодо малювання, то можна послатись на авторитетну статтю в німецькому журналі „Кунст унд Кюнстлер“, де ми читаємо:

„В економічному відношенні становище мистецтв і митців майже безнадійне Торгівля мистецькими творами надзвичайно утруднена... музеї майже неспроможні будьщо купувати. Приватні колекціонери зникають Вищі художні школи закриваються, держава неспроможна подати хоч трохи значну допомогу митцям“.

Американський учений Хенлі Картер, одвідавши СРСР, зазначає, що „нині мистецьке життя Західньої Европи має характер невільницького ринку, на якому всі митці виставляють себе на продаж і гуртом і в роздріб, а їх купують грошові маґнати“. Але число цих маґнатів і меценатів, що купують картини, різко зменшується.

Закрито більшість мистецьких академій, закрито цілу низку музеїв.

Така ж справа з театрами. Колишній пруський міністер Ґрімме констатував літом 1932 р., що дві третини усієї кількости державних театрів у Німеччині закрито. З-поміж усіх приватніх театрів відсоток закритих не менший. Берлін, за висловом газети „Темпо“, являє собою театральне гробовище. Закрито відомі на ввесь світ театри в Касселі, Вісбадені. Таке ж становище і в переважній більшості інших капіталістичних країн.

Вогні Бродвею—театральної вулиці Нью-Йорку у ПАСШ—гаснуть один за одним. З 80 театрів, що працювали на Бродвею до кризи, нині працює не більше, як 10. Характеристично, що два найсерйозніших і найсолідніших буржуазно-ліберальних журналів ПАСШ — „Нейшен“ і „Нью-Ріпаблік“ одночасно видрукували статті про кризу театру в Америці. Обидва журнали б'ють на сполох. „Стиснувши зуби, дивимось ми, як відпливають від нас останні кораблі мисте-

цтва",— пише Літце Сімонсон у „Нью-Ріпаблік". „Можна з певністю сказати,—зауважує „Нейшен",—що більшість з наявних театральних будинків ніколи вже не відкриють своїх дверей для публіки. Наш театр на порозі прірви, і ми безсилі його врятувати".

Закриття театрів, ліквідація оркестрів і т. д. прирікає на голод актора і музику, що завжди залежали цілком від волі антрепренера „менеджера", директора.

Самий зміст театральних вистав свідчить про той же розклад буржуазної культури. Успіх мають тільки сугубо „розважливі" видовища, тобто майже виключно легковажні твори, що не мають аж ніякісінької серйозної літературної цінности. Бувають, звісно, винятки але зрідка.

Така загальна панорама загнивання буржуазної культури—слідом за загниванням буржуазної економіки.

Але, безумовно, найпомітніше і найвидатніше явище у цій панорамі, що особливо виразно підкреслює всю глибину культурного занепаду капіталізму, це зміцнення позицій церкви в буржуазному світі в наслідок безпосереднього заохочування з боку капіталістичної держави та буржуазії. Це зміцнення попівських елементів виявляється в цілій низці явищ: у посиленні фінансової бази церкви, у зміцненні її політичних функцій, у захопленні позицій, здавалося б давно вже нею втрачених, у різних царинах культурного життя, у клерикалізації мистецтв, науки, філософії, у капітуляції значних верств буржуазної інтеліґенції перед релігією, у бурхливому поширенні містицизму та всякого іншого чортовиння. Звісно, у всьому цьому немає нічого принципіяльно-нового або надзвичайного. Про близькість буржуазних учених до попівщини, про попівщину, як неминучого спутника буржуазної науки, про їх бльок із „бозьою", з релігією навіть тоді, коли вони нібито прагнуть „науково з'ясувати" релігію,—говорив не раз В. І. Ленін. Загальний занепад економіки і згортання культури розв'язали всі попівсько-ідеалістичні сили з незнаною цинічністю та відвертістю. Відроджуються й дедалі більше застосовується найреакційніші форми середньовічного містицизму: віра в магів, чаклунів, столовертіння та інші дурниці,—амнестовані вже буржуазною інтеліґенцією. Усе це—прямий результат гнилявого розпаду, втрати віри в свої сили, вияву загального-культурного маразму та загострення процесу культур-фашизму, також просякнутого релігійною ідеологією.

Німецький філософ Освальд Шпенґлер, що набув зразу після війни бучної слави своєю повною песимістичних передчувань книгою „Присмерк Европи" у своїй новій книзі „Людина й техніка"—говорить про втому, що охопила „людство" (для Шпенґлера людство—це буржуазія).

Він пише: „Окультизм і спіритизм, індійська філософія, метафізика християнського або поганського забарвлення, що ними нехтували за епохи дарвінізму, тепер знову випливають наверх".

Німецький літературний журнал „Літерарете Вельт“ у жовтні 1931 р. писав: „з відмиранням ідеї проґресу і його ідеалу „повноцінної людини“ зникає одночасно не тільки пошана до науки, але й вплив науки на буржуазію. Сьогодні ще вірить в науку тільки пролетаріят“.

Усі ці засади можна продемонструвати на висловах наймодніших філософів, а також видатних учених, що амнестували релігію, і не контрабандою, а з „відкритим забралом“ уводять бозю в свою „наукову обхідку“.

Макс Шеллер, один з цієї плеяди володарів дум сучасної буржуазії, виголосив за центральне завдання філософії—„контакт з богом“. Професор Гайдерег будує систему „філософії страху“ і виголошує виживання та ліквідацію логіки. Адольф Майєр бачить „найглибший зміст математики та історії в пізнанні ідей божества“. Кемеріґ заявляє: „фундамент так званих точних наук і природознавства полягає в сторожі віри“. Члени французької академії, так звані „безсмертні“, у відповідь на анкету, проведену серед них (ще 1928 р.) на питання про відношення між релігією та наукою—усі так чи інакше виголосили про прийняття релігії. Так, за словами члена академії П'єра Базі, „науковий початок і релігійне почуття різні, але не протилежні. Вони звертаються до двох різних виявів нашої особи і тому не можуть бути протилежні“.

Ці „теоретичні“ міркування повторюють і представники точних наук. У статті С. Больфсона „Союз буржуазной медицины с религией“ („Фронт науки и техники“, № 2, 1932 р.) зібрано багато міркувань лікарів і фактів, що свідчать про те, в якій мірі усвідомлення безсилости та прострації охопило людей буржуазної науки, штовхаючи їх, зневірених у силі науки врятувати капіталізм, в обійми найреакційнішого марновірства, містицизму тощо.

Курт Ельце кличе своїх колеґ: „до боротьби між духом і матерією, рішучо стати на бік першого і піти шляхом іраціонального“.

У Ервіна Ліка вистачає духу виголосити: „нам потрібний бог, найбільше він потрібний лікареві“.

До дивовижного безглуздя договорюється професор Освальд Бумке в своїй ректорській промові, вступаючи на посаду ректора Мюнхенського університету. Проф. Бумке до певної міри вагається: „чи є хвороба, як гадає Ганс Блюер, священною величністю, чи вона у всіх її виявах—від наривів до неврозів—тільки особливий випадок спадкового гріха, чи її насилають ображені боги, і тільки через задоволених цих богів її можна вилікувати, чи є спроба власне лікарського впливу вже новим гріхом—усього цього я не можу знати“. Але що напевне відомо професорові Бумке, так це те, що „поряд з природознавством медик повинен вивчати богослав'я і що, коли йому не під силу впоратися з хворим, він повинен його відіслати до пастора“.

Ті ж мотиви в Отфріда Мюллера, професора медицини університета в Тюбінґені. Цей професор заявляє, що там, де лікар безси-

лий допомогти хворому, він повинен звільнити своє місце для пастора або патера. І психоаналітик Юнґ твердить, що „всякий розсудливий терапевт вітатиме, коли його роботу підтримає і поповнить діяльність духовного пастора“.

Уже згаданий вище Ервін Лік у своїй книзі „Чудо в медицині“ заявляє, що „мистецтво лікування без іраціонального—немисленне, що й мистецтво лікування ніколи не було вільне від чуда і ніколи не буде вільне від нього“.

Від цих міркувань банкротів один крок до визнання магів, чаклунів, знахарів, шаманів—і цей крок пани „учені“ дійсно роблять. Один з них граф Сотляв Шлезінґ на шпальтах ляйпцигської газети „Абенд“, „ничтоже сумняшеся“ викидає гасло: „ми, культурні люди, за магію“.

І треба сказати, що мабуть ніколи протягом століть не процвітали такі шахрайські „науки“ магів, чудесних цілителів, астрологів „божою милістю“, як останніх років, років всебічної кризи капіталізму. Культ знахарства і магії справляє оргії по клясичних країнах Західньої культури Німеччини та Австрії. 50 тис. чаклунів, з них 6 тисяч у Берліні—такий актив цього племені в одній тільки Німеччині. Найвідоміші імена—Цейлес, Вайсенберг, Шранмайєр, Габендорф належать до числа найвидатніших персон в країні. Йосип Вайсенберг живе під самим Берліном і клієнтура його дуже поширена по Німеччині.

От жива картинка метод „роботи“, запозичена нами з опису в журналі „Вельт-Бюне“ (№ 40, 1932 р.).

... „Великий день у резиденції Вайсенберґа: майстрові минуло 77 років Нескінченна низька авто навезла до Блянкензее під Берліном (так запевняють літописці цього діда) 35 тис. чоловіка, захоплених поклонників чаклуна. Сьогодні ж Вайсенбергові належало розмовляти прилюдно з Бісмарком, літуном бароном Ріхтгофеном, що загинув під час аварії літака, і, нарешті, з Мартином Лютером.

Величезна заля переповнена. Праворуч у глибині хор. Співають псалми. Посередині вівтар майстра. Праворуч від нього медіюм — жінка років п'ятидесяти. Очі в неї заплющені. Вона в трансі. Замовкає хор. Високий дід звертається до зборів несподівано високим і різким фальцетом:

— Хай знає народ, що живі ще знамена та чудеса: зараз звернеться до вас з промовою перший канцлер держави князь Отто фон-Бісмарк.

Усі втоплюють очі в жінку-медіюма. Тиша абсолютна. Медіюм глибоко вітхає. Замогильним голосом прорікає з її нутра залізний канцлер:

— Привіт іменем бога! Ісус христос повернув вас, як обіцяв, у лоно святости. Не всім дано вкусити терню—ви обрані“...

І так далі і таке інше—в дусі проповіді середньої руки сільського попика. Дідуган починає обходити слухняну отару: торкнеться рукою, похапцем перехристить чужого лоба або плече: гіпнотизовані гавкають.

А „залізний канцлер“ не замовкає ні на хвилину: медіюм, наструнчений Бісмарком і заведений, як катеринка. Вони чекають чуда і Вайсберґ його дає у всяких дозах. Він виліковує від різних хвороб тільки торкнувшись своєю рукою і завиванням медіюма. У Вайсенберґа — канцелярія. Найбільше за всіх заклопотанні касири — гроші йдуть великі. Вайсенберґ—це мода.

Цейлес молодший за Вайсенберґа і вдається до інших метод „чудотворчости". Цей феноменальний шахрай, дуже сумнівного походження, вловивши дух часу, найширше визискує дике невігластво „культурних" людей. Він приймає в своєму замкові в Гальспаху, близько від Лінца (Австрія, недалеко від німецького кордону) до 3 тисяч пацієнтів на день. Його „патериця, що світиться", виліковує, звісно з божою допомогою, всі мисленні в природі хвороби—від епілепсії аж до пранців. Цейлес перебуває в найближчому контакті з місцевими власниками готелів, ресторанів, кіно, кабаре і т. д., пожинаючи багатющу жатву.

А що все це має місце тепер не тільки в одній Німеччині чи Австрії, можна бачити з аналогічних явищ по інших країнах „цивілізованого" світу, керованого „культурною" буржуазією. У ПАСШ, Англії, Франції, є досить подібних фактів. Відзначимо хоча б прилюдне побачення вдови письменика Конан-Дойля з духом покійного чоловіка, голови англійських спіритів. „Духовне побачення" відбувалося в найбільшій з лондонських заль—Альберт-Холле.

Так „теоретичні" виклади мракобісів від науки переключаються в дію.

Обстанова, при якій можливий цей танок збожеволілих культуртрегерів живить і інші вияви дикунства, безглуздя, шахрайства. І немає жодної, ні принципіяльної, ні реальної різниці між диким захопленням буржуазії чаплунами, оповитими надприродньою силою, що йде від бога, і діяльністю самих церковників лінією впровадження свого впливу в маси за відвертої підтримки буржуазії.

Бо інший аспект розкладу капіталістичної культури, що безпосередньо змикається з вищеописаним, є зростання клерикалізму в його „чистому вигляді".

Адже це факт, що в той час, коли бюджети шкіл, музеїв, академій підрізані нижче всякої можливости, одна тільки церква процвітає матеріяльно, не відчуваючи на собі аж ніяк тягару кризи. Більш того, буржуазія вважає час кризи найбільш підходящим, щоб покладати на державу нові величезні матеріяльні обов'язки щодо церкви, звісно, коштом трудящих мас,—і вона складає з церквою евангелічною та католицькою конкордати і належні за цими конкордатами мільйонні суми акуратно виплачує. Так робиться в Німеччині. У Франції, де церква давно „відокремлена від держави", церковники фактично амнестовані: низка орденів, вигнаних раніш із країни, тепер одержала право повернутися до Франції, і це право ордени цілком використали.

(Далі буде)

ХРОНІКА

НА УКРАЇНІ

В ЦР СВБ

У зв'язку з виконанням організаціями СВБ завдань з реалізації позики „4-го вивершувального" на 100%, ЦР СВБ звернулся до ЦК КП(б)У та ЦР СВБ СРСР з таким рапортом:

„Під більшовицьким проводом ЦК КП(б)У та ЦР СВБ СРСР, нещадно борючись з проявами опортунізму на фронті боротьби проти релігії та її організацій, як агентури куркульні, петлюрівщини та міжнародного імперіялізму,—спілка войовничих безвірників України, розгорнувши широку масову антирелігійну роботу (утворено на селах понад 1000 ударних бриґад), виконала на 20 грудня контрольне завдання з реалізації позики „четвертого вивершального" на 100%, поширивши позику серед одноосібників, колгоспників та неорганізованої людности на 2.540.295 крб.

Крім того, силами СВБ поширено позики зверх контрольного завдання серед робітників підприємств та копалень на 2 млн. крб.

Перше місце у виконанні завдань посідає Харківська обласна організація СВБ. Кампанію продовжуємо".

* * *

Президія ЦР на засіданні 10 грудня минулого року ухвалила занести на червону дошку та преміювати низку організацій СВБ та окремих ударників-безвірників, що виявили себе як передовики в боротьбі за реалізацію позики „4-го вивершувального". У відповідній постанові зазначено таке:

„За перевиконання контрольних завдань у справі реалізації позики занести на червону дошку Харківську організацію СВБ, яка замість 504.000 карб. завдання, виконала 1.287.700 карб., та Дніпропетровську організацію СВБ, що замість 275.000 карб. завдання, виконала 463.300 карб.

За ударну роботу в справі реалізації позики зокрема преміювати відповідального секретаря Харківського облортбюра тов. Луцишина та Дніпропетровського—тов. Бородіна грішми по 200 карб. кожному та нагрудними жетонами кращих ударників.

Провести преміювання окремих ударників безвірників, що дали зразкові показники в справі реалізації контрольних завдань з позики (зокрема по Харківській області тов. Мимохода, Домніча, Віскіну). Обл. оргбюра Харківської та Дніпропетровської областей преміювати по 500 крб.

За перевиконання контрольного завдання (замість 41.743 крб. виконано 86.000 карб.) Полтавську раду СВБ преміювати грішми в сумі 250 крб., та Білопільську раду СВБ, що виконала завдання замість 35.000 крб. на 244000 крб., преміювати сумою 500 крб.

За перевиконання завдання з позики (замість 50.000 крб. виконано 105.000 крб., крім того серед організованого населення робітників заводу „МАРТІ" проведено передплату на 700 тис. крб.) тов. Гурича — секретаря Миколаївської міськради СВБ преміювати грішми в сумі 150 крб. Також виділити в розпорядження Миколаївської міськради 350 крб. для преміювання кращих ударників безвірників, що дали гарні зразки роботи в справі реалізації позики.

СВБ України взяла шефство над Абхазькою СВБ

СВБ Абхазії звернулася до СВБ України з тим, щоб СВБ України взяла шефство над СВБ Абхазії.

Президія ЦР ухвалила шефство прийняти і виділила комісію з шости чоловіка, що має виявити об'єкти шефства та накреслити заходи до утворення в колишньому Новоафонському манастирі антирелігійного музею.

Безвірницька комуна готується до весняної сівби

Безвірницька комуна ім. Петровського, Богданівської сільради, В.-Тепляньского району Донецької області, до строку викона-

на плян хлібозаготівлі і засипала засівний фонд на весняну сівбу.

Нині комунари-безвірники активно готуються до четвертої більшовицької сівби; організовано вже бригади ремонтувати с.-г. реманент та перечищити насіння.

Святкування ювілею газети „Безбожник" у Київський облраді СВБ

Київська Облрада СВБ розгорнула широку роботу щодо святкування десятирічного ювілею газети „Безбожник". Складено докладного пляна, за яким виділено багато товаришів-активістів, як доповідачів на райони. 20 грудня науково-методичний сектор облради скликав загально-міські збори читачів „Безбожника", на яких з доповіддю виступив проф. Львович. На виробництвах організовуються ударні безвірницькі бригади ім. 10-річчя „Безбожника". По всій області дано вказівки про влаштування лекцій і розмов про 10-річчя „Безбожника". Ювілей газети провадиться під гаслом зміцнення оргмасової роботи і просунення безвірницької преси в маси.

* * *

Загальні збори учнів школи ФЗУ при київському заводі „Точний прибор", що відбулися з приводу 10-річчя газети „Безбожник", відзначили великі досягнення у щоденній роботі газети і надіслали вітання до редакції. На зборах організовано ударну безвірницьку бригаду ім. 10-річчя „Безбожника", що ставить для себе завдання—мати найліпші показники як у навчанні, так і в антирелігійній роботі і зобов'язується просувати безвірницьку пресу в маси.

* * *

До редакції газети „Безбожник" через Київську Облраду СВБ надійшла низка привітань від підприємств, ударних безвірницьких бригад і окремих наукових робітників. Редакцію привітала Всеукраїнська Академія Наук і персонально президент ВУАН, академік Богомолець.

Релігійники — шкідники хлібозаготівель

У Браїловському манастирі, Жмеринського району знайдено понад 1000 пудів захованого куркульського хліба. Злісних приховачів хліба — куркулів заарештовано. Провадиться слідство.

* * *

У с. Канадківцях, Копайгородського району, Вінницької области церковний староста заховав хліб у церкві.

У с. Сугаках, того ж району, що є найвідсталіше в районі і де найсильніший куркульський опір, сектанти ведуть агітацію за зрив хлібозавдання.

* * *

У колгоспі „Оборона країни" Верхнє-Теплянського району, Донецької области за комірника працював баптист Авершин. Він украв колгоспного хліба на 1500 крб. і за ці гроші купив собі коня. Крім того, в нього ще викрито 40 пудів прихованого хліба. У сектантів викрито 8 домашніх млинів, що ними вони потайки перемелювали зерно за „божеський" мірчук. Викрито також чимало домашніх аолійниць.

Баптист з Нижнє-Герасимівської сільрад Ковальов Іван разом із церковниками організував навіть нічну валку з ручних візків до колгоспу „Трудове казацтво" на крадіжку збіжжя.

Усіх цих злодіїв-релігійників віддано на суд і покарано.

АНТИРЕЛІГІЙНІ МУЗЕЇ, ВИСВІТЛІТЬ ВАШУ РОБОТУ!

В справі перевиховання трудящих мас на засадах марксизму-ленінізму, в справі вироблення діялектико-матеріялістичного світогляду пролетаріяту, музеї взагалі й антирелігійні музеї зокрема, посідають одне з важливих місць.

Антирелігійні музеї в цьому відношенні повинні займати перше місце серед інших музеїв, щоб своєю повсякденною роботою виправдати наше гасло — „Боротьба проти релігії—боротьба за соціялізм". Антирелігійні музеї в своїй роботі повинні керуватися вказівками Першого Музейного з'їзду, що „Музей правильно понявший те задачи, которые выдвигает перед ним реконструктивный период социалистического строительства является далеко не последним средством воспитательного воздействия и политико-просветительной роботы среди широких масс трудящихся". (Матеріяли Першого Музейного З'їзду. Ст. 3).

В нашому Радянському союзі є кілька антирелігійних музеїв, і деякі з них ведуть дійсно в широких розмірах політико-освіт

ню роботу не тільки в стінах музею, а й далеко поза ним.

Одначе нашої роботи ніхто не знає, про неї майже не говорять і за дуже малим винятком нічого не пишуть. Пояснюється це частково нашою скромністю, а головним чином тим, що наша преса, як загальна, так і спеціяльна, цим питанням зовсім не приділяє уваги. Настиг час припинити мовчання

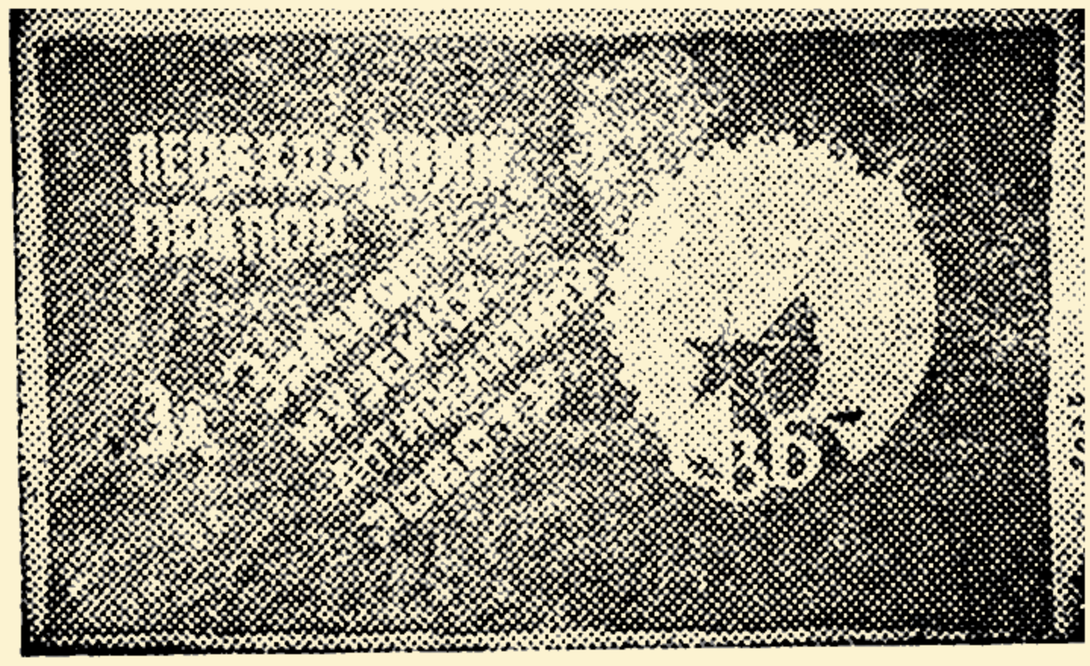

Переходовий прапор газети і журналу „Безбожник", переданий від Київського ВМГ

антирелігійних музеїв і на сторінках нашої преси поділитися своїми успіхами й хибами в роботі, а пресі повернутися обличчям до антирелігійних музеїв і їхньої роботи, щоб в наслідок здорової більшовицької критики наших недоліків і заохочення успіхів ми ще з більшою інергією повели боротьбу з реакційним впливом релігії на трудящих. А поділитися нам є чим.

Всеукраїнський Музейний Городок, святкуючи 10-річчя газети „Безбожник", вирішив розпочати на сторінках преси огляд роботи антирелігійних музеїв. З цією метою ВМГ передав газеті „Безбожник" переходовий прапор, який газета буде присуджувати антирелігійному музеєві за зразкову постановку музейної антирелігійної роботи, головно масової політико-освітньої роботи

До 10-річчя газети „Безбожник" ВМГ прийшов з значними досягненнями по лінії музейної антирелігійної роботи взагалі й масової-політико освітньої роботи зокрема.

Нашою роботою широко охоплені підприємства м. Києва, колгоспники приміської смуги й взагалі трудящі Київської области. Ми вже протягом декількох років провадимо систематичну антирелігійну роботу серед пролетарів Донбасу, а для ще більшого наближення цієї антирелігійної роботи до пролетарських центрів, ми разом з ЦР СВБ України організували в Червоноріжжі—Вседонбаський Антирелігійний Музей. Ми розпочинаємо організацію Всемолдавського Антирелігійного Музею. В 1932 р. ВМГ відвідало близько 300 тис. осіб і сотні тисяч осіб охоплено нашою роботою поза музеєм.

Не зупиняючися на досягнутих успіхах, яких ми добилися на основі здійснення нашій роботі 6 вказівок тов Сталіна, ВМГ і в дальшій своїй роботі, під керівництвом комуністичної партії, буде боротися за хутке звільнення трудящих од духовного гніту—релігії. ВМГ звертається до всіх антирелігійних музеїв—широко висвітлити на сторінках преси свою роботу, головним чином по лінії масової політико-освітньої роботи, пам'ятаючи, що мати переходовий прапор газети „Безбожник" для антирелігійного музею—велика честь.

Ми сподіваємося, що антирелігійні музеї зуміють по-більшовицькому розгорнути критику своїй роботи, в наслідок чого ми зуміємо усунути всі недоліки, що нам заважають.

І. Скуленко.

ПО СРСР

10-річчя газети і журналу „Безбожник"

У зв'язку з 10-річним ювілеєм газета й журнал „Безбожник" одержали багато привітань від наукових закладів, профспілок, пролетарських організацій, редакцій газет і журналів, від Червоної армії, організацій СВБ, від безвірницьких бригад з виробництв та колгоспів

Одержано привітання від ВЦРПС, від ЦК

залізничників, президії Комакадемії, Політуправи Червоної армії, Центрального комітету МОДР'у, ВУК'у Робос, Центрального бюра ВАРНІТСО, ЦР СВБ СРСР та УСРР, від Дирекції Інституту філософії та президії Центрального правління ТВМД, Всеукраїнської Академії наук, Ленінградського обкому ВЛКСМ, від редакцій газет: „Комсомольская Правда", „За коммунистическое просвещение", „Красная газета" та інш.

Одержано привітання від письменника О. Серафімовича, від низки підприємств Москви, Ленінграду, Донбасу, від колгоспів.

Багато привітань одержано з-за кордону: серед них від організації пролетарських вільнодумців підокруги Герне у Вестфалії (Німеччина), революційних безвірників міста Боно з Чехословаччини, революційних безвірників Гренбольської округи з Франції, революційних робітників Канарських островів, від Вайяна Кутюр'є й інших.

ЗА КОРДОНОМ

Попи—акціонери військових концернів

Величезний концерн озброєнь в Англії „Вінкерс-Армстронг", як повідомляє газета „Нью-Лидер", *„серед своїх акціонерів має чимало духівництва"*. Із річного звіту „Вінкерс-Армстронга" видно, що серед акціонерів є такі особи: військовий міністер лорд Хейпшем — 200 акцій; *єпископ Герефордський—1000 акцій*; Уорлдлау-Мільн—консервативний депутат,—3000 акцій; сер Роберт Хорн, міністер—5000 акцій; Джон Соймен, міністер закордонних справ,—1512 акцій. Отже, буржуазія—банкіри і попи кревно зацікавлені у мілітаристичній політиці імперіялістичних держав, які шалено озброюються для нової війни та інтервенції проти СРСР.

Сумний фінансовий стан англійських церковників

Річний звіт англійських церковних інспекторів, опублікований в „Морнінг Пост", змальовує сумний фінансовий стан англійських церковників.

„Інспекторів закидають, — говориться у звіті,—скаргами на зниження ставки, що їх одержують різні категорії осіб, що перебувають на церковній службі. Особливо тяжкий стан багатьох органістів. Інспектори не мають у своєму розпорядженні фондів, щоб подати допомогу цим людям, які одержують мізерну платню. Церковним слугівникам потрібний приробіток, щоб прожити. Не буде перебільшенням, коли ми скажемо, що коли не буде вжито відповідних заходів, то увесь рівень церковної служби набагато знизиться і не можна буде далі підтримувати великих традицій англійської церковної музики".

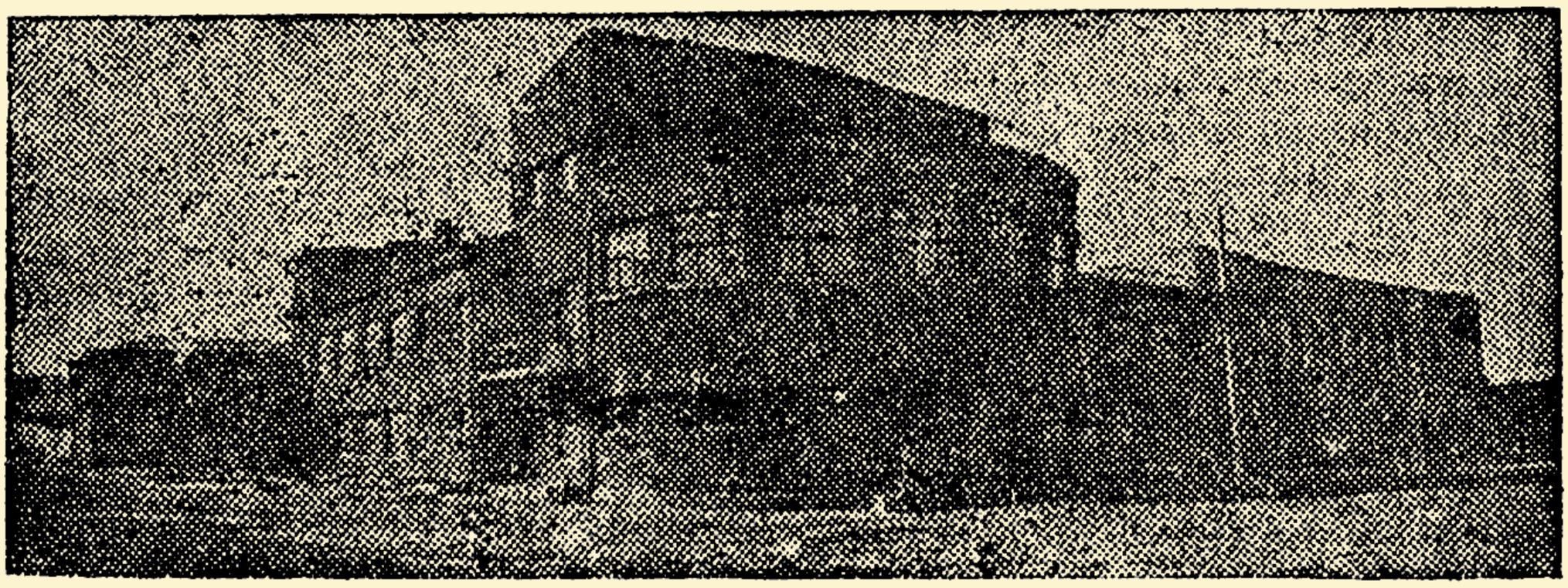

Новозбудований робітничий Палац Культури в м. Кам'янському, Дніпропетровської обл.

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

КОВАЛЬЧУК Я. ОСТАННІЙ РОЗЛАМ. Антирелігійна повість. Вид. „Література і мистецтво" 1932 р., тир. 5.000 примірників, ц. 1 крб. 50 коп.

Коротенька передмова автора до антирелігійної повісти відразу примушує насторожитись. Ковальчук пише тут:

> „В антирелігійному творі творчі засоби письменника, особливо щодо сюжету, обмежені. Він не вільний припускати й крихти фантазії, бо дієві особи твору — релігійники, принаймні зовні, кожен свій крок сполучають з певними релігійними правилами".

Маємо тут явну спробу якогось спрощенства літературної теорії. Що тут автор розуміє під „фантазією"? Вигадку чи всяке художнє узагальнення, типізацію? Чого вимагає, обмежуючи творчі засоби письменника? Натуралізма, протоколізму, секретарського запису поведінки дієвих осіб за „релігійними правилами"?

Усяке з цих настановлень суперечило б нашій літературній теорії. Але роз'яснення цих непорозумінь не вносить і ознайомлення з самим твором.

Зміст його такий. Баптистська громада провадить систематичну роботу переважно серед міщанської людности, на околиці міста маючи свою молитовню. На чолі громади стоїть пресвітер Данило і діяконіса Ганна—елемент карний і контрреволюційний. Керівна верхівка громади під словесним покровом благочестя, доброчинности і взаємодопомоги та „морального вдосконалення" провадить антирадянську роботу, має власну торгівлю і експлуатує дівчат біднячок у своїй панчішній майстерні.

На селі, верстов за 25 від міста, громада має свій філіял — баптистську „комуну" „Віфлеєм", якою керує Данилів сподвижник, теж контрреволюціонер Прохір Швець. Комуна вражає своєю безгосподарністю. Коли бідняцька частина комуни, протверезючись від релігійного дурману, починає боротьбу проти керівників, сектантські ватажки загрожують вигнати бунтівників із „комуни", підмінюючи комуну сектантською громадою. Розлам організації на „правовірних" і безвірників іде у автора ніби по клясовому вододілу. У місті цей розлам прискорюється тим, що баптистська молодь потрапляє під вплив комсомолу, а на селі, в комуні, розламу сприяє приклад безвірницької комуни „Зелений Гай", з комунарами якої бідняцька частина „Віфлєму" на чолі із стельмахом Софроном має тісний зв'язок. Крах баптистської організації прискорюється ще й розламом її на баптистів і трясунів.

Бунт дівчат-робітниць у панчішній майстерні, розлам релігійної громади „Віфлєму" на власне баптистів і трясунів, протверезіння від релігійного дурману бідняцьких елементів у комуні і їхня боротьба проти баптистів, нарешті, розлам і в сім'ї пресвітера Данила, дочка якого під впливом комсомольця Митьки та його друзів починає бачити увесь бруд і шкідливість баптизму — такими лініями йде банкрутство цієї баптистської організації.

У описах автор виявляє докладну поінформованість у галузі євангельських текстів та ходячих баптистських догм. Часом він уміє виявити суперечність цих догм. Взагалі фактичний матеріял в „Останньому розламі" Ковальчука цікавий. Нагромадивши матеріял до теми, автор не опанував цього матеріялу художньо, що не могло призвести і до ідеологічного характеру помилок.

Насамперед автор не справився з трясунами. З протокольною точністю описано сцену релігійно-істеричного моління трясунів. Видно, що автор знає це явище. Але звідки взялися ці трясуни? На якому ґрунті вони виникли? Чому вони відламуються від баптистів? Чому розлам іде по цій саме лінії? Що означає цей розлам мовою клясової боротьби? Це найцікавіше, але автор змазав це питання. Дати тільки зовнішній

опис одного епізоду — моління трясунів — це занадто мало, щоб показати причину розламу секти і ті процеси, що відбуваються в масі. А тим часом це ж один із центральних моментів повісти. Тим то неясно про який же „Останній розлам" натякає письменник у заголовку?

Ця хиба посилюється низкою інших огріхів ідейного характеру. Автор пише: „... підліток, що стоїть на роздоріжжі, не уявляє собі початку сущого без чогось всесильного" (!?) (стор. 23). А хіба й справді є будьякий „початок сущого"? Якраз же релігійники, ідеалісти визнають, що „був початок усього сущого", буде й „кінець" Тут у автора залишається плутанина, що якраз і веде до боженьки.

Плутаним та невірним є і інше авторове твердження:

„Петро приточив (розвиток весняних свят, як от „купало" тощо,— *Ю. Л.* до клясової боротьби, зокрема до боротьби між попами та народом, за право святкувати купало. Він довів, що в наш час позначено дві течії серед тих, хто працює коло хліба: перша, що йде безпосередньо, оминаючи християнство, від первісного хлібороба; представники її трудящі, що черпають собі сили з тої ж природи, використовуючи досягнення науки й людського розуму; друга течія позначилась трохи пізніше; тут перед ведуть панівні кляси, що втлумачують трудящим надію на надприродне начало, що ніби єдине може врятувати їх від невблагання примхливих сил.

— Перша течія — це ми, комунари, робітники сільсько-господарського фаху, а друга,— Петро посміхнувся,— теж „комунари"— сектанти" (стор. 48).

У цих туманних авторових міркуваннях, вкладених у вуста героя повісти — Петра, плутанина йде двома лініями.

Поперше, ніколи панівні експлуататорські кляси, не „працювали коло хліба"; ці кляси тільки експлуатували чужу працю коло хліба.

Подруге, автор неприпустимо ототожнює поганство (язичництво) з атеїзмом. У всякому разі він виводить родословну атеїзму з поганства. Нічого спільного не має це твердження із марксо-ленінським ученням про релігію і атеїзм.

Інші помилки в тлумаченні соціяльної суті релігії і безвірництва свідчать про те, що матеріялістична філософія та історія атеїзму — дуже слабке місце в автора. Ми вважаємо, що автор глибоко помиляється, коли пише, що „евангеліє — не більше, як збірка народніх „істин" та моралі тих часів, коли його написано". Сама категорія „народніх" без клясової аналізи — яких саме шарів народу і якої саме клясової спрямованости — говорить про клясову буржуазно-народницьку методологію автора.

Невдало, на нашу думку, змалював автор різницю між радянською комуною („Зелений гай") і баптистською „комуною" („Віфлієм"). Тут йому якраз була добра нагода показати різне клясове цілеспрямовання двох комун, різну мету їх, різну соціяльну природу, а він зупиняється на моментах другорядних і до того — непереконливих. Він вважає, що різниця між баптистською комуною і радянською в тому, що там, у баптистів, багато начальства, а в безвірників — безначаліє.

„У „Зеленім Гаю", пише автор,— найперше впадало в око відсутність начальства, у „Віфлієм" його було — хоч греблю гати; були в більшовицькій комуні просто собі товариші, що розпоряджалися окремими галузями господарства" (стор. 66). Тут і фактичні невірні сті і невірне хвостистське спрямовання.

Впадають у вічі й інші значні ляпсуси, як, наприклад, діялог на стор. 81.

— Економічна надбудова релігія, чи ні?" Питає один герой (Ю. Л.).
— Так.
— Будуємо ми соціялізм, чи ні?
— Будуємо.

Досі ми знали релігію, як ідеологічну надбудову, а не „економічну". Такої „політписьменности" не треба запроваджувати в читацьку авдиторію: вона утворює шкідливий туман у голові.

... „Навчання баптистів та евангелістів є не більше, як коли б не найбезглуздіша з усіх безглуздих дурниць, що розлітається пилом, як підійти до нього з погляду людського розуму",—

релігійні переживання. Але й цю одну з небагатьох живих постатей автор веде до безвірництва через довжелезну, майже на десять ссорінок розтягнену антирелігійну лекцію комсомольця Бориса.

Гажливу художню хибу повісті становить собою відсутність розподілу фарб. За винятком сцени з трясунами, немає в повісті соковитих, яскравих зарисовок побуту сектантів і типажу сектантської громади.

Усе, що є хоч трохи позитивного в „Останньому розламі", це деякі етнографічно-описові відомості і знання про сектантів. А все, що поганого в цьому творі,— все це від неглибокого і в багатьох місцях невірного ідейно-філософського та художнього трактування теми І саме це визначає висновок: книжка не становить собою вкладу до антирелігійної художньої літератури.

Юр. Лавріненко

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: М. Новицький (відповідальний редактор), Н. Білярчик, І. Гайбов, Дм. Ігнатюк, А. Івановський, А. Коршіков, В. Петров, І. Поляков. Тех. ред. О. Турган.

Видає „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК"

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТУ НА 1933 РІК

НА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ АНТИРЕЛІГІЙНИЙ — — — ДВОТИЖНЕВИК — — —

NEULAND

орган ЦР СВБ СРСР та ЦР СВБ України.

Журнал виходить німецькою мовою

Кожний німецький учитель,
кожний німецький культурний працівник,
кожний німецький безвірник Радянського Союзу повинен бути передплатником журналу **NEULAND**

ВИДАЄ УКРДЕРЖНАЦМЕНВИДАВ.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ: на рік 6 крб., на 6 міс. 3 крб.

Передплату приймають усі поштові філії.

ЦІНА 40 коп.

Відкрито передплату

НА 1933 РІК

на науково-популярний та методичний журнал

БЕЗВІРНИК

орган Центральної Ради Спілки войовничих безвірників України

Журнал має своїм завданням допомогти безвірницькому активові міста і села підвищити свій теоретичний рівень, озброїти актив марксо-ленінським діялектико-матеріялістичним світоглядом, і, зокрема, теорією пролетарського войовничого атеїзму на ленінському етапі її розвитку. Журнал провадить боротьбу зі всіма перекрученнями марксо-ленінської теорії в галузі антирелігійної пропаґанди. Журнал організовує безвірницький актив для практичної участи в соціялістичному будівництві та боротьбі проти релігії та релігійних організацій. Журнал висвітлює на своїх сторінках питання методики антирелігійної пропаґанди.

ГОЛОВНІ РОЗДІЛИ ЖУРНАЛУ

ЗАГАЛЬНИЙ. Тут систематично вміщується статті про чергові завдання безвірників у зв'язку з поточними питаннями політичного й господарського життя України, СРСР та закордону;

ФІЛОСОФІЯ (Діялектичний матеріялізм у маси);

ПРИРОДОЗНАВСТВО; ІСТОРІЯ (атеїзму, релігії та релігійних рухів);

ВИХОВАННЯ АНТИРЕЛІГІЙНИХ КАДРІВ;

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ та робота СВБ серед нацменів;

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНТИРЕЛІГІЙНОЇ РОБОТИ; АНТИРЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ В ШКОЛІ та дитячий безвірницький рух (питання організації, методики та керівництва);

ДОСВІД МІСЦЬ (антирелігійна робота осередків СВБ на виробництві, в колгоспах, радгоспах, МТС, в установах, в Червоній армії, в клюбах, школах);

ХРОНІКА безвірницького та релігійного рухів: на Україні, по СРСР та за кордоном;

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ:

М. Новицький (відповідальний редактор), Н. Білярчик, І. Ґайбов, Дм. Ігнатюк, А. Івановський, А. Коршіков, В. Петров, І. Поляков.

ВИДАЄ ДВОУ „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК"

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ: На 1 рік — 4 крб. 80 коп., на 6 міс. — 2 крб. 40 коп., на 1 міс. — 40 коп. **ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ УСІ ПОШТОВІ ФІЛІЇ.**

Ціна 20 коп.

З ЛИСТА тов. ПОСТИШЕВА

КУЛЬТУРНО-ПОБУТОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ЖІНОК РОБІТНИКІВ ХПЗ

Жовтневе свято — це найбільше, найрадісніше свято для трудящих не тільки нашої країни, але для трудящих і пригноблених цілого світу. Ось чому ми з вами повинні так підготуватися до зустрічі цього великого свята, щоб кожний куток дихав цим святом, говорив про це велике свято. У нас ще багато хиб, є і нужда. Але усунення цих хиб, усунення цієї нужди в наших руках, від нас із вами залежить. І ми до цього йдемо. Звісно, як ви всі знаєте, не легко дається трудящим будувати своє життя, свою країну, свою велику справу соціалізму. Але ми вже міцні. Базу, фундамент цього великого будинку соціалізму підведено міцно і важке минуле позаду, а тимчасові нужди також хутко будуть тільки згадкою.

Готуйтесь до цього великого свята! Від вас дуже багато залежить.

Нас усіх у минулому виховували зустрічати попівську пасху, попівське різдво, попівські водохрещі. Це робили вони в своїх інтересах, в інтересах зміцнення своєї влади, своєї царсько-попівсько-поміщицької диктатури. А тепер ми з вами, готуючись до зустрічі цього великого свята перемоги робітничого класу, перемоги всіх трудящих нашого великого Союзу, будемо кріпити пролетарську диктатуру, її торжество, кріпити справу соціалізму.

Хай вороги бачать, що ми готуємось до свого пролетарського свята з таким захопленням, з таким ентузіазмом, з яким ніколи не готувалися до царсько-попівських свят, до свят закабалення, до свят пригнічення трудящих.

Зробіть так, повторюю, щоб кожен куточок, кожні сходи, кожний будинок, кожна кімната, кожний двір, кожна вулиця говорили про це велике пролетарське свято.

Особливу увагу давайте віддамо дітям. Обласний партійний комітет дав вказівку кооперації, держторгівлі, різним установам, щоб усе що можна до свята виділити для дітей, але матері й батьки цих дітей можуть зробити незмірно більше, щоб діти наші відчули не тільки свято, а й переддень його.

Хай живуть ініціатори готування пролетарського свята — жінки робітників ХПЗ!

Хай живе велике свято переможного пролетарського Жовтня!

БЕЗВІРНИК

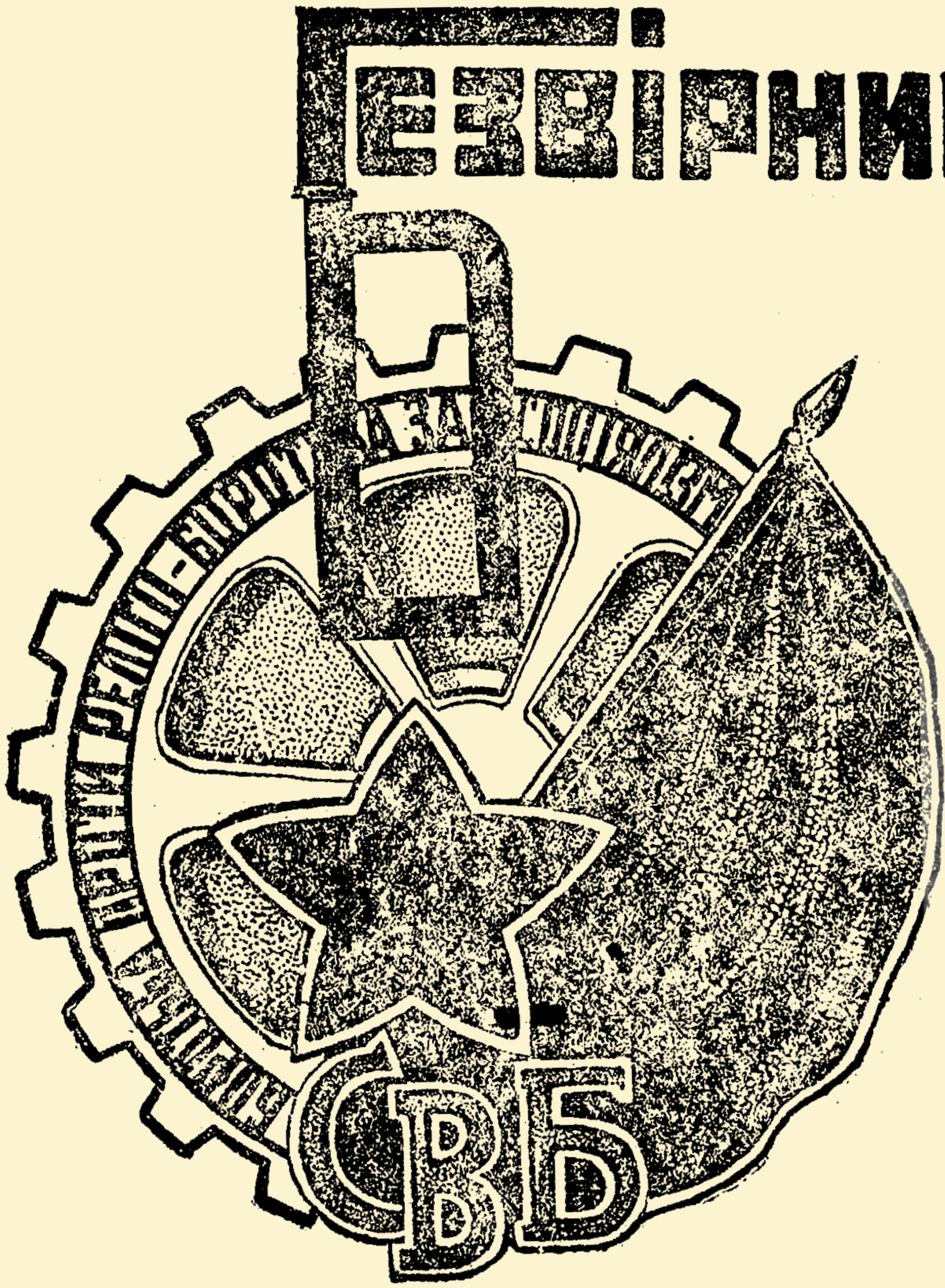

17 РІК
(1933)
№ 17-18

ЛИСТОПАД-ГРУДЕНЬ

Oni korespondes

esperante

РІК ВИДАННЯ 9-Я

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літописі Українського Друку", „Картковому Репертуарі" та інших покажчиках Української Книжкової Палати

ЗМІСТ

Стор.

Передова. — Підсумки листопадового пленуму ЦК і ЦКК КП(б)У і завдання антирелігійної роботи 1
Іл. Руденко — Проти куркульського різдва 10
В. Петров — Походження легенди про різдво 17
О. Турган. — За нове піднесення безвірницького руху в Донбасі 20
Н. Дайрі. — Про нові форми масового антирелігійного навчання 26
О. Галкін.—Штурмуємо стратосферу 28
О. Т. — Перші в районі (Червонопрапорна Грушка) 37
Н.-ий.—Треба організованості й керівництва (Уманський район Київської області) 41
Б. Т.— Стан антирелігійної роботи в Київській області 43
Тематичний зміст журналу „Безвірник" за 16—17 рік пролетарської революції (1933 рік) 45

ПОПРАВКИ:

1. У № 16 журналу „Безвірник" на 31 сторінці, рядок 15-й зверху треба читати так: „ Розчистити шлях ідеалізмові й фідеїзмові", вірою й правдою служити Ім.

2. У тому ж нумері журналу у змісті (2-га стор. обкладинки) та у рецензії на 38 стор. у підзаголовку і в 4-му абзаці назву брошури Іл. Руденка треба читати: „Антирелігійна робота в колгоспі".

Здано до складання 15/X' 1933 р. Підписано до друку 6/I 1934 р.

Головліт № 7280. Тир. 25.855. 3 др. арк. Зам. № 602.

Папір: $1^1/_2$ арк., ф. 62 × 94 — 38 кг. 1 папер. арк.— 109 т. л.

Надрук. в 2-й друкарні УПП ДВОУ. Харків, Пушкінська вул. № 40.

Листопад - Грудень 17 - 18
17 рік (1933)

БЕЗВІРНИК

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ТА МЕТОДИЧНИЙ АНТИРЕЛІГІЙНИЙ ЖУРНАЛ — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ СПІЛКИ ВОЙОВНИЧИХ БЕЗВІРНИКІВ УКРАЇНИ

ВИХОДИТЬ РАЗ НА МІСЯЦЬ

Адреса редакції: Харків 10, 2-й Радянський пров. №2. Тел. 4-71-9

ПІДСУМКИ ЛИСТОПАДОВОГО ПЛЕНУМУ ЦК і ЦКК КП(б)У і ЗАВДАННЯ АНТИРЕЛІГІЙНОЇ РОБОТИ

Перед пленумом Центрального Комітету і Центральної Контрольної Комісії КП(б)У, що відбувся 18—22 листопада 1933 року, стояли два основні питання: 1) підсумки 1933 сільськогосподарського року і завдання підготовки весняної сівби і 2) підсумки і найближчі завдання проведення національної політики на Україні.

Пленум відбувся в обстанові напруженої енергійної роботи всієї партії і керованих нею робітничих і колгоспних мас над ліквідацією і виправленням того проривного стану, в який потрапило було сільське господарство радянської України в період 1931—1932 р. і причини якого були з усією більшовицькою чіткістю визначені постановою ЦК ВКП(б) від 24 січня 1933 року і постановами червневого пленуму ЦК КП(б)У. На тому пленумі т. Постишев у своїй історичного значення промові викрив найтісніший зв'язок між проривами на окремих ділянках соціалістичного будівництва і шкідницькою роботою ворожих елементів на фронті національно-культурого будівнництва, де в наслідок притуплення нашої більшовицької пильності пролізли й розташували свої сили шкідницькі, контрреволюційні елементи. Господарський прорив 1931—1932 року—недовиконання програм з вугілля і металу, невиконання хлібозаготівель і планів сівби—були найтісніше причинно зв'язані з діяльністю шкідників контрреволюціонерів—націоналістичних, білогвардійських, петлюрівських, махновських та інших куркульських елементів, а також контрреволюціонерів дворушників з партійним квитком у кишені, що вели свідомо й організовано контрреволюційну роботу, спрямовану на допомогу чужоземній інтервенції, на відрив Радянської України від Союзу Радянських Соціалістичних Республік, на перетворення її в колонію польського або німецького фашизму.

Ця шкідницька контрреволюційна робота класового ворога здобула можливість розгорнутись за останні роки в наслідок притуплення

більшовицької пильності з боку нашої партійної організації. Ми не помітили, не викрили своєчасно нової ворожої тактики—тактики „тихої сапи", підпільної дворушницької роботи, що її почали застосовувати буржуазні націоналісти, пролазячи на різні ділянки господарського і культурного будівництва, чинячи опір соціалістичній перебудові господарства, розставляючи свою агентуру, організуючи шкідництво і готуючи грунт для інтервенції.

Ми не помітили своєчасно націоналістичних збочень Скрипника, що використовувала їх націоналістична контрреволюція.

За допомогою ЦК ВКП(б), що вказав на помилки і прориви і зміцнив наше керівництво, українська парторганізація виправила помилки, викрила і розгромила буржуазно-націоналістичну контрреволюцію в її організаційних гніздах, на теоретичному фронті, в науці, літературі, мистецтві, в апараті і на ділянках господарського будівництва.

Мобілізуючи мільйонні маси радянського соціалістичного будівничого активу, очищаючи провід і апарат радянської влади від ворожих елементів, організацією політвідділів МТС поставивши на міцні й вірні більшовицькі рейки розвиток і зріст колгоспів, ми за останній рік роботи маємо величезні досягнення: блискуча перемога на фронті боротьби за соціалістичний урожай, закінчення хлібоздачі, струнке проведення осінньої сівби і розгортання забезпеченого, заможного і культурного життя колгоспника—це ті реальні здобутки, в якими Радянська Україна зустріла XVI роковини Жовтня, в наслідок твердого проведення генеральної лінії партії.

Соціалістична Радянська Україна, пролетарська країна з могутньою індустрією і колективізованим сільським господарством, не має нічого схожого з старою культурно відсталою окраїною колишньої царської імперії.

Гуртова продукція промисловості Радянської України перевищує довоєнну (1913 р.) промисловість у 3,8 разів. За кількістю електроенергії, що здобувається на наших електростанціях, ми перевищили довоєнну електропотужність у 6 разів, а рівень 1928 року—втричі. Навкруги Дніпрельстану, на Донбасі, у Харкові виріс ряд велетнів важкої індустрії, які не снилися капіталістичній промисловості. Самий Дніпробуд, відкриваючи нову велетенську воднотранспортну артерію, зрошуючи сотні тисяч гектарів сухих степів, змінює саму географію країни. Областями потужної промисловості стали колишні виключно злиденно хліборобські області Правобережжя і Полісся, де за пансько-куркульської економіки царату лише горілчані та цукроварні заводи з напівкустарним обладнанням і лютою експлуатацією голодної робочої сили становили верховини індустріальних досягнень.

Соціалістична реконструкція утворила тут за першу п'ятирічку 208 нових підприємств, що їх річна продукція оцінюється в 248 мільйонів крб.

Нечуваними темпами зростають промислові міста і українізується

пролетарське населення їх в наслідок припливу нових поповнень робітничого класу.

Разом нечуваними темпами росте колективізоване, машинізоване соціалістичне сільське господарство і зростає колективістична культурність колгоспної маси.

Від року „великого переламу", коли вперше масою бідняк і середняк пішов до нової колективістичної форми господарства, ми, перемігши скажений опір куркульні і її агентури, маємо корінне перетворення села. Зникає, а в окремих областях уже зникло зовсім, убоге борсання одноосібника на „своїй" смужці з вічним страхом за животіння, як зникли й межі тих смужок. На Україні працює 650 машинотракторних станцій з більш ніж 40000 ми тракторів і більш 10000 тракторів поза цими станціями;працює 4200-комбайнів; по шляхах, де десять років тому дивом дивним здавався випадковий велосипед, мчать вантажні автомобілі виробу радянських заводів. Характеристичний побутовий покажчик: ніде вже коні та інша худоба не полохаються автомашин: автомашина, трактор увійшли глибоко в побут, а це ж неминуче зв'язане з масовим піднесенням технічної культури.

Перемагаючи під керівництвом партії куркульський опір і шкідництво, колгоспне село опановує техніку, опановує й соціалістичне ставлення до праці.

Величезну виняткову роль в організаційно-господарському зміцненні колгоспів відіграли політвідділи МТС, організовані за ініціативою т. Сталіна.

Закріпити досягнені успіхи, забезпечити чіткою роботою більшовицький урожай майбутнього року—чергове завдання партії, робітництва і колгоспних мас.

Пленум ЦК і ЦКК КП(б)У так визначає основні завданння наші в колгоспному будівництві:

> „Основними завданнями, які стоять тепер перед партійними організаціями України в області колгоспного будівництва, є дальше організаційно-господарське і політичне укріплення колгоспів, висування і підготовка більшовицьких керівних кадрів, боротьба за повне освоєння технічної бази радгоспів, МТС і колгоспів, за корінне поліпшення організації виробництва і праці в колгоспах, за виконання в 1934 р. агротехнічних вимог, за дальше підвищення якості більшовицького керівництва, за бережне і ощадне ставлення до колгоспного трудодня, за високі доходи колгоспників".

Оце та реальна програма, що в процесі її реалізації ми повинні боротися за виковування матеріалістичного, пролетарськото, інтернаціоналістичного світогляду трудящих, боротися з релігією і всіма відмінами релігійно-ідеалістичного світогляду, як з ідеологічним і організаційним знаряддям класового ворога.

У процесі господарського соціалістичного піднесення ліквідується, зтирається та культурна різниця між селом і містом, що становить

властивість стосунків міста й села в країнах капіталізму і що таку жахливу картину становила зокрема в буржуазно-поміщицькій Росії та Україні. Мільйони селян через суцільну письменність на рідній мові включились в актив творення соціалістичної культури. Могутніми темпами зростають нові кадри розумових сил пролетаріату й колгоспного селянства — нові масові кадри соціалістичної техніки. По вищих учбових закладах на Україні навчається 112.000 студентів і з них 85.000 — робітники і селяни, при чому українці становлять 55% студентського складу у виш'ах, 68% — у технікумах і 60% — на робітфаках.

Нечувано зросла і з кожним днем далі зростає більшовицька преса — цей масовий організатор, пропагандист і агітатор, і разом — найяскравіший показник масової соціалістично будівничої активності. Чотиримільйонний щоденний випуск великих газет та двомільйонний разовий вихід фаб.-заводських і колгоспних багатотиражок і безліч стінних газет — ось показники цієї справді глибинно-масової активності. Так само зросла українська радянська література і радянська література національних меншостей: коли за царату, у 1913 р., з величезними труднощами було випущено 176 назв книжок українською мовою, то за 1932 рік випущено 5.200 назв і багато книжок мовами національних меншостей.

Ці досягнення ми маємо в наслідок непримиренного чіткого запровадження більшовицької, ленінської лінії в господарському і національно-культурному соціалістичному будівництві — в будівництві культури, національної формою, інтернаціональної, соціалістичної змістом, в непримиренній боротьбі з націоналізмом — світоглядом і ідеологічним знаряддям буржуазії, що, прикриваючись ним, буржуазія бореться за збереження своєї влади над трудящими.

Скажений опір націоналістичної контрреволюції, опір, що активізувався з особливою силою перед перспективою ліквідації останнього експлуататорського класу — куркульні, довелось перемагати партії і пролетаріатові та колгоспному селянству України в соціалістично-будівничій роботі, в боротьбі за зміцнення Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Націоналістична контрреволюція вдалася до методів потайної, підпільної провокаторської дворушницької роботи.

Кубла націоналістичної контрреволюційної агентури було втворено в ряді науково-дослідних установ, як Сільсько-господарська академія, Шевченківський інститут, ВУАН, окремі інститути ВУАМЛІН'у; в Наркоматах, як НКО, НКЗ, НКЮ; нарешті — в деяких районних парторганізаціях на місцях. Серед контрреволюціонерів, що вели свою підривницьку роботу, був ряд дворушників, що в свій час пролізли в партію і прикривали свою контрреволюційну роботу партійним квитком: такі були Яловий, Річицький, Пилипенко, Десняк, Озерський, Сірко, Левицький та інші. Ці агенти чужоземної інтервенції були зв'язані з закордонною петлюрівщиною і з воєнними розвідками фашистівських чужоземних урядів; метою своєї роботи вони становили, як це роз-

повів один з членів контрреволюційної організації, „знищення радянського ладу на Україні і відірвання України від СРСР, для утворення самостійної української держави (буржуазно демократичної республіки)“ і для цього готували „збройне повстання, як сигнал для інтервенції і паралельну акцію з інтервентами“.

Останній рік був для всієї нашої партійної організації роком особливо глибокої і пильної самокритичн ї роботи, вивчання і виправляння припущених помилок, як у керівництві сільським господарством, так і в справі практичного проведення національної політики.

Пленум констатував, що „вчасний і правильний виступ тов. Постишева на червневому пленумі ЦК КП(б)У став поштовхом до розгорнутого обговорення націоналістичного ухилу Скрипника і його однодумців“. „Без уяснення всією КП(б)У,— говорить резолюція пленуму,— суті націоналістичного ухилу, очолюваного Скрипником, без найрішучішої боротьби з цим ухилом неможливе проведення справжньої більшовицької українізації, справжнього інтернаціонального виховання мас, неможливий дальший ріст української радянської культури“.

Найперше завдання, яке висуває пленум у проведенні національної політики партії, це — *інтернаціональне виховання мас, боротьба з націоналізмом на два фронти — проти великодержавного руського шовінізму і проти українського націоналізму.*

Пленум чітко визначає і характер та місце небезпеки на даному етапі обох цих відмін буржуазного націоналізму.

> *Великодержавний руський шовінізм є, як і раніш, головна небезпека в масштабі всього Радянського Союзу і всієї ВКП(б). Але це ні в якій мірі не суперечить тому, що в деяких республіках СРСР, особливо на Україні, в даний момент головну небезпеку являє собою місцевий український націоналізм, що змикається з імперіалістичними інтервентами.*

Пленум надає вирішального значення завданню *підготування і виховання більшовицьких українських кадрів* всієї системи нашого господарського і культурного будівництва од виробничих його ланок— колгоспу, радгоспу, фабрики, заводу, до кадрів висококваліфікованих наукових працівників.

Активізація найширшої маси біля конкретної соціалістично-будівничої роботи висуває, як першочергове завдання, підвищення ідеологічного рівня нашої *преси*, особливо *районної і політвіддділівської* і підготовки кадрів цієї преси.

Особливу увагу загострив пленум на завданнях більшовицького *укріплення органів Наркомосу і наукових установ:* пильної уваги вимагає партійна комсомольська й виховна робота серед учительства і робота педагогічних учбових закладів, що повинні забезпечити підвищення ідеологічної якості роботи школи.

Великої більшовицької пильності і напруженої роботи вимагає *теоретичний фронт*, де класовий ворог розвивав особливу активність,

просуваючи буржуазно-націоналістичну контрабанду в філософії, в історії та національному питанні (теорія безбуржуазності української нації, ідеалізація ролі українських буржуазно-націоналістичних партій в революції, шкідницькі теорії в сільському господарстві). Партія розгромила ці вилазки класового ворога, і зміцнення нашого теоретичного фронту, *піднесення на більшовицьку височінь усіх ділянок науки* є черговим невідкладним завданням нашої роботи.

Чіткі завдання поставив пленум в галузі керівництва фронтом літератури і мистецтва:

„При значному рості української радянської літератури і письменницьких кадрів, на цьому фронті особливо виразно виявився вплив буржуазно-націоналістичних елементів та їхньої агентури в партійних лавах".

Протягом ряду років група письменників, як Хвильовий, Яловий, Досвітній та інші, що за керівництвом Шумського організували були групу „Вапліте" і пізніше користувалися підтримкою від Скрипника, провадили шумскістську лінію в літературі, буржуазно-націоналістичну лінію „боротьби двох культур", лінію „єдиного національного фронту" з буржуазією, лінію на одрив українського культурного процесу від пролетарської культури руського робітництва і орієнтації на „психологічну Европу", тобто на фашистівську культуру буржуазно-капіталістичного світу.

Націоналістична контрабанда просовувалася через театр „Березіль" за старого керівництва його. А під прикриттям теорійок, базованих на ухильницьких націоналістичних тлумаченнях завдань національно-культурного будівництва, що їх практикували націоналістичні елементи, спираючись на авторитет Скрипника і використовуючи його підтримку, знаходили місце і лібералізм та примиренство до цих вихваток класового ворога, і навіть пряма підтримка та пропаганда їх у критиці та літературознавстві (Річицький, Десняк та ін.).

„Перед партією",— говорить резолюція пленуму,— „стоїть завдання посилення боротьби з цими ворожими пролетарській революції націоналістичними тенденціями, стоїть завдання посилення культурного зв'язку української радянської літератури, мистецтва з літературою і мистецтвом інших народів Радянського Союзу, братерського обміну досвідом, посилення роботи над підготовкою і ростом українських радянських письменницьких кадрів, над розширенням і поліпшенням видання художньої літератури українською мовою".

Нарешті велику увагу приділяє пленум завданням *роботи серед трудящих національних меншостей.* Очистити господарські і культурно будівничі організації національних меншостей (колгоспи, школи, клуби, інститути та ін.) від класово-ворожих, націоналістичних елементів, що попролазили туди, зміцнити ці організації більшовицькими кадрами, укріпити пресу і літературу мовами цих національностей,

зокрема польською і німецькою, посилити боротьбу з буржуазно-націоналістичними елементами в Молдавській республіці — це першочергові заходи, що стоять перед нами в проведенні ленінської національної політики серед нацменшостей.

* * *

Завдання інтернаціоналістичного виховання, боротьби з націоналізмом, боротьби за соціалістичне господарство, завдання боротьби за соціалістичну свідомість мас, що їх ставить пленум перед партією і радянським суспільством, визначають ряд конкретних заходів *на ділянці антирелігійної роботи*, боротьби за діалектично матеріалістичний світогляд, за ліквідацію залишків капіталізму в свідомості.

Не доводиться нагадувати про найтісніший зв'язок контрреволюції з релігією, куркульської власницької ідеології з релігійною фетишизацією капіталістичних відносин: релігійно-ідеалістичної філософії — з філософією фашизму; національного шовінізму — з релігійним чорносотенним мракобісництвом, нарешті—про організаційний зв'язок релігійницької агентури з фашистівською контрреволюцією. Надто яскраво про це ще говорить та роль, яку посідає православне і уніатське попівство з митрополітом графом Шептицьким та з Хомишиним на чолі в націоналістичному інтервенціоністському блокові, що охоплює всі сили контрреволюції од Винниченка і соціал-фашистських прісних його до Скоропадського. Ледве чи доводиться нагадувати про роль церков і релігії у культивуванні чорносотенства, погромництва, всіляких форм національного шовінізму, антисемітизму, расовізму, що зараз править за основну прикмету фашистівської „науки" й політики і що обумовлює тісну спілку фашизму і релігії.

Не доводиться нагадувати і про релігійно-побутове оформлення національної окремішності, ізольованості, про буржуазно-націоналістичний зміст тенденцій до зберігання в формах релігійно-освячених побутових традицій залишків власницьких стосунків і психології. Релігія і релігійні організації — це випробуваний і викритий актив і засіб націоналістичної контрреволюції.

І в світлі постанов листопадового пленуму з особливою яскравістю встають перед нами конкретні завдання посилення і піднесення на більшовицьку височінь антирелігійної роботи.

Перше, що ми повинні зробити, це покласти постанови пленуму в основу роботи на місцях. А для цього в порядкові теоретичного озброювання наших кадрів треба негайно включити проробку рішень пленуму, як обов'язкову тему в програми антирелігійної мережі.

Перевіряючи стан роботи СВБ, ми повинні відзначити наявність певних проривів в антирелігійній роботі на Україні, що сталися в наслідок недостатньої більшовицької пильності в доборі кадрів. Мав місце випадок, коли контрреволюціонер дворушник проліз у наші лави, зокрема в журнал „Нойланд", і там провадив свою шкідницьку роботу. Зграя лібералів і примиренців присмокталися до роботи на

найважливіших ділянках, як наприклад — київський музейний городок, і зводили нанівець роботу цих закладів (Фаворський, Шманай, Назаренко та ін.).

Ми повинні з особливою пильністю переглянути й перевірити наш актив, оцінюючи його на реальній роботі, і рішуче викидаючи чужі і ворожі елементи.

Ми досі слабо й мало вивчаємо ворога, що його методом є приховування, маскування, зміни личини. З достатньою ясністю ще перед процесом СВУ і на самому процесі виявилося контрреволюційне петлюрівське обличчя так званої автокефальної церкви, що під цією личиною крила організацію куркульсько-петлюрівських повстанських осередків. Ця зграя в свій час виступала з деклараціями, де „одмежовувалась“ від контрреволюційних проводирів. Вдалася вона навіть до такого методу ховання кінців, як „скасування вищої ієрархії“ і залишення тільки „низового“ духівництва. Нарешті ця церковна організація змінила і назву, переіменувавшися на УПЦ, тобто викинувши слово „автокефальна“. Але методи роботи ворога „тихою сапою“, маскуванням і перемаскуванням в достатній мірі виявилися за останній часи. І немає ніяких, звичайно, підстав гадати, щоб від зміни назви змінилася сутність релігійної організації, її склад і характер її діяльності. Великої більшовицької пильності, політично загостреної уваги наших організацій на місцях вимагає завдання вивчати цю фалангу релігійницької агентури і викривати її справжнє обличчя в очах трудящих, проти яких скерована їхня діяльність.

Це стосується і до всіх інших гатунків релігійної організації і діяльності релігійників, і особливо великого значення набирає цей бік у *роботі серед національних меншостей.* Антирелігійна робота серед національних меншостей у нас поставлена ще зовсім незадовільно. А проте, саме в польських районах, а також у німецьких, в значній мірі в чеських, під прикриттям буржуазно-ліберальних міркувань про „національні своєрідності“ умов роботи, має іноді місце і змикання місцевого сільського активу з попівством, і потурання реакційній суспільно-політичній активності та релігійно виховному впливові пасторів та ксьондзів на трудящих, особливо на жіноцтво й родину, і націоналістично-фашистська пропаганда з-під ряси та сутани. Посилення масової роботи на місцях, зміцнення осередків СВБ, піднесення їхньої роботи на належну політичну височінь, викриття перед масами класово-ворожої суті роботи релігійників, систематичність і глибина роботи,—це необхідні й навідкладні завдання антирелігійної роботи в районах національних меншостей, завдання, що безпосередньо випливають з постанов пленуму.

Вимагає рішучого підсилення і *антирелігійний елемент критичної роботи щодо літератури,* як наукової, так і художньої. Ця робота і досі носить випадковий характер. Навіть сама антирелігійна література не завжди знаходить належний критичний розгляд. Нещодавно, наприклад, у Москві вийшла брошура Самойловича про автокефалію

під характеристичним наголовком: „Церковь украинского *социал*-фашизма“...

Немає потреби доводити, що в самому наголовкові, де автокефалія чомусь відводиться в монопольне відання тільки соціал фашистів, тобто українських с.-д. та с-р'ів, уже є перекручення дійсності: за такою настановою — ті відділки єдиного фронту української націоналістичної контрреволюції, що офіційно стоять не в одному загоні з Винниченками, як, наприклад, усякі Коновальці, Полтавці-Остряниці та Скоропадські, — буцім-то не обслуговуються автокефалією, що автокефалія не репрезентує і не пропагує їхніх інтересів! І коли наша критика своєчасно не реагує на такі явища, то ще менше приділяє вона уваги художній літературі. Це — зовсім незаймана ділянка, а на ній — і в індивідуалістичній ліриці, і в арсеналі художніх образів, і в лексиці зберігається багато елементів культивування, за старими класово чужими шаблонами, релігійно-ідеалістичних уявлень і настроїв.

Візьмемо інший приклад, що на нього лише недавно звернено увагу. В Києві вийшло розкіше видання „Київ-довідник“ — Эрнста і Дубровського. Коли б хто захотів довідатися з цього „довідника“ про радянський Київ — про Київ пролетарського соціалістичного будівництва — він би не знайшов нічого з цього, тобто з дійсного Києва. Зате з величезною ретельністю визначені і любовно описані в ньому всі „древності“ Києва, тобто — релігійні реліквії.

І видання це — реакційний напрямок і зміст його — не знайшли своєчасного критичного відгука.

Серйозні прориви маємо ми і в роботі Київського Музейного Городка.

У „Безвірнику“ в свій час розглядалося зразки „видавничої діяльності“ Городка — просвітянсько-націоналістичні брошури якихось „культурних діячів“ про „національний характер“ вишивок на єпітрахілях та антимінсах, про „суто-українські“ везерунки на хрестах тощо. Останнє обслідування знову виявило ряд проривів. Кілька приспособленців і примиренців, що замість войовничої антирелігійної роботи провадили потурання націоналістично-культуртрегерським тенденціям, знято з роботи (Сахаров, Назаренко, Шманай, Фаворський та ін.). Але цього не досить. Музейний Городок вимагає такої постановки антирелігійної роботи, яка в повній мірі відповідала б його потужності і всеукраїнському значенню. Це—знову таки—невідкладне чергове завдання.

Величезні завдання антирелігійної роботи, боротьба з націоналізмом в усіх його виявленнях, зокрема з виявленнями антисемітизма, завдання інтернаціоналістичного пролетарського виховання покладені на *культроботу профспілок*. Стимулювати цю роботу—безпосередній обов'язок активних безвірників, осередків СВБ в профорганізаціях. Ця робота дуже занепала, а проте максимального піднесення її вимагає величезний приплив нових кадрів робітництва з села на ви-

робництво, що відбувається зі зростом соціалістичної промисловості. І це не єдина ділянка роботи, яку треба перевірити і підсилити.

Перевірки виконання, заведеної в систему, вимагає увесь план нашої роботи. На протязі останніх років центральними та обласними органами СВБ і органами на місцях винесено ряд практичних міроприємств про антирелігійну роботу в школі, про побудову навчальних програм і прохоплення їх антирелігійним змістом, про музейну роботу, про під отовку антирелігійних кадрів. І бракує в усій цій величезній роботі саме перевірки виконання. Усунути цей недолік—негайне і невідкладне завдання.

Ми напередодні XII Всеукраїнського і XVII Всесоюзного з'їздів партії. XVI з'їзд партії поставив перед нами завдання закріпити й розвинути успіхи, досягнуті в справі визволення мас від реакційного впливу велігії. XVII партконференція визначила зміст нашої роботи, як боротьби за остаточне подолання пережитків капіталізму в економіці і свідомості мас.

Ми повинні мобілізувати всю організацію, щоб перевірити й підсумувати в усьому обсягові, що нами зроблено на виконання цієї настанови, з якими реальними досягненнями йдемо ми до XII з'їзду КП(б)У і до XVII з'їзду ВКП(б).

І ми повинні мобіліз вати всі свої сили, щоб виконати завдання партії про перетворення найширших трудящих мас на свідомих активних учасників соціалістичного будівництва, на свідомих борців за побудову безкласового комуністичного суспільства.

ІЛ. РУДЕНКО

ПРОТИ КУРКУЛЬСЬКОГО РІЗДВА

До XII та XVII з'їздів партії країна пролетарської диктатури приходить з величезними перемогами.

Те, що колись було лише геніальним планом *Леніна*, тепер під керівництвом ленінської комуністичної партії на чолі з вождем і вчителем її тов. *Сталіним*, мільйонні маси робітників і колгоспників перетворюють в реальну, живу дійсність.

Знищення експлуататорського ладу, остаточна докорінна ліквідація решток капіталістичних елементів та побудова безкласового соціалістичного суспільства на одній шостій частині земної кулі відбувається за наших днів; ми самі є учасниками цих велетенських всесвітньо-історичних подій.

Весь світ знає про такі більшовицькі пролетарські фортеці, споруджені робочим класом, колгоспниками та всіма трудящими СРСР без жодної допомоги зовні, як Дніпрогес, Балтицько-Біломорський канал, тракторні й автомобільні велетні, десятки електростанцій і великих шахт та тисячі нових підприємств. Пролетарськими руками

створено нові пролетарські міста, нові металургійні центри світового значення — Магнітогорськ, Кузнецькобуд та інші.

За роки першої п'ятирічки робочий клас країни Рад створив крупну важку індустрію, що висунула СРСР в перші ряди найпередовіших в техніко-економічному відношенні країн. В машинобудуванні Радянський Союз обігнав передові країни Европи і посів друге місце в світі. Наша машинобудівна промисловість тепер відограє вже провідну роль в технічній реконструкції всього народного господарства.

Наші автотракторні заводи дали за 10 місяців 1933 р. 40 861 автомобілів і 62.070 тракторів. Тепер лише один Харківський тракторний завод щодня випускає 145 тракторів, а торік в цей час випускав лише 50 тракторів.

Цього року до ладу стали нові велетні соціалістичної індустрії: Челябинський завод плазунових тракторів, Уральський завод великого машинобудування, Луганський завод потужних паротягів, закінчується будівництво Краммашбуду, розгортається хімічний комбінат у Бобриках, Дніпрокомбінат та інші підприємства.

На основі цих успіхів соціалістичної промисловості „Радянський Союз перетворився на країну могутню в розумінні обороноспроможності, на країну готову до всяких випадковостей, на країну спроможну виробляти масовим масштабом усі сучасні знаряддя оборони і постачати їх своїй армії на випадок нападу зовні" (Сталін.— Підсумки першої п'ятирічки).

Особливо величезні досягнення ми маємо в галузі соціалістичної реконструкції сільського господарства.

Партія домоглася того, що тепер в усіх сільсько-господарських районах суцільна колективізація і ліквідація куркульні в основному закінчена. Колгоспний лад на селі переміг остаточно.

Поставлене тов. *Сталіним* завдання протягом найближчих 2-3 років зробити всіх колгоспників заможними, знайшло потужний відгук у колгоспних масах. Під гаслами боротьби за заможне колгоспне життя, за чесну роботу в колгоспі, за бережливе ставлення до колгоспного майна — машин, тракторів, тягла, врожаю, за перетворення всіх колгоспів на більшовицькі,— відбулися цього року важливі сільсько-господарські кампанії. У наслідок такої боротьби колгоспи цього року набагато краще впоралися з виконанням плану хлібоздачі та з основними сільсько-господарськими роботами. До XVI роковин Жовтневої революції по Україні повністю вивершено річний план хлібоздачі по всіх секторах, а осінню сівбу цього року закінчено до 5 листопада — на 15 днів раніш, ніж торік.

Тепер у більшості колгоспів на трудодень припадає 4-6 кілограмів, у значній частині колгоспів колгоспники одержали по 12-14 кілограмів на трудодень, а то й більше. Мільйонні маси колгоспників і колишні бідняки, і колишні середняки стають на рівень за-

можних, що користаються з достачі продуктів і живуть цілкод культурним життям.

Партія і рвдянський уряд подали колгоспному господарству величезну допомогу.

На колгоспних ланах СРСР тепер працює 180 тисяч тракторів, 25 тисяч комбайнів, 20 тисяч вантажных машин, сотни тисяч інших сільсько-господарських машин. І велика частина цих машин припадає на колгоспи України. Тепер на ланах колгоспної України працює 43.605 тракторів, об'єднаних в 649 МТС, 4254 комбайнів, 7622 вантажних автомобілів.

Під керівництвом політвідділів МТС, що стаил за найсильніші спорні пункти пролеларської диктатуры на селі, колгоспи борючись проти куркулів, петлюрівців, попів татінших капіталістичних недобытків, політично і організаційно зміцніли. Допомоа партії і уряду стала вирішальною в зміцненні колгоспного будівництва і його дальшого проквітання.

Радянська країна за останні роки домоглася величезних успіхів і на ділянці культурної революції. Наша країна стала суцільно письменною. В 1933 році лише на Україні існує 201 вища школа, 693 технікуми. У Вишах і технікумах навчаються 350 тит. чоловіка, переважно дітей робітників і телян. В початкових і середніх українських школах навчаються понад 4.200 тис. дітей.

За XVI років існування диктатури пролетаріату грунтовно змінився вигляд нашого великого Радянського Союзу. Найяскравішим потвердженням цього є кореспонденція, вміщеоа нещодавно в американському буржуазному журналі „Нейшен". Кореспондент цього журналу об,їзднв СРСР і побачив як з колишньої царської богомільної Росії, що вславилася бута банями десятків тисяч своїх церков і монастирів, виростає могутня і культурна пролетарська держава. Цей кореспондент пише; „Провідними точками радянських просторів не є більше хреси і бані церковні, а зернові елеватори і силосні башні". Для буржуазного кореспондента, який не розуміє, не може зроЗуміти всієї глибини і розмаху соцбудівництва, досить і цього визнання.

Листопадовий пленум ЦК і ЦКК КП(б)У нактеслив цілу низку практичних заходів дальшого поліпшнння матдріально-побутового і культурного рівня трудящих.

Підсумки першої п'ятирічки і першого уоку другої п'ятирічки показали всьому світу, що роблчий клас і колгоспне селянство під проводом комуністичної партії і її вождя тов. *Сталіна*, переборовши величезні труднощі, роєтрощивши класового ворога і його опортуністичну агеетуру, переможно будує соціалізм.

Вирішальною силою в будівництві нового соціалістичного життя є сам робочий клас, самі трудящі маси СРСР. Великий вчитель комунізму Карл Маркс говорив: „З усіх знарядь виробництва наибільшу продуктивну силу являє сам революційний клас". Розвиваючи це положення Маркса, наш вождь тов. *Сталін*, говорячи про вирішальну

силу в соцбудівництві, сказав: „Реальність нашої програми — це живі люди, це ми з вами, наша воля до праці, наша готовність працювати по-новому, наша рішучість виконати план. Чи є вона у нас, ця сама рішучість? Так, є. Значить наша виробнича програма може й мусить бути виконана“ (*Сталін*).

Велетні соціалістичної індустрії, нові заводи, шахти, МТС на селі стали центрами перевиховання трудящих мас, втягнутих в соціалістичне виробництво. Практика соціалістичного будівництва допомагає кожному робітникові, колгоспникові усвідомлювати свою належність до єдиного колективу активних будівників безкласового соціалістичного суспільства.

Грандіозні успіхи соціалістичного будівництва викликали величезні зрушення в світогляді мільйонів трудящих та обумовили зростання масового безвірницького руху. Мільйонні маси робітників, колгоспників, переконавшись в контрреволюційній суті релігії, порвали з нею і вийшли з-під впливу релігійних організацій і духівництва.

Тисячі молитовень за постановами трудящих закрито й перебудовано на культурні установи, тисячі релігійних громад розпалися.

Релігії — споконвічному ворогові трудящих — переможний соціалізм завдав смертельного вдару. Соціалізм несе загибель всім пережиткам капіталізму в економіці та в свідомості людей.

XVII партійний з'їзд ми зустрічаємо в обстанові величезних успіхів нашої міжнародної політики. Ми встановили нормальні стосунки з найбільшою капіталістичною країною — ПАСШ.

Такі в основному величезні успіхи трудящих Радянського Союзу, що ними ми зустрічаємо XVII історичний з'їзд ленінської партії.

Антиріздвяна кампанія цього року припадає на той час, коли вся країна, готуючись до наступного XVII з'їзду партії, підсумовує свої успіхи. Це визначає зміст і ті величезні завдання, що постають перед антирелігійним фронтом в наступній антиріздвяній кампанії.

На даному етапі загостреної класової боротьби куркульські недобитки, петлюрівці та інші рештки капіталістичних класів, використовуючи всі засоби, вперто чинять опір наступові соціалізму.

„Не бувало ще в історії таких випадків, — писав тов. *Сталін*, — щоб мрущі класи добровільно сходили з кону. Не бувало ще в історії таких випадків, щоб мруща буржуазія не випробувала всіх залишків своїх сил з метою обстояти своє існування“.

Випробуваним знаряддям в руках классових ворогів пролетаріату завжди була релігія, релігійні організації та її служники. До цієї зброї експлуататори завжди вдаються, щоб приспати класову чуйність трудящих, щоб відволікти їх від завдань класової боротьби. Тому особливо принагідною стає релігія для мрущих капіталістичних класів в СРСР.

Найзручнішими моментами для посилення шкідницької діяльності класового ворога, для прикриття контрреволюційної агітації є релігійні свята, зокрема такі як різдво.

За релігійним вченням свято різдво ніби походить з часу вигаданого народження Ісуса христа, що прийшов на землю, як навчають церковники, щоб „спасти“ людей. Ця байка дуже корисна експлуататорам, бо в основу цього свята релігійники кладуть проповідь класового миру, братерства і рівності серед всіх людей: бідних і багатих.

Тов. *Постишев* в своєму листі до культпобутконференції дружин робітників ХПЗ з приводу організації Жовтневих свят писав:

„Нас усіх у минулому виховували зустрічати попівський великдень, попівське різдво, попівське водохрестя. Це робили вони в своїх інтересах, в інтересах зміцнення своєї влади, своєї царсько-попівсько-поміщицької диктатури“. В цьому висловленні тов. Постишева найчіткіше визначено класову, контрреволюційну суть релігійних свят.

Легенда про христа впродовж тисячоліть завдає великої шкоди трудящим. Християнство всіма своїми вченнями виховує трудящих в дусі рабської покірності, терпіння й смиренства. Всяка релігія перешкоджає релігійній людині правильно розуміти суспільні та природні явища. Релігія перешкоджає культурному розвиткові трудящих.

Цього року церковники та куркульня використають різдвяні свята для посилення антирадянської агітації серед трудящих. Церковники і сектанти, як вірні посібники інтервентів, релігійними проповідями про „мир на землі та братерство усіх людей“ розмагнічують волю трудящих будувати соціалізм, намагаються послабити обороноспроможність нашої країни.

Організації СВБ повинні використати антиріздвяну кампанію цього року для всебічного викривання класової контрреволюційної суті релігії і зокрема різдва. Треба показати масам на конкретних прикладах, як використовують релігію для підривної роботи недобитки куркульні, петлюрівці, попи та інші вороги трудящих.

Нашим завданням є мобілізувати найширші маси робітників на успішне вивершення завдань першого року другої п'ятирічки та до організованої зустрічі другого року.

Ми маємо домогтися, щоб у дні куркульського різдва не було жодного прогулу на виробництві, щоб не було проривів на підприємствах і в колгоспах.

Антиріздвяну кампанію ми повинні провадити під кутом зору популяризації рішень листопадового пленуму ЦК і ЦКК КП(б)У. Кожний осередок СВБ повинен всебічно вивчити резолюції пленуму та боротися за їх реалізацію на свойому підприємстві, в колгоспі та в установі.

Проробку резолюцій пленуму треба включити в програму мережі антирелігійної освіти як обов'язкову тему. Водночас треба домогтися, щоб антирелігійні теми включити до програм курсів трактористів, колгоспних бригадирів тощо. В цих темах треба всебічно викрити намагання решток капіталістичних класів використати релігію для прикриття своєї шкідницької роботи „тихою сапою“.

Пленум ухвалив посилити масову культвиховну роботу на селі. Це зобов'язує нас зміцнити оргацізацію СВБ та розгорнути антирелігійну пропаганду в найширших масштабах. Насамперед треба закінчити організацію базових осередків СВБ при всіх МТС, що є центром войовничого безвірництва на селі.

Особливу увагу треба приділити розгортанню антирелігійного навчання з тим, щоб охопити ним найширші маси колгоспників і особливо колгоспниць.

Пленум підбив підсумки і накреслив найближчі завдання проведення національної політики на Україні.

Буржуазні українські націоналісти, що їх викрила та розтрощила партія, останнім часом провадили широку підривну роботу, допомагаючи інтервентам в їхніх планах відірвання України від СРСР та перетворення її на колонію польського чи німецького фашизму. Відомі кати трудящих Західної України граф митрополіт Шептицький, єпископ Бучко, Хомишин та вся зграя попів—виступають, як відверті організатори інтервенції.

Недобитки автокефальних церковників, відомих своєю активною участю в контрреволюційній СВУ і тепер активно допомагали петлюрівцям шкодити соцбудівництву. Це шкідництво було одною з найсерйозніших причин прориву, який ми мали минулих років в сільському господарстві України.

Партія розгромила буржуазних націоналістів та вказала шляхи дальшого зміцнення Радянської України, складової нерозривної частини великого Радянського Союзу, партія накреслила заходи до ще дальшого розвинення й проквітання української соціалістичної культури.

Постанови листопадового пленуму вказують нам на потребу посилити боротьбу проти буржуазних націоналістів та інших контрреволюційних недобитків, що використовують релігію для розжеврювання національної ворожнечі та маскування своєї антирадянської роботи. Ми повинні в своїй антирелігійній пропаганді нещадно викривати класову буржуазну природу релійно-буржуазних теревень про те, ніби релігійність є основа нації, нещадно боротися проти шовінізму і антисемітизму що їх живить і освячує релігія.

Найвідсталішою ділянкою в антирегілійній роботі і досі лишається робота серед нацменшостей. Це відставання треба ліквідувати. На антирелігійну роботу серед нацменнаселення треба виділити кращі сили СВБ та щонайскоріше налагодити видання масової антирелігійної літератури нацменмовами. А про це Держнацменвидав зовсім не дбає, бо за цілий 1933 рік на Україні не вийшло жодної антирелігійної книжки для нацменів.

Посилення інтернаціонального виховання в СВБ має стати за одне з важливих завдань.

„Успішне проведення національної політики було й лишається для партії могутнім знаряддям зміцнення комуністичного впливу на маси, виховання у дусі пролетарського інтернаціоналізму, зміцнення

що свято різдва христового встановлено 10 років тому. Це твердження, а також відсутність свідчень в Орігена змушує думати, що до IV століття свята різдва зовсім не було.

І коли нарешті взяти на увагу, що свято різдва остаточно було встановлено на 25 грудня в противагу тодішнім поганським святам (языческим), то IV століття виявляється найбільш підходящим, для встановлення свята різдва, бо це століття відзначається остаточною перемогою християнства над поганством.

Якраз у стародавніх календарях під 364 роком під 25 грудня ми й знаходимо вказівку на свято дня народження непереможного сонця. І коли згадати, що христос у християн також називається „сонцем правди з висоти Сходу", то зв'язок між встановленням християнського свята і тодішнім святом сонця стає очевидним.

Наведемо декілька прикладів. Так, Григорий Неокесарійський у слові на день різдва христового каже, що нині зменшилася тьма, зменшилася ніч і збільшився день і сонце й не випадково, а в той час, коли з'явився нічний світ — христос".

Амвросій Медіоланський у слові на той же день каже, що „почасти справедливо, що народ називає цей день днем нового сонця, бо за апостолом у христі поновлюється блиск сонця й все суще на небі... І при народженні воно повинно блищати і горіти".

Блажений Августин говорить; „будемо святкувати його (тоб-то дане свято) не ради, сонця, а ради творця сонця." З усього цього видно той звязок, що існував між стародавніми поганськими святами 25 грудня і пристосованим до цього свята християнським святом різдва. А ще пізніше папа Лев І заявляв: „Диявол до такої міри збив, спантеличив деяких простаків, що вони гадають ніби цей день (25 грудня) святий не тому, що родився христос, а тому що починається нова путь соняшного божества".

Отже із сказаного виходить, що християнське свято різдва не відповідає будь-якій історичній події. Встановили це свято далеко пізніше від виникнення християнства, а саме в половині IV століття, тоб-то після остаточної перемоги християнства над поганством за імператора Тодосія.

Спершу це свято сзяткували водночас з водохрещам 6 січня, що цілком відповідає християнському вченню І століття про боголюдину христа та відсутність в цьому вченні поняття про плотське народження христа(євангелія Марка).

Християнське свято різдва було пристосовано вже до наявних поганських римських свят сатурналій, що початок їх існування припадав на 25 грудня. Цей день називали днем народження непереможного сонця. Останнє стає дуже переконливим, коли ми розглянемо обрядовий бік християнського різдвяного циклу і римських сатурналій.

Так, наприклад, звичай надівати машкари, ворожити, стрибати через вогнища, обливатися водою походять ще з стародавніх елінських та римськик свят. Звичай переодягатися в стародавніх римських сатурналіях мав той зміст, що в стародавньому Римі під час цих свят раби мали тимчасову волю, одягали одежу своїх панів і могли вільно їсти, пити й гуляти.

Треба сказати, що коли в теперешній час ці звичаї частково відірвані від безпосередніх християнських богослужень і є ніби народні звичаї й попи всіляко намагаються від них відкараськатись, саме в тому розумінні, що це мовляв не має безпосереднього відношення до різдва і до релігійного культу, то в перший час по встановленні свята а потім протягом багатьох століть всі ці обряди становили частину християнського богослужебного культа, як і у стародавніх римських святах сатурналіях.

Ще в XVII столітті християнське духівництво брало безпосередню участь у вуличних маскарадах, про що ми довідуємося з заборони їх тільки в 1684 р. В XIII ж столітті у Франції ці маскаради влаштовували в самих церквах безпосередньо після церковної відправи, при чому духівництво надівало жіноче вбрання. Маскарад супроводжувався пиятикою та оргіями, що цілков відповідало до характеру святкування не тільки римських сатурналій, але і давніших зимових релігійних

свят, де статеві надужнвання відогравали ролю магії наслідування, щоб спонукати природу до плодючості.

Обряд стрибати через вогонь такий же стародавній, як і обмивання водою. Ці обряди пристосовані до водохреща. Завдання їх — очищатися, а саме позбавлятися нечистої сили.

Віра у злих духів — демонологія це не тільки народна віра, а є частиною офіціального християнського вчення, при чому ця демонологія цілком запозичена з стародавніх релігій. Своїм обрядовим та заклинальним боком вона спрямована на нейтралізацію злих каверз чортів.

„Вніч під новий рік нечисленні сонми бесів виходять із пекла і вільно розгулюють по землі, лякаючи весь хрищений люд. Починаючи з цієї ночі аж до передодня водохреща нечиста сила безборонно влаштовує каверзи православному люду і потішаються над всіма" (Максимов С. Г. „нечистая, неведомая и крестная сила").

Звичай ворожити щільно пов'язаний з магічним впливом на майбутнє і також походить з глибокої давнини. У римлян і греків ворожіння було частиною богослужебного культу. Ворожили жерці.

Підсумовуючи побутовий бік різдвяних свят, слід зазначити що свято, або різдвяний цикл свят безпосередньо зв'язаний з римськими сатурналіями, що на їх місце стало різдво.

Але треба памятати що основними мотивами, які спричинили встановлення свята, були не релігійні. Це була зовнішня сторона справи — декорація, за якою ховалися справжні причини, причини політичного порядку.

IV століття було з одного боку для християнської церкви століттям перемоги християнства над поганством і з другого — століттям, коли після довготривалих міжусобних і придворних інтриг при візантійському дворі, остаточно перемогло самодержавство в особі імператора Теодосія. І от, на честь перемоги самодержавця імператор Теодосій разом з тодішнім головою церкви Іоанном Златоустом і встановив свято різдва.

Цей факт зайвий раз потверджує, що християнство, як і всі інші релігії служать панівним експлуататорським класам і становить собою знаряддя пригнічувати й закабалювати трудящих.

В акті встановлення християнського свята різдва дуже яскраво відбилася та міцна спілка православія і самодержавства, яка протягом століть кров'ю робітничих мас вписала своє ім'я в історію. Довгий кривавий шлях від легендарного христа з написом „сим победиши", що його ніби-то бачив імператор Костянтин і до чорносотенних прапорів з тим же написом — от темна й кривава історія християнства. Характер спілки православія і самодержавства дуже яскраво висловив В. І. Ленін: „Всі і всілякі гнобительські класи потрібують для охорони свого панування дві функції: функцію ката і функцію попа. Кат повинен придушувати протест і обурення пригнічених, піп повинен малювати їм переспективи"... Адже роль попів у тому й полягала, щоб відтягати від революційних дій руйнувати революційну рішучість і тим самим примиряти з гнобителями.

„Соціальні принципи християнства проголошують всі гидоти гнобителів проти пригноблених, або справедливою карою за першородні та інші гріхи, або як випробовування, що його господь у своїй премудрості посилає спокутуваним людям" (Енгельс).

Отже для нас тепер ясно, як виникло різдво. Воно пояснюється не народженням казкового Ісуса, якого ніколи не було, а політичними причинами IV століття після виникнення християнства.

Відповісти на питання про християнське свято різдва значить зруйнувати ті невірні уявлення, що пов'язані у боговірних християн з цим святом; це значить підірвати фундамент казки про різдво христа, яка вигідна для попів — цих вірних псів міжнародної буржуазії та фашизму.

Ф. ТУРГАН

ЗА НОВЕ ПІДНЕСЕННЯ БЕЗВІРНИЦЬКОГО РУХУ В ДОНБАСІ

Шахтарі і металурги Донбасу та колгоспні маси Донеччини, борючись під проводом партії на чолі з вождем світового пролетаріату тов. Сталіним за вугіль і метал, за велике колгоспно-радгоспне соціалістичне господарство, будуючи новий соціалістичний Донбас, перевиховуючись сами в цій боротьбі, мають на кінець цього року величезні перемоги на всьому фронті соціалістичного наступу і зокрема — на фронті культурному, на фронті боротьби за матеріалістичний світогляд, на фронті антирелігійної боротьби.

Пролетаріат Донбасу і бідняцько-середняцька маса ще на початку першої п'ятирічки завдали міцного вдару церковно-сектантським кублам куркульства. 1929—30 років з вимоги трудящих закрито цілу низку церков та сектантських молитовень по індустріальних центрах Донбасу — в Сталіному, Макіївці, Горлівці, Риковому, Костянтинівці й інш., і перетворено їх приміщення на культурні установи.

Початок першої п'ятирічки відзначається широкою хвилею організованих демонстративних виступів робітників і трудящого селянства з релігійних громад, потужним зростанням Спілки войовничих безвірників і масового безвірницького руху.

Безвірницький рух чимдалі прохоплює ширші й глибші масові шари. Про це в першу чергу свідчить невпинне зменшення членського складу релігійних громад. 1933 рік відзначається великим розпадом релігійних громад у Донбасі, відходом від релігії найвідсталіших робітничих і колгоспних мас, підвищенням тиражів преси, зокрема районної. Протягом 1933 року по Донецькій області розпалося 154 релігійних громади різних орієнтацій (переважно „старослов'янських") Залишилося ще всіх релігійних громад усіх орієнтацій, у тому числі й сектантських, 285. Отже, за один тільки минулий рік розпалося понад 35% релігійних громад. Другий характеристичний показник—статистика святешних прогулів.

Коли минулих років прогули релігійними святами по підприємствах та колгоспах становили ще значний процент, то 1933 року по багатьох шахтах, заводах і колгоспах прогули на „різдво" та на „пасху" були навіть менші, ніж звичайних днів. Наприклад, на шахті „Комсомолець" у Горлівці на „пасху" не було жодного прогулу, видобуток вугілля був вищий, ніж попередніх днів. На шахті „Софія" в Макіївці така ж картина. На Краматорському, Сталінському та Макіївському металургійних заводах прогули в релігійні свята так само були менші, ніж в інші дні.

Але ці незаперечні успіхи антирелігійного руху аж ніяк не можна тлумачити в той спосіб, ніби з релігією вже покінчено, ніби вже не треба провадити антирелігійної пропаганди. Класового ворога розбито, але ще не добито. Ще є не мало контрреволюційних шкідницьких елементів, і церковно-сектантські організації і надалі залишаються одним з головних притулків для недобитків класового ворога.

Слід мати на увазі, що керівна верхівка релігійних організацій здебільшого — це недобитки експлуататорських класів: куркулі, підкуркульники, спекулянти, „колишні люди“, а членська маса — це найвідсталіші, найконсервативніші прошарки трудящих мас, що їх спритно використовує класовий ворог для своєї мети. При чому, церковно-сектантські шкідницькі елементи, замаскувавшись, пролазять і на підприємства, щоб там потай шкодити.

Так на шахті „Комсомолець“ у Горлівці комсомольський та безвірницький актив виявили й прогнали 18 колишніх попів та до 100 куркулів церковників. Після цієї операції шахта підвищила видобуток, зменшились аварії механізмів.

На кількох шахтах у цій же Горлівці викрито групу баптистів, що одержували гроші від закордонних капіталістів за контрреволюційну агітацію та шкідництво на механізмах. Коли викрили й зняли смиренних замаскованих баптистів (вони навіть приховували свою приналежність до секти), то часті перед тим аварії механізмів зовсім припинилися і шахти набагато піднесли видобуток.

Величезні успіхи соціалістичного будівництва, підносячи матеріяльний добробут і соціалістичну свідомість трудящих мас і знищуючи цим самим соціальне коріння релігії, вкрай розлютовують недобитків класового ворога. В своїй контрреволюційній релігійній агітації церковно-сектантські проповідники нічим не гербують. Наклеп, нахабна брехня й демагогія — це їхні улюблені засоби. От яскравий приклад сектантської брехні.

Пресвітер баптистської громади на шахті Щербинівка (Горлівка) в проповіді говорив таке:

„Ходив я по їхніх клубах (робітничих), читав їхні книжки, читав Леніна, Маркса, Плеханова, і ніде в них не знаходив твердження, що бога немає. Навпаки, Плеханов багато пише про безсмертя душі“.

А от приклади сектантського контрреволюційного крутійства. На шахті „Північній“ (Горлівка) сектантський проповідник пристосовує біблійні тексти до розцінок виробітку шахтарів, намагаючись підривати ударництво.

Костянтинівські мракобіси, виступаючи проти ощадкас, наводять євангельські повчання про „нестяжаніє“ і звідси роблять висновок: „хто кладе гроші в ощадкасу, той стяжає, а отже — грішить“. Цю антирадянську агітацію поширювали в формі листівок. Ці ж релігійні агенти контрреволюції поширювали другу нелегальну листівку, в якій повчали своїх братів куркулів, як маскуватися: „На все меры по раскулачиванию говорите:— Я ваш — и вас не тронут“.

На горлівському хімзаводі № 3 викрито друкарку баптистку, купецьку дочку, яка друкувала заводською машинкою контрреволюційні баптистські віршики й проповіді і поширювала їх потай серед робітників.

Таких прикладів антирадянської діяльності попівсько-куркульської агентури можна було б навести чимало в науку тим, хто вважає,

ніби з релігією вже покінчено, або, що релігія — це „нейтральна", безобідна річ. І саме такі факти викрито там, де антирелігійну роботу останнім часом послаблено.

Агітацію свою релігійницька агентура здебільшого провадить індивідуальним порядком: по куточках, по робітничих квартирах, по хатах.

Донбас, як перша вугільно-металургійна база СРСР, був і є перший об'єкт для шкідництва контрреволюційної агентури міжнародного імперіалізму. В шкідницькій, саботажницькій діяльності контрреволюційної наволочі церковно-сектантські кубла далеко не останню роль відогравали і відограють. Тому класова більшовицька безвірницька пильність до релігійних організацій в Донбасі повинна бути особливо невсипуща, а безвірницька робота повинна бути якісно вища, вміло диференційована, насичена більшовицькою непримиренністю до всіх і всяких релігійних забобонів. Антирелігійна пропаганда повинна пройти в робітничі гуртожитки, в робітничі квартирі, в хату колгоспника, і насамперед — в цехи і колгоспні бригади.

За останні два роки, не зважаючи на щодалі ширший безвірницький рух робітничих і колгоспних мас Донеччини, організаційне охоплення цього руху послабшало, послабшала й систематична антирелігійна пропаганда.

Цьому були такі причини: ЦР СВБ України не мала можливості тримати постійний зв'язок і керувати всіма районами Донбасу. По деяких районах місцеві партійно-комсомольські та профспілкові організації занедбали антирелігійний фронт (Макіївка, Краматорська, Кадієвка) і райради СВБ, не маючи допомоги кадрами, послабили, а то й зовсім припинили свою діяльність. Чимало робітників антирелігійного фронту не усвідомили нових форм діяльності класового ворога і нових умов нашої антирелігійної роботи й залишили антирелігійний фронт, гадаючи, що ця робота „вже завершена". А ці умови полягали в піднесенні антирелігійної роботи на вищий щабель як серед вірян, так і серед передового робітництва і колгоспників.

На підприємства Донбасу прибули великі маси нових робітників, з якими треба провадити роботу іншими методами, в яких вимоги до антирелігійної пропаганди інші. А в практиці пропаганди цієї диференціації було дуже мало. Крім того, безвірницький актив не зумів просунути антирелігійну пропаганду в масу дружин робітників — хатніх господарок, не зумів втягнути в цю роботу кращих з них. Як раз у цій справі багато зробила Горлівська міськрада СВБ. Її досвід в антирелігійній пропаганді серед хатніх господарок повинні перейняти інші організації СВБ і не тільки Донбасу.

До того ж, змінилася й тактика релігійників. На підприємствах вони почали здебільшого приховувати своє обличчя, свою агітацію почали здебільшого провадити індивідуально, потай. Їхні організації з промислових центрів пересунулися в сусідні села та виселки. Сектанти тепер збираються переважно маленькими групами, по приват-

них квартирах. У недалекозорих безвірників та у культурних робітників профорганізацій це утворювало враження цілковитої відсутності релігійних.

По багатьох підприємствах антирелігійну роботу провадили тільки під час „різдва" та „пасхи", а потім зовсім забували за неї, аж поки якийнебудь нахабно-контрреволюційний виступ релігійника не звертав на себе загальної уваги, як це було в Краматорському.

Заснувавшись весною 1933 року, Сталінська облрада СВБ мусіла майже наново організовувати роботу.

Протягом 1933 року облрада здебільшого працювала на селах, включившись в посівну та збиральну кампанії. За цей час відбулося 22 виїзди на села. Політвідділи МТС широко підтримали безвірницьку роботу. При 34 МТС утворено базові осередки СВБ. У всіх осередках СВБ складено плани роботи. На збиральній кампанії під керівництвом облради було утворено 25 безвірницьких ударних бригад.

В наслідок масової антирелігійної роботи розпалося по селах чимало релігійних громад, за постановами колгоспників знято по багатьох селах з церков дзвони й віддано у фонд індустріалізації. Всього за минуле літо й осінь колгоспники віддали у фонд індустріалізації 45 тонн металу з дзвонів.

Поряд масової роботи, облрада провадила організацію районних оргбюр СВБ. Утворено працездатні районні й міські оргбюра в Луганському, Амвросіївці, Дружківці та по інших центрах. Всього по Донбасу на 1 грудня є 22 районних та міських організацій СВБ, що охоплюють 240 осередків СВБ по підприємствах та колгоспах. Членів СВБ налічується до 80.000. За минулий рік облрада мала зв'язок з усіма індустріальними районами, посилаючи туди систематично своїх інструкторів. Більша половина осередків працює не систематично, а тільки під час антирелігійних кампаній. Працездатних осередків, що провадять роботу систематично, налічується до 80-ти.

Керівництво місцевими організаціями СВБ було більше живе, ніж письмове, при чому облрада приділяла увагу найбільше сільським та виселковим осередкам та тим районним, шахтним і заводським організаціям, де поширено сектантство, як от Горлівка, Костянтинівка, Макіївка, Краматорське, Дружківка, Микитівка.

Довго не могла облрада налагодити постійне співробітництво з профспілками. Весною облпрофрада навіть відмовлялася від спільної директиви райпрофрадам про антирелігійну роботу лінією культсекторів профспілок, про використання належних коштів на антирелігійну роботу та готування антирелігійних кадрів. Тільки останнім часом облпрофрада почала включати антирелігійну роботу в свої плани культроботи й зобов'язалася провести цієї зими низку антирелігійних семінарів і курсів для підготування кадрів. Налагоджено зв'язок та співробітництво і з окремими обкомами профспілок, як от вугільниками, металістами. В Горлівці профорганізації двох найбільших рудоуправ мають штатних інструкторів антирелігійників. На

Краммашбуді профорганізація активно підтримала роботу СВБ, відрахувала з культфонду належні кошти, дбає за літературу. Але ще багато профорганізацій ігнорують антирелігійну роботу. От у Макіївці, де чимало сектантських груп, де сектантські активісти не рідко агітують по робітничих гуртожитках, профорганізація вперто ігнорує заходи облради розгорнути систематичну безвірницьку роботу.

Недооцінка антирелігійної роботи є й на окремих заводах велетнях: ім. Томського, ім. Сталіна, Краматорському металургійному.

Голова донецької облради СВБ тов. Ардеріхін заявив: СВБ є справа не тільки нашої організації: це — справа всієї робітничої й колгоспної громадськості Донбасу. Ми повинні піднести нашу роботу на вищий ступінь, підвищити якість антирелігійної пропаганди, просунути її в найвідсталіші робітничі і колгоспні маси, мобілізувати й виховати кваліфіковані добірні кадри, організаційно зміцнити СВБ й забезпечити постійний більшовицький партійний провід на всіх ділянках антирелігійного фронту.

Насамперед, СВБ повинна конкретно визначити свої завдання в загальній масовій роботі, спланувати свою роботу з профспілками та добровільними громадськими організаціями.

В масовій роботі СВБ повинна поставити, як центральну фігуру, ударника, ударну бригаду. На підприємстві, в колгоспі й радгоспі ударник має величезний авторитет. Ударник повинен бути войовничим безвірником. Армія ударників повинна стати нашим передовим загоном у боротьбі проти релігійницької агентури класового ворога, в боротьбі за впровадження соціалістичної культури, матеріалістичного світорозуміння, за соціалістичне перевиховання трудящих мас.

СВБ не може нормально працювати без значного поповнення новими кваліфікованими кадрами. Донбас дуже бідний на антирелігійні кадри. Серед наявних кадрів є немало зовсім непридатних, є й безпардонні халтурники, що тільки дискредитують антирелігійну пропаганду.

Отже великої гостроти набуло питання про кадри, про перегляд наявних кадрів і широке підготування нових з числа кращих ударників підприємств, МТС, колгоспів, радгоспів. У цій справі СВБ найбільшу допомогу подають політвідділи МТС. Протягом зими при базових осередках на МТС організовується антирелігійні курси й семінари з кращих ударників, насамперед, комсомольців. СВБ Донбасу щодо нових кадрів найбільші надії покладає на комсомол. Обком комсомолу в цій справі йде нам назустріч.

Далі треба добиватися закріплення безвірницьких кадрів на антирелігійній роботі. Досі кадри СВБ часто забирали на роботу в різні організації та установи, де їхні антирелігійні знання і досвід не знаходили повного і організованого використання.

Протягом січня—лютого СВБ має на меті провести низку курсів і семінарів робітничого безвірницького активу по шахтах та заводах. Облпрофрада та обкоми окремих профспілок (вугільники, металурги, транспортники) виділяють кошти з культфондів на цю справу, а фаб-

завкоми та шахтні профорганізації разом з осередками СВБ повинні забезпечити комплектування курсів-семінарів антирелігійного активу.

Третє завдання Донецької СВБ — це просування в робітничі й колгоспні маси ідеологічно-витриманої високоякісної масової антирелігійної літератури та забезпечення теоретичної й підручної літератури для антирелігійного активу.

В цій справі по наших видавництвах є певний прорив.

По робітничих клубних та цехових бібліотеках є чимало халтури, ідеологічно-засміченої і навіть шкідливої літератури. Вже чимало цієї літератури вилучено, але ще багато треба попрацювати в цій галузі, щоб робітничі й колгоспні маси мали витриману марксо-ленінську антирелігійну літературу.

Донбас має багаті архівні матеріали про антирелігійний рух робітників і селян Донеччини та про контрреволюційну діяльність попівщини й релігійних організацій. Облрада поставила завдання використати ці матеріали, залучивши до цієї справи наукові сили не тільки Донбасу, а й інших центрів СРСР.

Робота серед жіноцтва, зокрема серед дружин робітників, втягнення їх у масову безвірницьку роботу є також одне з найважливіших завдань СВБ. В цій справі облрада має певний досвід роботи з делегаткамй Сталінської міськради, які багато допомагали СВБ під час минулої антипасхальної кампанії, провадячи індивідуальні антирелігійні розмови по робітничих квартирах. За допомогою активних дружин робітників—хатніх господарок СВБ поведе широкий наступ на релігійні пережитки в робітничому побуті, на церковно-сектантську тактику пролазити з отруйною релігійною агітацією в робітничі квартири.

Дальше важливе завдання — розгорнути антирелігійну пропаганду по робітничих будинках відпочинку, особливо у Вседонбаському, що міститься в колишньому святогорському манастирі, де ми маємо Вседонбаський антирелігійний музей. На жаль роботою цього музею ми не можемо похвалитися. Там було припущено багато хиб і перекручень. Ми вже почали їх виправляти.

Щоб поставити антирелігійну роботу в Донбасі на вищий ступінь, піднести її якість та оперативність, треба поставити на належну височінь більшовицький провід і конкретне живе керівництво. З теперішніми кадрами облради це дуже важко. Облрада в цій справі сподівається допомоги від ЦР СВБ України та СРСР. Донецький обком партії дає в цьому велику допомогу. Ми поставили перед обкомом питання видавати свою невеличку газету і обком нас підтримує в цій справі. Наш друкований орган стане основним важелем у керівництві низовими осередками.

За більшовицьким проводом Донецького обкому партії СВБ Донбасу поведе широкий наступ на пережитки капіталізму в свідомості, на залишки релігійності і забобонів, проти релігійницької агентури міжнародного імперіалізму, щоб перетворити всесоюзну кочегарку на войовничу, безвірницьку.

ПРО НОВІ ФОРМИ МАСОВОГО АНТИРЕЛІГІЙНОГО НАВЧАННЯ

(Досвід Харківського паравозобудівельного заводу)

На тому етапі масового антирелігійного руху, в який ми зараз вступили, надзвичайно підвищилася роль і питома вага поглибленої антирелігійної пропаганди, антирелігійного навчання. Ці питання цілком правильно дедалі більше привертають до себе увагу організацій СВБ.

Не говорячи про зміст антирелігійної пропаганди, ми в цій статті ставимо собі за завдання поділитися досвідом про ряд нових форм і методів масового навчання на Харківському паровозобудівельному заводі ім. Комінтерну.

Вишукуючи ці нові форми, ми ставимо перед собою такі завдання:

Зробити навчання *справжнім масовим*. Зараз ніяк не можна задовольнитися навчанням десятків або двох чи трьох сотень людей на великому заводі. Навчання повинно охоплювати багато сотень і навіть тисяч людей. Цілком очевидно, що старі форми навчання — однотипні гуртки — задоволити ці вимоги не можуть.

Зробити навчання гнучким *своїми організаційними* формами, пристосувати його на охоплення й тих, що роблять на три зміни, і тих, що живуть на селі, і хто водночас навчається у технічних, партійних та інш. школах.

Зробити навчання набагато більше *гнучким щодо змісту*, диференціювати його так, щоб виходити із вимог і інтересів різних прошарків робітників, зробити його дійовішим.

Із тих форм масового навчання, що їх застосовували на заводі, відзначимо такі.

Цикл доповідів безпосередньо в цехах під час обіденних перерв. Звичайно провадилося по 5—7 доповідів протягом місяця. Теми — в основному розкриття класової ролі релігії, але також і закони суспільного життя, закони природи. Як правило доповідь розтягувалося найменше на дві перерви.

Що давали такі цикли доповідів?

Вони надзвичайно й грунтовно активізували зацікавленість робітників до питань с ітогляду, різко підвищували читання антирелігійної літератури. Величезні переваги цієї форми масового навчання в тім, що воно охоплює надзвичайно широкі маси, зокрема поїзників, тобто робітників, що живуть на селі і через те майже позбавлені можливості залишатися на навчання після роботи.

Масове опрацьовання антирелігійної книги. В одному з цехів заводу якось один робітник заявив на зборах, що релігія ніякої шкоди не завдає, що вона за соціалізм і боротися проти неї не треба. З цього приводу було проведено такі заходи: поставлено коротку доповідь про класову роль релігії та про маскування релігійників; прочитано найбільш цікаві місця з книг Агієнко — „Релігія під прапором соціалізму" та Тан-Богораза — „Технізація церкви в Америці" і потім запропоновано ознайомитися з цими книгами. Понад 70 чол. взяли книги. Через п'ять днів на других зборах, присвячених цьому ж питанню, 26 товаришів висловили бажання виступити в дебатах з приводу прочитаного. Так почалася на заводі масова проробка антирелігійної книги. Найбільші наслідки бувають в тих випадках, коли обговорюється ряд книг одна за одною з кількох питань. Така проробка книг дістала на заводі назву антирелігійного книжкового мінімуму.

Масова проробка антирелігійної книги — це метод, що дозволяє охопити тисячі робітників, у тому числі і поїзників і тих, що перебувають на технічному і партійному навчанні тощо.

Антирелігійні виставки. Дуже цінні антирелігійні виставки вихривального спрямовання. Влаштовано їх з документів, що розкривали релігійну контрреволюцію (місця з промов та статтей церковників, фота, копії листівок тощо), а також із влучних карикатур на мракобісів. Разом з виставкою до цеху передається неве-

лича антирелігійна бібліотека на відповідну тему. Заключним моментом є доповідь у цеху, що безперечно викликає великий інтерес.

Виставка складається з 3–5 великих щитів і ілюструє якесь конкретне питання, напр., „Інтервенція і релігія", „Чи був христос" та інші.

Робота в гуртках. Та масова пропаганда, про яку ми вже говорили, найбільше виявляє тих, хто цікавиться антирелігійним навчанням і хоче працювати в гуртках. Практика гурткової роботи показує, що безперечно потрібна мережа різного роду гуртків: первісних — 6-8 тем, терміном на півтора — два місяці; основних — на 12-16 тем на 3 місяц; тематичних — 2-4 теми на 10-15 днів. Як показує досвід, антирелігійне навчання найбільш притягує робітників тоді, коли курс розтягується на довший час, а роботу провадиться в короткі відрізки часу: за такого учбового плану є можливість краще зосередити увагу на проробці теми і уникнути одноманітності і перевтоми.

Підготування кадрів. У підготові керівних кадрів низового навчання цілком себе виправдали семінари пропколективів і самоосвіти. Контингент одвідувачів семінару складається з керівників первісних антирелігійних гуртків. Завдання такого семінару забезпечити підготову керівників до чергових занять. Переважна більшість керівників регулярно відвідували заняття і добре до них ставилися.

Самоосвіта. До цієї форми охоче вдаються товариші, що хочуть підвищити свої знання, але на мають унормованого вільного часу. Досвід показує, що коли є консультації, значна частина партпрофактиву через самоосвіту набирає антирелігійних знань.

Такі форми масового антирелігійного навчання, що їх висунула практика роботи минулого року. Застосовуючи їх, ми ставимо завдання — охопити цього року поглибленою антирелігійною пропагандою тисячі робітників.

О ГАЛКІН

ШТУРМУЄМО СТРАТОСФЕРУ

Останніми роками і в буржуазних країнах, і у нас в СРСР, дедалі більшу увагу вчених дослідників привертає до себе стратосфера *.

Вивчення стратосфери, опанування цього незмірного повітряного океану має велике не тільки науково-теоретичне, але й практичне значення.

Стратосфера, поруч несприятливих для істот земної поверхні і для людини властивостей (надто низька температура — на височині 18 — 19 клм. понад 65° холоду, надто розріджене повітря, в якому людина не може перебувати без спеціальних захисних приладів, велика віддаль від землі) має багато позитивних якостей, що їх може використати сучасна висока техника.

У стратосфері не буває хмарності, дощів, снігу; коливання температури там невелике — всього 5-8° і тому стратосфера являє собою шар майже постійної температури і незначної вологості. Повітряні течії там теж більш-менш постійні. Велика розрідженість повітря, стислість якого на височині в 20 клм. в 15 разів менша, ніж біля поверхні землі, утворює незначний опір його, а це дає можливість розвивати в стратосфері величезні швидкості — понад 1500 клм. на 1 годину і більше.

У стратосфері маємо найсприятливіші умови дли вивчення властивостей космічних променів — цього невичерпного джерела енергії. Дослідження природи космічних променів може пролити світло на проблему побудови матерії, використання внутріатомної енергії, руйнування атомного ядра.

Велике наукове значення має також вивчення електричних властивостей верхніх шарів атмосфери. У стратосфері мізерна кількість пороху і через це великі наукові наслідки може мати вивчення там іонного спектру, процесів іонізації, рухомості іонів. Варто уваги також вивчення шляхів проходження в атмосфері звукових променів. Великий теоретичний і практичний інтерес має вивчення на великих висотах питань радіопересилання, радіосприймання і загалом радіозв'язку, як з землею, так і з іншими висотними аеростатами або з самольотами.

Можливість розвивати в стратосфері величезні швидкості поставило на чергу дня світової науки й техніки проблему суперавіації (надшвидкосної авіації), яка стоїть у центрі уваги всіх дослідників стратосфери.

І в капіталістичних країнах (Німеччина, Франція та інші) і в СРСР будується стратоплани, тобто самольоти, пристосовані до польотів у стратосфері, але для побудування їх і для забезпечення нормальних

* Стратосфера — це шар атмосфери, що лежить вище 10 — 11 кілометрів над рівнем моря, над тропосферою, тобто над нижчим шаром атмосфери.

польотів надзвичайно важливе значення має вивчення аеронавігаційних умов, а також питань радіосигналізації, аерофотографування тощо. Усе це настійливо ставить перед наукою питання про вивчення стратосфери, завоювання її.

Мета вивчення стратосфери, її опанування закордоном, у буржуазних країнах, і у нас в СРСР, у країні соціалізму, цілком протилежна.

Панівні класи, буржуазні уряди капіталістичних країн цікавляться стратосферою головно з погляду тих величезних воєнних можливостей, що їх відкриває перемога над стратосферою. Імперіалістичні держави дуже добре розуміють, яку величезну перевагу під час війни матиме та країна, що найшвидше і найкраще опанує такі могутні знаряддя, як суперавіація та суперартилерія.

Уже в світову імперіалістичну війну можливість розвивати у стратосфері надшвидкості породило суперартилерію. Під час обстрілу Парижу німці використали незначний опір повітря в стратосфері, надсилаючи з відстанні в 120 клм. через стратосферу на висоті 36—40 клм. набої гармати „Берти" діаметром в 21 см.

Готуючись до нових імперіалістичних воєн та інтервенційного нападу на СРСР, капіталістичний світ витрачає величезні кошти на виготовлення дедалі ефективніших знарядь смерті та руйнування. Ось, приміром, останніми роками за кордоном винайдено повітряну торпеду (поєднання в одному набої гранати й ракети) вагою 200 кгр., що її можна буде під час війни пересилати по стратосфері на височені 21 клм. на віддаль 250 клм.

Інтереси майбутньої війни штовхають Німеччину, Англію, Францію та інші капіталістичні країни посилено будувати суперавіацію — надшвидкісні стратоплани. В ПАСШ будується, приміром, воєнний стратоплан-бомбардировник, спроможний підняти вантаж 4.000 тонн і недосяжний для зенітної артилерії.

Щодо вивчення стратосфери з погляду збільшення продукційних сил або в технічно-наукових інтересах, то все це не цікавить буржуазію та буржуазні країни: в умовах дедалі поглиблюваної кризи, в умовах неймовірного безробіття, голоду й зубожіння не тільки десятків мільйонів робітників і селян, а й трудящої інтелігенції—інженерів, техніків, учителів, лікарів, діячів науки, мистецтва тощо, в умовах дедалі більшого занепаду науки й техніки і зростання загального здичавіння, говорити про зацікавленість панівних клас капіталістичних країн в розв'язанні нових наукових проблем аж ніяк не доводиться. Потяг до знання, до вивчення невідомих таємниць природи і використання її в своїх інтересах дедалі більше загасає в капіталістичному світі, де кожний новий технічний винахід, кожне вдале вирішення наукової або технічної проблеми, якщо все це не можна використати в інтересах капіталістичної наживи, визисну, або в інтересах імперіалізму та мілітаризму, розглядають як величезне громадське нещастя.

Цілком іншого характеру інтерес до стратосфери виявляє країна переможного соціалізму. Перебуваючи в капіталістичному оточенні, СРСР не повинен ні на хвилину забувати про те, що стратосфера — це одна з найважливіших ділянок арени майбутніх імперіалістичних воєн і інтервенційних нападів світової буржуазії на СРСР. Отже вивчення стратосфери, опанування її є один з найважливіших засобів зміцнення обороноспроможності країни рад.

Але завоювання величезного воздушного океану, створення потужного надшвидкісного повітряного транспорту, крім величезного оборонного значення, має також не менше й *економічне, політичне й культурне значення.*

Можливість для СРСР подолати свої безмежні земельні простори, можливість, приміром, облетіти протягом однієї доби навкруги земної кулі, практично ліквідуючи нашу залежність він простору, сприятиме нечуваному розквітові політичного й культурного життя мільйонних мас пролетарів та колгоспників, піднесенню їхнього добробуту. Розвиток у нас суперавіації буде одним з могутніх засобів зв'язку між найвіддаленішими республіками та національними областями СРСР, а також він зміцнить інтернаціональні зв'язки пролетаріату й колгоспників СРСР з трудящими капіталістичних країн, що сприятиме прискоренню перемоги комунізму в усьому світі.

В умовах диктатури пролетаріату і переможного соціалістичного будівництва трудящі маси СРСР виявляють дедалі посиленіший *потяг до науки, до знання, до опанування техніки.* Їх дедалі більше цікавить вирішення цілого ряду наукових та технічних проблем, в них дедалі більше зароджується та зростає жадоба розгадати таємниці природи, *підкорити сліпі сили природи інтересам трудящих, інтересам переможного соціалізму.*

Як же вивчають стратосферу, яким шляхом їдуть до завоювання її?

Про верхні шари атмосфери частково дізнаються через визначення висоти, складу і інших властивостей їх по хмарах, по полярному сяйву, через вивчення метеоритів, траекторії (шляхів руху), радіохвиль тощо.

Стратосферу досліджують також, якщо брати на увагу питання про розподіл основних аерологічних елементів — температури, вологості, вітру, складу атмосфери — за допомогою спеціально виготовлених для цього приладів як, приміром, шари-пілоти, балони-зонди або радіо-зонди, що автоматично піднімаються на великі висоти аж до 38 клм.

Щодо складних наукових спостережень та досліджень, найвитонченіших наукових вимірювань (роботи по вловленню електричних і магнітних явищ, вивчення космічних променів і таке інш.), то тут автоматичні прилади, як балони-зонди, непридатні. Для цього треба зробити аеростати великих кубатур, з герметично закритими кабінами, що на них можна було б підняти на височінь 15 — 20 і більше кіло-

метрів людину, озброєну складною науковою апаратурою, найвитонченішими вимірювальними приладами.

Аеростати великих кубатур, що їх звуть стратостатами, зроблено останніми роками за кордоном, а найбільший і найдосконаліший збудовано в СРСР.

Перед тим, як робити розвідки в стратосферу на стратостатах великих кубатур, у капіталістичних країнах протягом останніх кількох десятків років було чимало спроб піднятись до верхніх шарів атмосфери на звичайних аеростатах, примітивно сконструйованих.

Англійський метеоролог Глешер протягом 1862—1886 р. р. піднімався на аеростаті у верхні шари атмосфери 29 разів, досягши рекордної того часу висоти 9 клм. Проф. Бергсон 1901 р. своїм польотом установив новий світовий рекорд висоти 10,8 клм. Американець Грей, що двічі піднімався на аеростаті, встановив ще більший світовий рекорд висоти, а саме 13 клм.

Після винаходу турбокомпресора (компресор, що його рухає електро-мотор або турбіна) були спроби піднятися до верхніх шарів атмосфери на звичайних самольотах. 1932 року англієць Юмпс піднявся на самольоті на висоту 13,4 клм.

Піднімання у верхні шари атмосфери, як це робили Глешер, Бергсон, Грей та їхні попередники, на таких примітивно сконструйованих апаратах, як звичайні відкриті аеростатні корзини з лози або з комишу, не могли дати більш-менш серйозних наукових наслідків. Поперше, у верхніх шарах атмосфери надто низька температура і розріджене повітря, подруге, не можна було аеронавтам взяти з собою потрібну наукову апаратуру і стежити за нею.

Історія польотів у верхні шари атмосфери налічує біля 10-ти польотів, що закінчилися загибеллю аеронавтів. Були випадки, коли на землю спускалися заморожені трупи (це було двічі в Америці і 1 раз в Еспанії). За свої сміливі наміри дістатися верхніх шарів атмосфери трагічно загинули Кроче-Спінелі, Сівель, Грей, Молас та інші.

Польоти в стратосферу стали на більш-менш серйозний науково-технічний грунт лише 1931 року, коли бельгійський фізик проф. Пікар винайшов і сконструював кулясту герметично закриту гондолу для аеростата. Теоретично питання про герметично закриту гондолу для аеростата вирішено було набагато раніше до Пікара, але практично розв'язати цю проблему вдалося Пікарові і саме тому, що цього настійливо вимагали інтереси суперавіації.

Пікар двічі піднімався в стратосферу. В перший раз 1931 р. разом з Кімпфером в Аусбурзі (Німеччина), в другий раз 1932 р. разом з проф. Косінс в Цюриху (Швейцарія). Першого разу Пікар і його супутник досягли височини 15.700 мтр. а в другий раз 16.200 мтр. Польоти Пікара поставили світовий рекорд висоти, бо вище за Пікара не піднімалася тоді в повітря жодна людина в світі.

Польоти Пікара в порівнанні з польотами його попередників являють собою, безумовно, великий крок вперед на шляху за опану-

вання стратосфери. А втім ці польоти, що їх безкраю рекламувала закордонна буржуазна преса, були далеко не бездоганні.

Досить відзначити хоч би те, що перша гондола стратостата Пікара, яку зроблено у Франції, з самого початку польоту дала ріщину, а це спричинило аеронавтам багато неприємностей. Замість постерігати за приладами, вони ввесь час повинні були поратися оло тріщини. Великим нещастям під час першого польоту Пікара уло те, що зіпсувався випускний кран гондоли, і аеронавти певний ас перебували під загрозою загибелі, і лише випадково їхній польот не

Всередині—командир стратостата „СССР" тов. Прокоф'єв. Ліворуч—інженер тов. Годунов. Праворуч—літун тов. Бірнбаум.

закінчився катастрофою. Під час другого польоту в стратосферу дуже невдало проведено було посадку, наслідком чого розбиті були вимірювальні прилади. Отже польоти Пікара, якщо їх розцінювати з наукового погляду майже нічого нового не внесли в справу вивчення стратосфери.

Польоти Пікара знічуються у світлі знаменитого польоту в стратосферу радянського стратостата „СССР", що відбувся в Москві 30 вересня ц. р.

Радянські аеронавти-комунари: командир стратостата „СССР" тов. Прокоф'єв, інженер-конструктор т. Годунов і пілот т. Бірнбаум своїм історичним польотом у стратосферу побили рекорд висоти Пікара, піднявшись на висоту *19.300 мтр.*

Польот стратостата „СССР" відкриває собою нову сторінку в історії не тільки радянської, але й світової авіації й зокрема в історії

наукового вивчення стратосфери. У цьому легко переконатися, коли порівняти цей польот з польотом Пікара.

Поперше — самий стратостат; до конструктивних якостей радянського стратостата „СССР“ не можна ніяк дорівнювати якості невдало сконструйованого стратостата Пікара. Стратостат „СССР“, маючи об'єм 25000 куб. метр., важить 950 кгр., а стратостат Пікара об'ємом 14.000 куб. метр. важить 800 кгр. Отже при великій міцності стратостат „СССР“ має *найменшу вагу*. Не дивно, що радянський стратостат не тільки взяв більшу проти Пікара висоту (на 3 клм.), але й підняв не двох, як у Пікара, а трьох чоловіка і велику кількість складного встаткування.

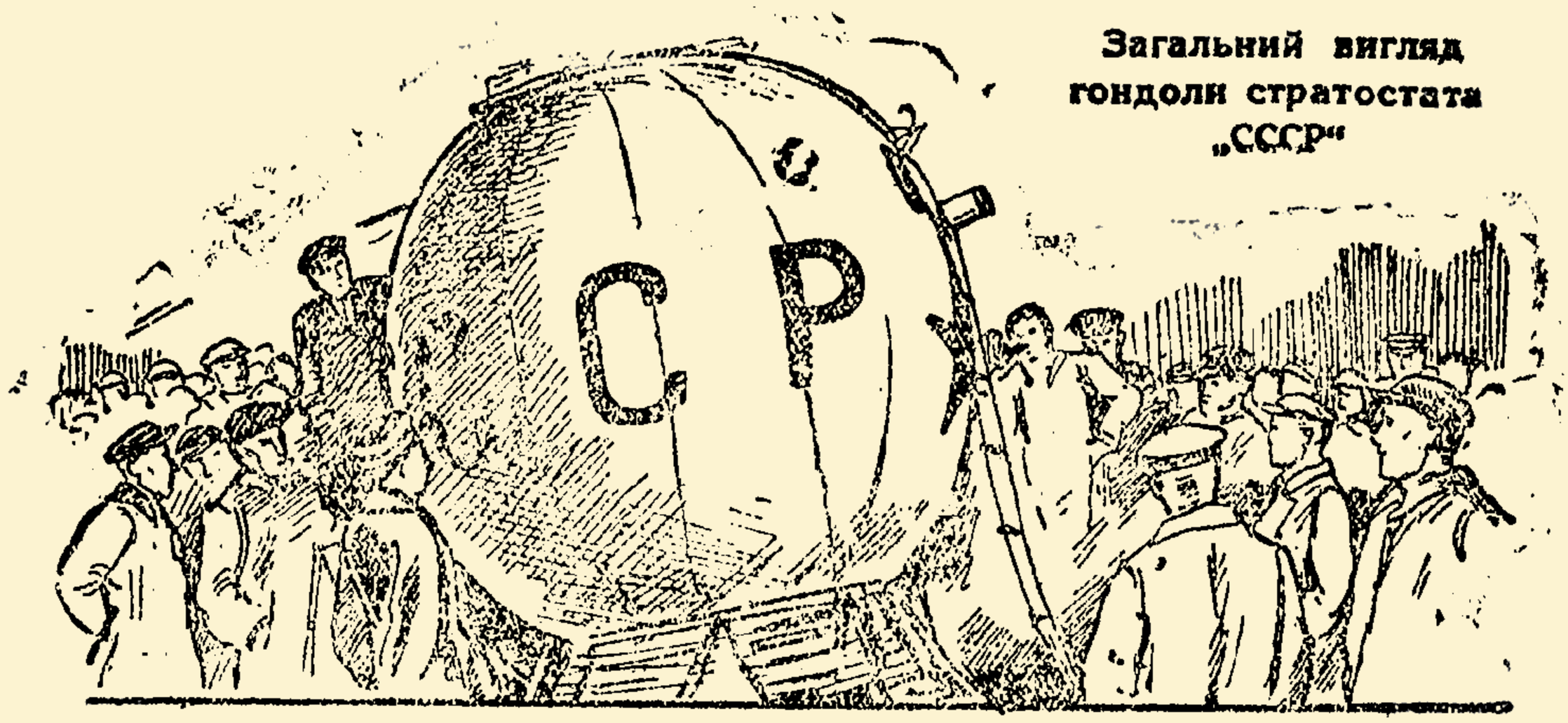

Загальний вигляд гондоли стратостата „СССР“

Кабіна стратостата „СССР“ виготовлена з міцного і легкого радянського метала кольчуг-алюмінія, який добре піддається обробці. Товщина стінок кабіни дорівнюється тільки двом міліметрам. Блискучо набагато краще за Пікара, розв'язано при побудові стратостата „СССР“ проблему цілковитої герметичності кабіни. Великою конструктивною хибою стратостата Пікара була відсутність у ньому амортизатора. Стратостат „СССР“ навпаки мав прекрасний амортизатор — корзину з лози, яка цілком забезпечує безаварійну посадку.

У радянському стратостаті „СССР“ кращий був матеріал, що з нього зроблено оболонку, краще підвішено гондолу до оболонки та встановлено прилади для віддавання баласту.

У радянському стратостаті добре було сконструйовано теплоізоляцію і пофарбування кулі гондоли, завдяки чому всередині кабіни під час польоту була нормальна температура, тоді як у Пікара підчас першого польоту була надто висока температура, а в другий польот надто низька (— 15°). В обох випадках на стратостаті Пікара несприятлива температура дуже заважала проведенню науково-дослідної роботи.

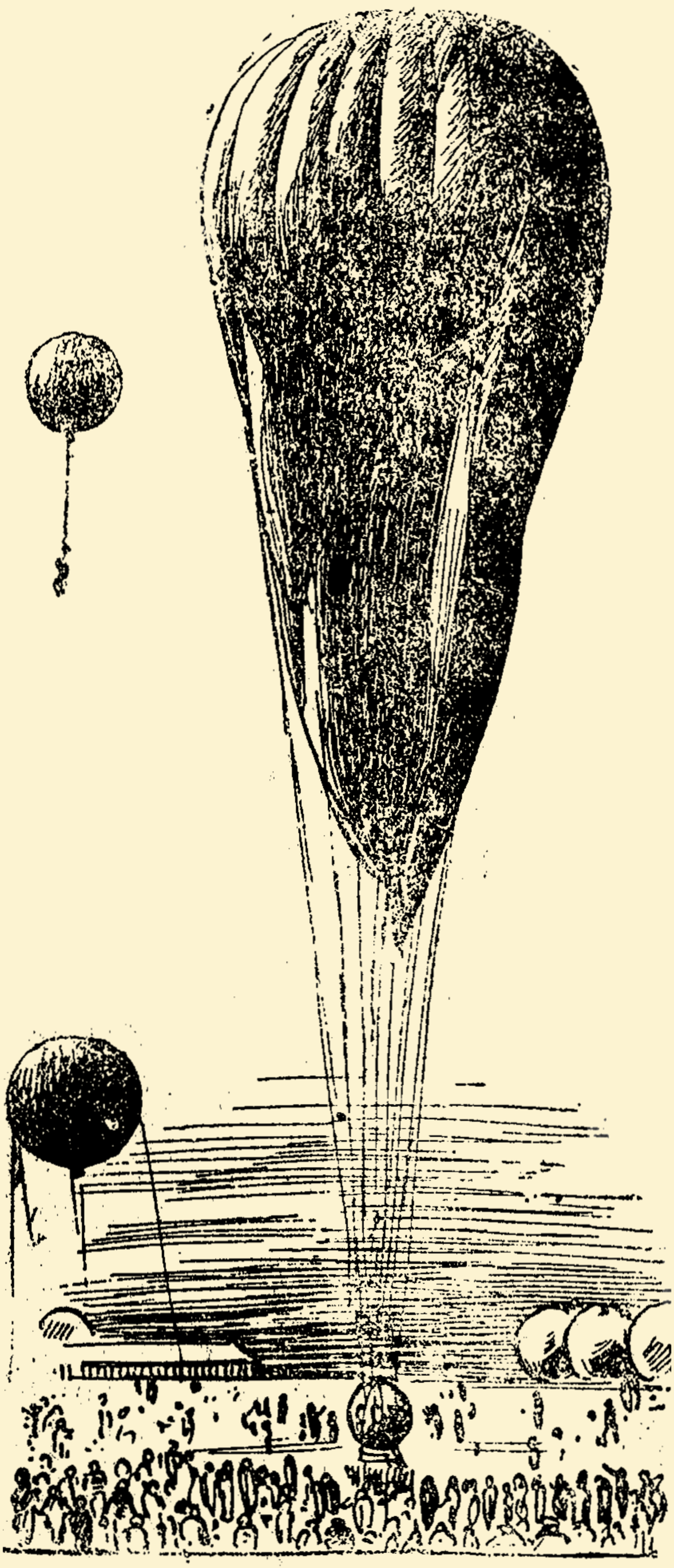

Момент старта стратостата „СССР“

Якщо взяти на увагу внутрішню й надвірну наукову апаратуру стратостата „СССР“, то тут радянський стратостат теж набагато відрізнявся від стратостата Пікара.

Гондола стратостата „СССР“ обвішана була десятками приладів і різних апаратів і являла собою справжню *наукову лабораторію*. Там були барометри, барографи (прилади для автоматичного записування тиску атмосферного повітря), термометри, альтиметри (прилади для визначення висоти польоту), метеорографи (прилади, що автоматично записують тиск повітря, температуру і вологість). Тут був і апарат для сприймання й визначення інтенсивності космічних променів, і електрометр Гессе, і аеронавігаційні прилади. Тут були і такі витончені, досконалі наукові апарати, як апарати для взяття проби повітря на великих висотах. Якщо відзначити невеличку радіостанцію (телеграфну й телефонну), мікрофон, а також власну маленьку електростанцію з акумуляторів, яка постачала струм апаратурі і вимірювальним приладам, то назва для кабіни стратостата „СССР“—наукова лабораторія — цілком пристає до неї.

Такого роду складної найвитонченішої наукової апаратури, як, приміром, апарати для взяття проби повітря на великих висотах,

як надзвичайно вдосконалений прилад по визначенню інтенсивності космічних променів оригінальної конструкції наших молодих винахідників, що ними по праву може гордитися радянська наука та техніка, у Пікара не було Щоб судити про устаткування кабіни проф. Пікара, досить відзначити хоча б те, що в нього не було навіть радіо.

Блискуче проведений польот на 19.300 мтр. заввишки цілком підтвердив попередні теоретичні розрахунки щодо міцності гондоли, оболонки, високих конструктивних якостей радянського стратостата та апаратури. Варто величезної уваги те, що як підіймання у стратосферу, так зокрема спуск стратостата „СССР" проведено *без жодної поламки, жодного пошкодження апаратури, приладів, тощо.* Тут величезну ролю відограла висока майстерність команди, велика культура пілотажу радянських аеронавтів.

Цілком природно, що й наслідки польоту в стратосферу стратостата „СССР" надзвичайно великі, тим часом як польот Пікара майже нічого не вніс нового в проблему наукового вивчення стратосфери.

Зібрано величезний науковий матеріал. Проведено понад 50 відлічувань по температурі й тиску і не меншу кількість по інших приладах. Взято кілька проб повітря на різних висотах. Здобуто нові дані для визначення інтенсивності космічних променів для висоти 19.000 мтр. та проведено перевірку барометричної формули. Цілком зрозуміло, щоб опанувати ввесь цей багатющий науковий матеріал, потрібні були понад 10 наукових комісій, які його опрацьовують тепер.

Найвидатніші радянські вчені, як академіки Карпінський, Йоффе, Чернишов, Байков, Александров та інші в своїх висловленнях з приводу польоту стратостата „СССР" відзначають чудові конструктивні якості як стратостата в цілому, так і зокрема гондоли та наукових приладів. Вони особливо підкреслюють *величезне наукове значення польоту*, блискуче проведення як польоту в цілому, так зокрема такої найважчої операції, як посадка, бездоганну роботу апаратури, виключну мужність екіпажу, його впевненість у своїх силах і тому спокійне проведення ним науково-дослідної роботи.

Академік А. Ф. Йоффе зазначає: „Польот стратостата „СССР" дає багатющий матеріал для вивчення космічних променів. Дослідження і вивчення космічних променів, проведених на радянському стратостаті, визначає не тільки загальну кількість променів, але й поділяє їх на дві групи. Це великий крок вперед на шляху пізнання тої радіації, якою заповнено світовий простір".

Проф. Ринін заявив: „Наукові спостереження, проведені в стратосфері,, внесуть цінну вкладинку в наше пізнання про верхні шари й зокрема висвітлять питання про космічні промені, склад повітря, тиск, стисліть, вологість і температуру. Усе це потрібно знати для організації майбутнього стратосферного транспорту, над проблемою якого зараз працюють в усіх країнах".

Світова буржуазна преса, що минулого року зняла галасливу

шумиху навколо польоту професора Пікара, тепер примушена визнати, що польот радянського стратостата далеко лишає позад себе польот Пікара, рекорд висоти якого побито з перевищенням на три кілометри.

Англійська консервативна газета „Дейлі Телеграф“ на другий день після польоту писала: „Це блискуча й смілива перемога в порівнанні з рекордом, встановленим Пікаром“. Французька газета „Евр“ у передовій статті, присвяченій радянському польоту у стратосферу, зазначала: „СССР“ вписав славетну сторінку в історію боротьби людини за викриття таємниць природи. Ми вітаємо СРСР і сміливих пасажирів радянського стратостата з блискучим успіхом“. Польська газета „Експрес порани“ писала: „Рекордний польот радянських льотчиків і вчених зайвий раз доводить, якою важливою для науки проблемою є проникнення людини в стратосферу й вивчення її таємниць“.

Велике наукове значення польоту стратостата „СССР“ відмітили також проф. Блекет — найбільший авторитет в Англії в питанні про космічні промені; англійський професор Чапман, президент метеорологічного товариства в Лондоні; фінляндський професор Таннер — голова фінляндського географічного товариства та багато інших вчених Заходу й Америки.

Блискуче організований і майстерно проведений польот стратостата „СССР“ є величезна перемога радянської науки й техніки, прекрасно витриманий іспит радянської авіаційної промисловості, якості радянських конструкцій, наших матеріалів, найскладнішої наукової апаратури, роботи наших науково-дослідних інститутів, неперейденої мужності та пілотних якостей екіпажу.

Варто величезної уваги те, що серед матеріалів, що з них зроблено стратостат „СССР“, а також серед апаратури не було нічого імпортного, закордонного, капіталістичного, *а все своє, радянське, соціалістичне.*

Інженери, техніки та робітники заводу № 39 у Москві збудували гондолу. Група молодих радянських інженерів за керівництвом інженера-комуніста тов. Чіжевського за 3-4 місяці сконструювала кабіну стратостата. Інженери науково-дослідного інституту гумової промисловості т. т. Кузіна й Левітіна в рекордно короткий строк розробили рецептуру й технологічний процес балонної тканини, а робітники заводу „Каучук“ за один місяць освоїли масове виробництво цієї винятково міцної балонної тканини. Вяземський промисловий колгосп ім. т. Кагановича прекрасно впорався з виготовленням з прутів лози амортизатора для гондоли. Нарешті ввесь польот у цілому старанно був підготований і уважно опрацьований протягом кількох місяців цілим рядом інших науково-дослідних інститутів СРСР, величезним колективом радянських вчених, інженерів, техніків і робітників. Побивши неперейдений для буржуазної науки й техніки рекорд Пікара, країна рад цим самим вийшла *вже на перше місце*

в світі щодо завоювання незмірної повітряної стихії, продемонструвала свої винятково великі досягнення в опануванні нових висот науки й техніки.

Було б величезною помилкою цей нечуваний успіх польоту стратостата „СССР“ вважати за щось випадкове, несподіване, відірване від загальної нашої боротьби за соціалізм. Навпаки, успіх радянського стратостата *обумовлено і безпосередньо пов'язано з усім процесом соціалістичного будівництва в країні рад,* зокрема з всесвітньо-історичними перемогами першої соціалістичної п'ятирічки, яка перетворила СРСР з аграрної відсталої країни на передову індустріальну країну з могутньою технікою.

Цей успіх є певна ланка в ланцюгу таких знаменитих, відомих всьому світові більшовицьких перемог як Біломорсько-Балтицький канал, експедиції в Арктику, Каракумський автомобільний пробіг, як дослідження горного вузла „Гармо“ на Памірі, як роботи ЕПРОП'у навколо підняття криголаму „САДКО“, як винахід швидкісного поїзду на шарах т. Ярмольчука та багато інших подібних наших досягнень.

Польотом радянського стратостата „СССР“ на височінь 19 клм. проведено організований штурм стратосфери, поставлений на міцний науково-технічний грунт.

Цей штурм тільки почався. Надалі перед радянською наукою і технікою, перед нашою авіацією стоять величезні завдання щодо опанування стратосфери, щодо наукового вивчення її, щодо побудування стратосферного транспорту і організування нормальної його роботи.

Під керівництвом комуністичної партії та її ленінського ЦК на чолі з т. Сталіним, за допомогою радянської науки і техніки, за участю наших радянських інженерів, вчених, робітників, колгоспників і всієї радянської громадськості усі ці завдання будуть розв'язані.

Запорукою цьому є блискучо проведений польот в стратосферу першого радянського стратостата „СССР“.

О. Т.

ПЕРШІ В РАЙОНІ

Червонопрапорна Грушка

У с Грушці Одеської області суцільна колективізація. Цієї перемоги грушківські незаможники та середняки дійшли під проводом партії в упертій класовій боротьбі. Наступ на релігію в цій боротьбі займає велике місце.

Весною 1930 року класовий ворог—куркульня і петлюрівці—зривали колективізацію, використовуючи саме релігійні забобони відсталого жіноцтва. (Див про це „Безвірник“ № 9-10 за травень 1933 р. „Колгоспи с. Грушки стають безвірницькі, заможні.“)

Протягом 1930-31 років незаможники та середняки, перемігши куркульню, остаточно покінчили з індивідуальним господарюванням, організувавшись у три колгоспи Почалася вперта боротьба за більшовицькі колгоспи, за організаційно-господарське зміцнення, за дисципліну праці. Хлібозаготівлі 1930—32 р. р.—це

славні сторінки класової боротьби й перемог грушківських колгоспів. Жодного кілограма не завинили пролетарській державі, повністю, до грама виконували всі свої зустрічні плани 1932 року до 15 жовтня здали державі понад план 600 цн. хліба, жодного буряка не залишили на полі Протягом цих років у колгоспах викувався і міцний колгоспний безвірницький актив.

Боротьба проти релігії ніколи не випадала з уваги цього активу, і вона давала наслідки. У кожні релігійні свята дедалі меншало прогулів, частіше й частіше здіймалася хвиля ударної роботи релігійними святами, а релігійна громада рідшала й рідшала.

Минула весна була особлива. Закон про хлібоздачу, промови т. Сталіна на січневому пленумі ЦК і ЦКК ВКП(б) та на першому всесоюзному з'їзді колгоспників-ударників, широка масова й антирелігійна робота надзвичайно високо піднесли хвилю виробничого ентузіазму. Весняна сівба була дійсно більшовицька. Норми виробітку систематично перевиконувалися. Перед вели ударники-безвірники та комсомольська бригада.

Піп покинув Грушку, не витримавши убивчої байдужості колгоспників до релігії. Але епархіальне попівське кубло надіслано нового, щоб відживити общину. Тут проте виявилася вбогість сучасного стану кадрів попівщини: не знайшлося кращого, і „епархія" надіслала „ієрея", хорого на пранці в 3 й стадії. Безвірники розгорнули широку антирелігійну пропаганду по бригадах. У будинку колгоспника було влаштовано кілька багатолюдних антирелігійних виступів.

Гуняве голосіння в церкві попа-сифілітика дало протилежні наслідки. Великодні свята ознаменувалися демонстративним виходом з релігійної громади найвідсталіших колгоспників. На сівбі не було жодного прогулу. Піп мусив покинути Грушку. Церква на довгий час зосталася пусткою.

Грушківські колгоспи перші в районі закінчили сівбу, одержавши перехідний червоний прапор і 10.000 крб. премії.

Збиральна й молотьба проходили з небувалим ентузіазмом. Робота тривала під гаслом: ні защо не випустити перехідного червоного прапора. І не випустили. Першими в районі кінчили косовицю, *першими кінчили молотьбу, першими виконали річний план хлібоздачі 14 серпня.* Молотарки ставали тільки на кілька хвилин підмастити підшипники, Молотили в дві зміни, норми вимолоту систематично перевиконували, Цей патос темпів жнив і молотьби значною мірою пояснюється тим, що на відповідальних ділянках, на відповідальних роботах стояли кращі ударники—це кращі безвірники. Своїм прикладом, безвірницькою агітацією вони зуміли вдохновляти колгоспну масу.

— Перед початком роботи, як приходить зміна — коротка розмова; перед неділею чи релігійним святом—антирелігійна розмова і до роботи. Тут же в наметі на полі газети, журнали, безвірницька література, — розповідає безвірник бригадир О. Червоний:

— Одійдеш від молотарки на десятків два метрів: робота чітко йде, рівно. Тільки гарба спорожніла, гукнеш: „а ну, раз!" і другу гарбу без коней підхоплять, і зразу від скирти до молотарки, без перебою Ну, прямо хлібна фабрика!

В барабан дає т. Рябокінь, безвірник-ударник, сивий уже ентузіаст, один з фундаторів колгоспу, батрак. Возії, кладії і скиртоправи — ударники безвірники, не раз премійовані. і молотарка перевиконує норму. Скирти стоять рівні, як скриня

Першим кінчає молотьбу 25 вересня колгосп ім. Чубаря. Першим останній сніп дає в барабан сивий безвірник ударник т. Рябокінь. Другого дня кінчає молотьбу колгосп „14 Жовтень", на третій день—колгосп ім. Шевченка. Усі три першими в районі.

І зараз же від молотарок—на буряки, на вивершення сівби.

— А буряки наші, як барвінок! 4 рази просапані, чисті, як вода,—милується колгоспниця Бойкова. Запланований урожай перевищили майже втричі.

— План—84 цн з га, а на наших ділянках 200-225 центнерів з га, — каже друга безвірниця Ксеня Ясинська. Плюнули ми на релігійні свята. А перших років були такі, що боялися: а що, як „бог руки покорчить"? Та безвірники нам розтлумачили про цей дурман, тепер і ми безвірниками стали, в колгоспі й ін-

ших перевиховуємо. Тільки яка в неділю не вийде на буряки чи на жнива, то так гуртом її вистрамимо, що вона не знає куди й діватися. Тоді вже змагається з нами в роботі. Та дуже вже мало в нас таких, що додержуються церкви.

Ксеня Ясинська має рацію. Дійсно, мало вже колгоспниць середніх літ, що були б релігійні. Більшість або уже безвірниці, або принаймні байдужі до релігії і релігійних свят не святкують.

14 жовтня на „храмове свято"—„покрову" на полі працювали як у звичайний день.

Безвірницьке свято колгоспної заможності

8 жовтня колгоспи с. Грушки урочисто відсвяткували день розподілу наслідків господарювання.

Це було справжнє безвірницьке свято колгоспного соціалістичного побуту, свято нових виробничих взаємин. Свято демонструвало наслідки творчої ударної роботи колгоспників.

Відкинувши на смітник релігійні забобони, опановуючи агротехніку, колгоспи пишалися своїми досягненнями.

Свято відбувалося на широкому дворі колгоспу „14 Жовтень", колишньому попівському дворі.

За двором на полі близько золотистими скелями висяться велетенські скирти соломи. Двір підметений, посипаний піском, уквітчаний прапорами. Над трибуною високо майорить червоний перехідний прапор. Це свято цілого району; запрошено ударників-колгоспників з усього району. О 10-й годині сонячного ранку з усіх кінців району під'їжджали з музикою, веселими піснями тачанки з гостями. Баскі коні, у гривах червоні стрічки. Заквітчана арка, а над нею величезний портрет т. Сталіна — першого колгоспника-ударника. Під портретом напис: „Радо вітаємо любих гостей-ударників соціалістичних ланів". Ідуть машини політвідділу МТС та РПК. Парад піонерів, гримлять оркестри. Насамперед оглядають виставку.

От показники. Урожай озимої пшениці—14 цн. з га; жита 16 центнерів з га. Кормовий буряк 180-200 цн., а на окремих ділянках кращих ударниць - безвірниць до 225-250 цн. з га.

Експонати: кормовий буряк — 30 фунтів ваги один. Гарбуз — півтора пуди. Капуста, цибуля, картопля—урожаї рекордні.

Трудодень 1932 р.—2 кг. трудодень, 1933 р.—10 кг.

На трибуні начполітвідділу грушківської МТС тов. Білоус. Делегація найстаріших сивих колгоспників, на чолі з кращим ударником безвірником т. Руденком, підносить політвідділові білу хлібину вагою в 16 кг. — подарунок за більшовицьке керівництво.

Після мітингу і рапортів 4 вантажні автомашини МТС урочисто відвозять зароблений хліб кращому ударникові безвірникові Тодону Руденку — одному з фундаторів колгоспу „Безвірник". Над машинами плакат: виробив з родиною 672 трудодні. Одержує 403 пуди 25 фунтів зерно-хліба.

Далі Рябокінь Т.—одержує 302 пуди. За ними ще 30 ударників безвірників — членів СВБ урочисто одержують сотні пудів. Безкоровним колгоспникам тут же видається 30 телиць.

В артілі „14 Жовтень" нині залишилось на 270 дворів тільки 15 безкорівних. На майбутній рік всі колгоспники с. Грушки матимуть корів.

Свято закінчується обідом на 1000 чоловіка й культурними розвагами.

Село мало святковий вигляд. Усі в чистій одежі. Хати чисто побілені, прибрані. Нове, соціалістичне безвірницьке свято владно входить у побут колгоспника.

Агонія релігії

Якщо перемоги грушківських колгоспників звернули на себе увагу колгоспників цілої області, то з другого боку багато уваги приділила Грушці і агентура класового ворога — чорний табір мракобісів. Виробничі досягнення, безвірницький рух, відмирання релігійності серед найвідсталіших уже колгоспників до

краю розлютовує попівщину. Протягом літа й осени в Грушці намагалися закріпитися один за одним аж 9 попів. Не вдалося. Церква порожня, колгоспна маса обурюється і рішуче вимагає від сільради виселяти попів із села.

Релігійна громада розпалася, п'ятидесятка в стані розпаду. Під впливом організаційно-господарського зміцнення колгоспів та антирелігійної пропаганди поривають з релігією п'ятидесятилітні колгоспниці. Хоч як намагаються кілька підкуркульників навербувати повну п'ятидесятку, це ніяк їм не вдається.

І от 14 жовтня, на „покрову" (у Грушці раніш справляли в цей день „храм") заявився якийсь піп „гастрольор". Потай, не зареєструвавшись у сільраді, відкрив з церковним старостою церкву і почав правити службу.

Таке нахабство надзвичайно обурило колгоспників. Того ж вечора багато колгоспників і колгоспниць заявляли в сільраду протест проти попівського нахабства і вимагали виселити негайно попа гастрольора з села. Сільраді навіть довелося вжити заходів, щоб невитримані колгоспники-безвірники не завдали образ попові та кільком вірянам, що приплентались з зусідніх сіл.

У церкві було тільки три колгоспники з членів п'ятидесятки, кілька похилих бабусь та підкуркульники з Грушки й сусідніх сіл. Усього не більше 25—30 чоловіка.

Того ж вечора зібрався безвірницький актив. На нараді вирішили домогтися, щоб із „50-тки" вийшли колгоспники, застосувавши до них методи індивідуальної пропаганди. В п'ятидесятці 27 чоловіка колгоспників. 12 з них баби та діди понад 50 років. Решта 40-50 років. З них кілька ледарів. Кращі безвірники пропагандисти взялися кожний вивести з 50-тки одного-двох чесних колгоспників, роз'яснивши їм контрреволюційну суть релігії та таку ж ролю попівщини. Через кілька днів на чергових зборах безвірницького активу підсумували наслідки цієї роботи. Виявилося, що колишню біднячку ударницю Качурівську записано в „50-тку" без її згоди на те. Качурівська після розмови з нею заявила, що вона церкву вважає за непотрібну. Вона щиро дякувала за антирелігійну розмову, просила й далі провадити з нею антирелігійні розмови, бо вона малописьменна й не може читати антирелігійної літератури, та й зір має дуже притуплений. Їй уже 46 років.

Колишні незаможниці, працьовиті колгоспниці: — Настя Вигнана, Шпакова Явдоха та Варка Вербецька заявили, що вони усвідомили за останні два роки шкідливість для колгоспу церкви. Уже давно не ходять до неї й свідомо виходять з „50-тки".

Руденко Тиміш, член „50-тки", на покрову був у церкві, зробивши прогул. Друго дня вся бригада висміювала й докоряла йому за прогули.

Після антирелігійної розмови з ним, Тиміш Руденко заявив теж про вихід з „50-тки". До 20 жовтня з „50-тки" вийшло вже 7 чоловіка. З іншими провадиться індивідуальні антирелігійні розмови.

Безвірницький актив вирішив і далі провадити індивідуальні розмови, аж поки ці колгоспники не стануть свідомими матеріалістами безвірниками.

Крім цього, на осінньо-зимовий період ухвалено посилити антирелігійну пропаганду, поширюючи серед колгоспників позитивні знання.

В культурний похід!

20 жовтня будинок колективіста переповнений вщерть. Загальні збори колгоспників. За почином політвідділу МТС колгоспи Грушки розпочинають широкий культурний похід і викликають на соцзмагання всі колгоспи району. Один за одним виступають колгоспники й колгоспниці ударники безвірники.

„Ми стаємо заможними,—ми хочемо стати культурними"— оце їхні заяви. Ухвалюють: з цієї осени насадити колгоспний парк культури й відпочинку; протягом наступної зими радіофікувати 50 хат ударників; при кожному колгоспі утворити бібліотеку і червоний куток з радіо-приймачем і патефоном; при кожному колгоспі утворити спортмайдани; наступної зими цілком ліквідувати неписьменність; збудувати баню; відкрити медичний пункт, на кожну хату найменше дві газети; провести агрокурси для найширших колгоспних мас.

Це головні завдання походу. Бурхливими оплесками зустрічають колгоспники й колгоспниці окремий додаток безвірників: пройняти ввесь культпохід антирелігійним змістом. Запровадити книгоносійство антирелігійної літератури по хатах, запровадити антирелігійні години на заняттях курсів агро-зоограмоти, вивести останніх 20 колгоспників з „50-тки" через індивідуальну пропаганду; прискорити остаточне відмирання релігійності через поширення позитивних знань в системі масової політосвітньої й культурної роботи.

Червонопрапорні колгоспи Грушки не здадуть перехідного прапору і на фронті опанування матеріалістичної соціалістично-будівничої культури та цілковитого витруєння решток релігійності.

Н-ий

ТРЕБА ОРГАНІЗОВАНОСТІ Й КЕРІВНИЦТВА

(Уманський район Київської області)

Минулих років класова боротьба в уманському районі була дуже загострена. Куркульські, петлюрівські, махновські та інші контрреволюційні елементи чинили шаленний опір соціалістичному наступові. І в цьому опорі церковно-сектантський табір був важливою позицією, звідки виступав і куди ховався класовий ворог.

Класового ворога в основному розтрощено, залишились недобитки, що діють тепер потай. Церковно-сектантські громади досі ще існують і залишаються притулками класово-ворожих елементів. Саме серед сектантів мальованців об'явився був 1929 року „цар Михайло"—петлюрівський бандит, що намагався під релігійними гаслами вести контрреволюційну роботу проти колективізації. Цей маневр куркульні було розбито. Але рештки мальованців, хоч і принишкли, але тихою сапою продовжують своє шкідництво.

Так у с. Синиці минулого року до 40 родин мальованців одноосібників відмовилися сіяти й агітували серед колгоспників за саботаж сівби та хлібоздачі. Вони облишили сільське господарство, стали жебрачити, спекулювати, розносячи свою отрутну агітацію не тільки по самій Синиці, а й по околишніх селах.

Правда, їхня шкідницька агітація в Синиці не мала успіху. У селі три колгоспи, досить міцні. При кожному колгоспі є партгрупа й комсомольський осередок. У системі масової політосвітньої роботи партійно-комсомольський колгоспний актив викривав контреволюційну агітацію мальованців і зумів ізолювати їх від колгоспників.

Під час весняної сівби партійно-комсомольська організація напружувала всі сили на організацію ударної праці в колгоспах. Жебрацтву, розкладеності мальованців вони протиставили колгоспника ударника. За почином комсомольців весною в будинку колгоспника колгоспний актив влаштував показовий громадський суд над сектантом мальованцем. Багато колгоспників зібралося на цей суд, було багато виступів проти мальованців, як дезорганізаторів, шкідників, підкуркульників.

На жаль на цьому суді недостатньо викрили класово ворожу суть самої релігії та її організацій, зокрема цих же мальованців. На суді не було досвідчених безвірників пропагандистів. А все ж просте роз'ясування—до чого веде сектантство, дуже вплинуло на колгоспників. Самих мальованців на суді було мало. Один із них, задурений сектою бідняк, виступив на суді з гострими нападками на секту і заявив, що він рішуче поривае з нею.

Нині колгоспи в Синиці—передові. Дружна робора колгоспників, організаційно-господарське зміцнення колгоспу в корені підірвало вплив мальованців.

Заражені сектантсвом і села Іванівка та Гереженівка. У Іванівці в хатах мальованців висіли сектантські гасла: „живіть, як птиці небесні". В с. Городецькому восени минулого року з'явились „краснодраконівці".

По передових селах, як от Ладиженка, Синиця, Іванівка, Рижавка партійно-комсомольські організації та колгоспний актив приділяли певну увагу антирелігійній пропаганді.

При політвідділі Ладиженської МТС є кваліфікований антирелігійник пропагандист. Під час збиральної та хлібоздачі при Ладиженській МТС відбулася

нарада з приводу антирелігійної роботи, виїжджав на цю нараду представник з Київської облради СВБ. Ця нарада загострила увагу трактористів та колгоспного активу на боротьбі проти релігії. Ладиженка—найпередовіше село в уманському рийоні. У системі справжнього більшовицького керівництва політвідділу МТС не випадає з уваги й ділянка антирелігійного фронту.

По відсталих же селах, як от: Кочержинці, Фурманка, Шарино (в останньому аж п'ять попів було) антирелігійної роботи майже не провадилось.

Це також було одною з причин, що поглиблювала прорив у цих селах.

На основі організаційно-господарського зміцнення колгоспів шириться й антирелігійний рух колгоспних мас. Особливо цього року яскраво позначився цей рух. Колгоспник безвірник-ударник уже цього року стає заможним. Організована праця колгоспників, нехтування релігійними святами, напружена работа в дні релігійних свят — усе це довело богатьом релігійним колгоспникам шкідливість релігії І не випадково, що цього року розпалися релігійні громади в 15 селах району. Церкви там стоять на замку ще з весни Слід зауважити, що розпалися релігійні громади переважно старослов'янські, а саме — одинадцять. У районі ще тримається п'ять синодальних та УПЦівських. „Новаторські" маневри, деяка „демократичність" ще помагають їм тимчасово триматися. Завдання безвірників— викривати всі найтонкіші й найхитріші маневри мракобісів, остаточно витруювати релігійні забобони серед відсталих колгоспних мас.

На жаль ці завдання безвірники погано здійснюють. Багато безвірників не приглядаються до нових маневрів релігійників. Попи, сектантські проповідники та благовісники потай швендяють по хатах, провадячи індивідуальну релігійну агітацію. Синодальці, висуваючи на перше місце в церкві жінку (дозвіл жінці ходити у вівтар, виконувати обов'язки дяка, що спостерігається по багатьох місцях) до певної міри ще приваблюють відсталих жінок. Ці жінки здебільшого становлять церковний актив. А колгоспний безвірницький актив рідко коли протиставляє антирелігійну індивідуальну пропаганду. Не звертають достатньої уваги і на швендяння по селах мальованців, що розклавшись, жебраючи по хатах, розносять свою отрутну шкідницьку агітацію.

Ці хиби в антирелігійній роботі в уманському районі (як і по багатьох інших районах) є насамперед наслідок відсутності в Умані працездатної райради СВБ, наслідок недостатньої уваги та допомоги антирелігійній роботі з боку партійно-комсомольських організацій, зокрема по відсталих селах. У більшості сел, навіть у тій же Іванівці та Синиці, немає осередків СВБ. Антирелігійну пропаганду провадить партійо-комсомольський та колгоспний безвірницький актив з власної ініціативи.

У самому місті Умані антирелігійна пропаганда провадиться тільки під час великих релігійних свят. Систематичної ж антирелігійної пропаганди по цехах підприємств, по кустарних артілях, по клубах не провадиться, хоч вона дуже потрібна тут. Мракобісницькі сили в Умані ще значні. Тут є так звана брацлавська синагога, до якої під час осінніх еврейських релігійних свят сходяться і з'їжджаються прочани з багатьох містечок і сел.

В Умані отаборилися всі попи з закритих церков не тільки району, а й сусідніх районів Тут є досить сильна баптистська громада і „працює" досить спритно. Коли в с Гереженівці учителька Гурина відмовилася прочитати колгоспникам антирелігійну доповідь, заявивши: „ніхто не докаже, що бога нема",—то перегодом вона одержала анонімного листа від баптистів, в якому вони запрошували її до молитовного будинку. До речі, цей молитовний будинок баптистів аж до останнього часу був поруч із заводом „Рабітник", і тільки недавно комунгосп дав баптистам інший будинок, навіть відремонтувавши його своїм коштом. Дивна увага до баптистів. На жаль такої уваги до антирелігійної роботи в комунгоспі немає.

Дуже слабко поставлена антирелігійна робота в системі кустарно-промислової кооперації. Кілька артілів (в Жашкові) під час осінніх еврейських релігійних свят майже зовсім не працювали.

Київська облрада СВБ мало уваги приділяла Уманському районові. Цю увагу треба посилити. І містові і селам потрібно міцних організацій СВБ, оперативного більшовицького проводу та організації антирелігійного руху.

Б. Т.

СТАН АНТИРЕЛІГІЙНОЇ РОБОТИ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

(За матеріалами обслідування)

У відповідь на допис у газеті „Безбожник" № 28 ц. р. („Киевская организация СВБ развалена"), ЦР СВБ України відрядила бригаду обслідувати роботу Київської облради СВБ. Бригада в складі трьох чоловіка провадила обслідування протягом 10-ти днів. За цей час бригада обслідувала стан роботи самої облради СВБ, а також стан антирелігійної роботи в низці обласних профспілокових, освітніх та інших організацій.

Протягом останнього року Київська організація СВБ дійсно розвалилася. Облрада СВБ відірвалася від цілої низки важливих підприємств, як от заводи „Більшовик", „Червоний плугатар", кабельний завод і інш. Тільки під час антирелігійних кампаній сюди навідувались співробітники облради, а потім знову занедбували ці підприємства; антирелігійна робота на них або зовсім припинялася, або значно згорталася. Це згортання ставалося через часту зміну керівництва в облраді та через те, що до підприємств, принаймні хоча б до найбільших, не прикріпляли співробітників облради, які здійснювали б там керівництво й спонукали роботу.

Більш-менш постійно провадиться робота на Червонопрапорному заводі („Арсенал"). Керівник антирелігійною роботою цього заводу рядовий робітник тов. Редько є член президії облради СВБ, як активний безвірник, протягом багатьох років працює на антирелігійній роботі.

По цехах заводу увесь рік періодично відбувалися антирелігійні лекції, розмови та доповіді, проведено понад десять екскурсій до антирелігійних музеїв, передплачується чимало антирелігійної преси (все ж таки менш, ніж минулих років). Тут є загальнозаводська рада СВБ, є осередки по цехах.

Під час посівної та збиральної кампаній завод відряджав на села багато робітників (переважно ремонтних бригад). Перед виїздом на села безвірницька організація включала до цих бригад активних безвірників, зобов'язувала бригаду провадити антирелігійну роботу, давала їй літературу. Ці бригади, між іншим, допомогли вирвати з проривного стану підшефний заводові Шполянський район, який був занесений на чорну дошку. Сам тов. Редько виїздив з кількома бригадами, організував у жулянському радгоспі дві безвірницькі тракторні бригади, допомагав місцевим безвірникам провадити антирелігійну роботу.

У жовтні м-ці на заводі організувалося п'ять антирелігійних семінарів для робітничого безвірницького активу. Червонопрапорний завод—передовий, він перейняв перехідний червоний прапор від заводу „Більшовик" і міцно його тримає.

Слід відзначити, що облрада СВБ мала слабкий зв'язок із цілою низкою обласних організацій, як от: облкомом комсомолу, секцією наукових робітників, облнаросвітою, профспілками.

Протягом минулого сільсько-господарського року обком комсомолу організував майже в кожному районі культкомбайни, але в роботі цих комбайнів антирелігійна пропаганда посідала дуже незначне місце, а часто й зовсім була відсутня. Ці важливі й цікаві форми масової роботи зовсім випали з уваги облради СВБ, як випала з уваги обкому комсомолу антирелігійна пропаганда. Протягом року культпроповідділ Обкому ЛКСМУ жодного разу не заслухав доповіді облради СВБ.

Секція наукових робітників в одному тільки будинку Червоної армії протягом поточного року влаштувала 370 лекцій на різні теми. З них було 10 антирелігійних. Але з облрадою СВБ зв'язку майже ніякого. Керівництво секції заявило, що охоче включить у план роботи антирелігійну пропаганду; секція виділить 8-10 лекторів антирелігійників для заводських антирелігійних семінарів, візьме участь у роботі науково-методичного сектору облради СВБ. Тільки б облрада договорилася, взяла б ініціативу в цій справі. На жаль реальної ініціативи ні від секції наукових робітників, ні від облради не було.

Сектор ма[illegible] комосвіти обл. ВНО у [illegible]тані роботи на четвертий квартал зазначив: „до д[illegible]ятого грудня скласти й на[illegible]ати на місця інструктивно-методич-

ного листа про антиріздвяну кампанію". Та й годі. Наступної зими масова комосвітня робота по будинках колективіста набуде великого розмаху. Протягом жовтня майже всі будинки колективіста ремонтувались та устатковувались. На це було виділено значні кошти. Антирелігійна пропаганда повинна посісти в будинках колективіста далеко більше місця, ніж це їй відводить сектор масової комсвіти. Так само більше місця повинна посісти антирелігійна робота і в профспілках. З ними зв'язок був також слабкий.

Антирелігійні музеї, зокрема ВМГ, панорама „Голгофа" не мали від облради СВБ партійного, більшовицького проводу, а через це різна націоналістична наволоч там протягувала контрабандою попівщину, як от у ВМГ.

Мала певний зв'язок облрада СВБ з облпрофрадою та промсоюзом кустарно виробничої кооперації. Лінією цих організацій влаштовувалося спільні наради, розсилались спільні директиви, у лекторському бюрі облпрофради є кваліфіковані пропагандисти антирелігійники. Проте і тут робота провадиться здебільшого компанійщиною, не систематично.

З усіх секторів облради регулярно працює шкільно-педагогічний сектор, але тільки в самому місті Києві; зв'язку з школами не тільки по районах, а й у приміській смузі сектор майже не має.

У Києві в більшості ФЗС та ФЗД активно працюють осередки СВБ та ЮВБ. Щодня до сектору приходять учні та педагоги за порадами, інструкціями, організаційними та методичними матеріалами Зав. відділу сам часто одвідує школи. Осередки видають чимало безвірницьких бюлетенів, стінгазет. Антирелігійні семінари при школах працюють далеко активніш, ніж по підприємствах. Так 54 ФЗД з початком навчального року жваво розгорнула й антирелігійну роботу. З 1400 учнів в старшому концентрі в СВБ 432 і в молодшому—до 800, регулярно працює антирелігійний семінар, в якому 60 учнів. Безвірники старшого концентру виступають з доповідями в осередках молодшого концентру, складають плани роботи для них, зв'язуються з осередками СВБ свого шефа—заводу.

Під час антирелігійної кампанії проти осінніх іудейських свят брали участь не тільки еврейські трудшколи, а й українські, руські, польські.

З багатьма районами області облрада СВБ вже понад рік втратила всякий зв'язок. Майже в 20 районів навіть директив не посилали. „Все одно жодної відповіді чи відгуку не буде",—заявив відповідальний секретар тов. Животов. Бригада виявила, що постійний зв'язок є тільки з 10—12 районами. По цих районах, як видно з матеріалу, провадиться антирелігійну роботу, є на місцях пропагандисти, керівники, є організації СВБ. До цих районів і виїзди частіше бували. Щодо виїздів, то поточного року їх було чимало: до 30 виїздів окремих інструкторів та членів облради, а також виїжджали й бригади. Майже половина індивідуальних виїздів дала незначні результати. Інструктор, побувши 2—3 дні, виїжджав з району часто не провівши навіть наради районного активу. Звіти про ці виїзди здебільшого короткі, недбайливі відписки, а про кілька виїздів і зовсім немає ніяких звітів. Цікаво, що з кількох районів, з якими не було жодного зв'язку, надходили зведення про поширення позики лінією СВБ.

Які ж були причини розвалу роботи Київської облради СВБ, її відриву не тільки від багатьох районів, а й від підприємств самого міста? Ці причини полягають у плинності керівництва, у безвідповідальності, відсутності обліку та перевірки виконання. До речі, комісія перевірки виконання протягом року абсолютно нічого не зробила. Є багато директив, резолюцій, постанов планів роботи, але немає матеріалів: як же виконувалось ці плани та директиви.

Обслідування розворушило профспілкові організації. Обком комсомолу на своєму пленумі обговорив питання антирелігійної роботи і виділив свого представника до президії облради. Обком партії дав сувору пересторогу примиренцям до релігії з деяких профорганізацій. Треба, зваживши на помилки й недоліки, активно взятися до роботи, включившись у великий більшовицький культурний похід, що нині розгортається по підприємствах та колгоспах, пройняти цей похід антирелігійним змістом, організувати й керувати антирелігійним рухом робітничих і колгоспних мас, трудящих мас міста й села.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ЖУРНАЛУ „БЕЗВІРНИК“ ЗА 16-17 РІК ПРОЛЕТАРСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1933 рік).

Робота СВБ у світлі поточного політичного і господарського життя СРСР

		№ журналу.	Стор.
	На порозі другої п'ятирічки (Передова) . .	1—2	1
Р. Короп	По-бойовому готуватися до весняної сівби .	1—2	9
	Боротьбу проти релігії на рівень завдань другої п'ятирічки (Передова)	3	1
Ю. Марморо	Робота на селі — ударна ділянка . . .	4	10
І. Мацієвич	Боротьба й перемога безвірників України .	7—8	7
Н. Дубовий	Наші чергові, бойові завдання . . .	11—12	1
І. Мацієвич	Ударними темпами вивершимо позику „Другої п'ятирічки“	11—12	5
О. Чефранов	Боротьба за вугілля й завдання СВБ . .	11—12	15
Мик. Новицький	Антирелігійна робота в боротьбі на культурному фронті	14	1
Ем. Ярославський	Чого партія вимагає від комуністів в особистому побуті . . . , ...	15	6
	Підсумки листопадового пленуму ЦК і ЦКК КП(б)У і завдання антирелігійної роботи (Передова)	17—18	1

За марксо-ленінський атеїзм

Е. Ярославський	Ленінізм проти релігії	1—2	17
Дм. Ігнатюк	Марксизм-ленінізм, як войовничий атеїзм . Розділи: 1. Соціальне коріння релігії 2. Класова функція релігії, 3. Релігія і буржуазія . .	1—2	23
Дм. Ігнатюк	Марксизм-ленінізм як войовничий атеїзм. Розділи: 4. Релігія в класовому суспільстві. 5. Походження релігійних ідей	3	10
Дм. Ігнатюк	Марксизм-ленінізм як войовничий атеїзм. Розділ 6 Знищення релігії.	4	13
Дм. Ігнатюк	Марксизм-ленінізм. як войовничий атеїзм. Розділи. 1. Діалектичний матеріалізм і релігія. 2. Ленінська спадщина в атеїзмі . . .	9—10	9
Дм. Ігнатюк	Марксизм-ленінізм, як войовничий атеїзм. Розділ 3. Боротьба на два фронти в антирелігійній роботі . . , ...	11—12	25
П. Черкцов	Соціал-демократія і релігія	16	28

Наука і техніка

П. Костик	Реалізуймо наукові досягнення в соціалістичному тваринництві	3	21
П. Костик	На боротьбу проти забур'янення ланів . .	4	14
О. Галкін	Штурмуємо стратосферу	17—18	23

		№ журналу	Стор.
	Ювілеї		
	15 років на варті пролетарської революції (До 15 роковин Червоної армії) (Передова) . .	4	1
	Промова Енгельса при гробі Маркса . .	5—6	3
В. І. Ленін	Три джерела і три складові частини марксизму	5—6	6
Дм. Ігнатюк	Критика релігії у К. Маркса в зв'язку з його економічним вченням	5—6	10
П. Черноцов	Боротьба К. Маркса за пролетарську непримиренність до релігії	5—6	19
	Карл Маркс про релігію (уривок із творів) .	5—6	25
Г. Гоккель	ВКП(б) і боротьба проти релігії (До 30-х роковин II з'їзду ВКП(б)	15	12
Г. Гоккель	ВКП(б) і боротьба проти релігії (Закінчення)	16	15
	Шістнадцять роковин Жовтня (Передова). .	16	1
	Організація, форми та методи антирелігійної пропаганди		
О. Турган	Робота безвірників під час збиральної . .	11—12	12
О. Чефранов	Активізувати антирелігійне виховання дітей .	14	10
	Розгорнімо масове антирелігійне навчання (Передова).	15	1
А. І. Флеров	Організаційні форми дитячого безвірницького руху	15	22
Іл. Руденко	МТС — центр войовничого атеїзму на селі .	16	11
	Антирелігійні кампанії		
	Проти куркульської пасхи за більшовицьку сівбу	5—6	30
В. Петров	Походження пасхи	5—6	35
Іл. Руденко	Проти куркульського різдва	17—18	10
В. Петров	Походження легенди про різдво	17—18	17
	Досвід роботи СВБ		
Я. Ронжес	Готуймо кадри антирелігійників . . .	4	28
	На дитячому безвірницькому фронті (огляд)	5—6	43
А. Панкратьєв	Антирелігійний фронт Полтавщини за п'ятнадцять років пролетарської революції . .	7—8	12
О. Турган	Чому комуна „Заповіт Леніна" не ударна безвірницька комуна	9—10	19
О. Турган	Грушківські колгоспи стають безвірницькими і заможними	9—10	20
Н. Дайрі	Вивчення стану релігії в Ново-Водолазькому районі	14	17
О. Турган	Антирелігійна робота серед колгоспних мас	15	18
О. Турган	Безвірницький колгосп „Трудовик" . .	16	32
О. Т.	Як працюють іченські юні безвірники . .	16	33
О. Т.	Перші в районі (Червонопрапорна Грушка) .	17—18	37
Н — ий	Треба організованості й керівництва (Уманський район, Київської області)	17—18	41
О. Турган	За нове піднесення безвірницького руху в Донбасі	17—18	20

		№ журналу	Стор.
Б. Т.	Стан антирелігійної роботи в Київській області	17—18	48
Н. Дайрі	Про нові форми масового антирелігійного навчання (з досвіду роботи ХПЗ) . . .	17—18	26
	Контрреволюційна діяльність релігійних організацій в СРСР		
М. Штюржер	Попівщина в німецьких районах України і робота безвірників	7—8	1
М. Горват	Культові звичаї сектантів та їх модернізація	7—8	24
М. Горват	Культові звичаї сектантів та їх модернізація (закінчення)	9—10	15
О. Турган	Нові маневри релігійників	13	15
	Світова криза, фашизм і церква		
І. Ельвін	Криза буржуазної культури й церкви . .	1—2	43
І. Ельвін	Криза буржуазної культури (закінчення) .	3	24
	Фашизм і боротьба проти релігії (Передова) .	9—10	1
Р. Рабіч	Католицизм і фашистська диктатура в Німеччині	9—10	5
І. Ельвін	Фашизм і церква в Німеччині	1—12	21
І. Ельвін	Фашизм і церква в Німеччині (закінчення) .	14	21
	Проти імперіалістичної війни та інтервенції за оборону СРСР (Передова)	13	1
Н. Дайрі	Релігійний фронт як фактор воєнної політики імперіалізму	13	9
А. М.	Конкордат Ватикану з німецьким фашизмом	16	9
	Інтернаціональний антирелігійний рух		
І. Ельвін	Міжнародний пролетарський антирелігійний рух (у німецький ІПВ)	4	21
І. Ельвін	Міжнародний пролетарський антирелігійний рух (у німецькій ІПВ) (закінчення)	7—8	28
І. Ельвін	Міжнародний пролетарський антирелігійний рух (Чехо Словацька Секція ІПВ)	14	23
І. Ельвін	Міжнародний пролетарський антирелігійний рух (Французька секція І.П.В.)	15	26
І. Ельвін	Міжнародний пролетарський антирелігійний рух (Болгарська секція, Англійська секція) . .	16	24
	Критика і бібліографія		
Юр. Лавріненко	Ковальчук Я. Останній розлам. Антирелігійна повість (рецензія)	1—2	59
Юр. Самойлович	Проти політично-шкідливої халтури в бібліографії з атеїзму (Рецензія на бібл. з атеїзму в типовій програмі з діамату для Вишів і Комвишів)	3	31
П. Ч.	К. Маркс и Ф. Энгельс о религии и борьбе с нею (Рецензія)	5—6	48
О. Ч.	Література про антирелігійну роботу в світлі постанов XVII партконференції (Рецензія на книжки: А. Лукачевський „Социалистическое перевоспитание трудящихся и борьба против религии", Ф. Н. Олещук „XVII партконференция и задачи антирелигиозной работы", Н. Амосов		

		№ журналу	Стор.
	„Антирелигиозная работа на пороге второй пятилетки“)	7—8	35
О. Ч.	Література до антипасхальної кампанії 1933 р. (В. Петров, Іл. Руденко „Проти куркульської пасхи за більшовицькі колгоспи“. Н. Толин „Пасха — вредный пережиток“ і Г. Логінов „Легенда о христе“)	9—10	28
О. Ч.	Антирелігійна література до 50 роковин смерті Карла Маркса (огляд)	13	25
О. Ч.	Антирелігійна література для вчителя (огляд)	14	31
О. Ч.	Література про антирелігійну роботу в колгоспі (Іл. Руденко „Антирелігійна робота в колгоспі“; Барышев, Огрызько, Перлов, Радионов, Степанов, Яковлев „Как работают и живут в безбожном колгоспе“)	16	38

Хроніка

На Україні

З ЦР СВБ — СВБ України взяла шефство над Абхазькою СВБ. Безвірницька комуна готується до весняної сівби . . .	1—2	19
Святкування ювілею газ. „Безбожник“ у Київській облраді СВБ. Релігійники—шкідники хлібозаготівель. Антирелігійні музеї, висвітліть вашу роботу	1—2	20
Перебіг антирелігійної кампанії	3	28
Підсумки антирелігійної кампанії	4	30
Безвірники на сівбі	7—8	31
Конкурс антирелігійного навчання. Розгортаймо антирелігійну роботу	7—8	32
Дні куркульської пасхи — дні ударної праці	9—10	25
В ЦР СВБ (т. Дубовий — голова ЦР СВБ України). СВБ України одержала перехідний прапор	11—12	30
Боротьба за позику „Другої п'ятирічки“. Підсумки антирелігійної кампанії та участі безвірників у весняній сівбі . .	11—12	31
В ЦР СВБ. Стан реалізації позики „Друга п'ятирічка“ на 30 червня	13	20
За міцну організацію СВБ на Чернігівщині	13	21
Нам пишуть	13	22
З ЦР СВБ України. З фронту реалізації позики „Друга п'ятирічка“	14	27
Рапорт тракторної бригади Ладиженської МТС. Нам пишуть. .	14	28
Зустрічний виконано. Кампанія проти єврейських релігійних свят	15	29
Змагання організацій СВБ на кращу роботу під час збиральної та хлібоздачі. Безвірники Полтавщини на збиральній .	15	30
Активізувати антирелігійну роботу комсомолу. Шкідницька робота церковників і сектантів	15	31
Комсомольці ведуть перед проти осінніх іудейських свят . .	16	33

По СРСР

10-річчя газети й журналу „Безбожник“	1—2	51
Перебіг антиріздвяної кампанії	3	28
Всесоюзний конкурс антирелігійного навчання. На підводний човен „Воинствующий Безбожник“ зібрано понад 2 міл. крб.	3	29
Бортнянський колгосп „Безбожник“ закликає до ударної сівби	4	30
Семидесятиріччя О. С. Серафімовича. Підготування до сівби. На червону дошку	7—8	33

№ шум.

Безвірники на
роб
П'я
Боротьба
ЦР
Укра . . . . . шувального" дістала . . . . . 11—12 32
Перебіг кампанії передплати на позику „Друга п'ятирічка" (зведення на 20 червня). Крайрада Північного Кавказу викликає на змагання передовиків минулої кампанії . 13 28
Перебіг кампанії реалізації позики „Другої п'ятирічки" (звед. на 20 липня). Попередні підсумки антирелігійного навчання 1932—1933 р.р. 14 29
Відозва політвідділу Молоківської. МТС. Проти осінніх єврейських релігійних свят 15 31
Другий конкурс антирелігійного навчання 15 32
Постанова робочої президії ЦР СВБ СРСР від 2-го вересня 1933 року 16 35
Антирелігійна робота на МТС. Політвідділи МТС Північного Кавказу допомагають антирелігійній роботі 16 36

За кордоном

Попи—акціонери військових концернів. Сумний фінансовий етап англійських церковників . . . . . 1—2 52
Безробітні Німеччини порушили „різдвяний мир". Буржуазно-попівська святкова допомога безробітним. Твердолобівська „петиція до бога". „Христос був німець". Біблія замість хліба 3 30
Кривавe „різдво" 4 31
10 мільйонів біблій. Ювілей Лурдської крамнички „чудес". Пролетарі за компартію — проти буржуазії і попів . . 4 32
Пролетарські безвірники організовуються . . . . . 7—8 33
Пролетарські ЮВБ. Склад секцій ЮВБ. Новий антирадянський виступ папи римського . . . . . 7—8 34
Відозва виконкому ІПВ. Церква на послугах у фашизму . . 9—10 27
Спроби унешкодити 1 травня. Спілка хреста і свастики. Кроками Гітлера. Попи забороняють читання творів кращих письменників . . . . . 11—12 33
По секціях Інтернаціоналу пролетарських безвірників . . 13 23
Христос по фашистські. Нова енцикліка Пія XI. Під батогом місіонерів. Нова релігія 13 24
Заборонено Чехословацьку спілку безвірників. Попівство на службі фашизму 14 30
Як було заборонено спілку пролетарських безвірників Чехо-Словаччини. Наслідки конгресу пролетарських безвірників. Попівщина в школах Австрії. Церковники на послугах у Гітлера 15 33
Пролетарські безвірники очолюють єдиний фронт фашизму і церкви. Папська газета поширює фашистську брехню . 16 37

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: М. Новицький — відповідальний редактор, Н. Білярчик, І. Гайбов, Дм. Ігнатюк, А. Івановський, А. Коршіков, В. Петров, І. Поляков.
Тех. ред. Н. Гнатченко.

Ціна 80 коп.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА на 1934 рік НА ЖУРНАЛ „БЕЗВІРНИК“

Науково-популярний та методичний орган Центральної Ради Спілки войовничих безвірників України.

ВИХОДИТЬ РАЗ НА МІСЯЦЬ

БЕЗВІРНИК

ДОПОМАГАЄ безвірницькому активові міста й села підвищити свій теоретичний рівень, озброїти актив марксо-ленінським діалектико-матеріалістичним світоглядом і зокрема теорією пролетарського войовничого атеїзму на ленінському етапі її розвитку.

ПРОВАДИТЬ боротьбу проти перекручень марксоленінської теорії в галузі антирелігійної пропаганди.

ОРГАНІЗОВУЄ безвірницький актив для практичної участі в соціалістичному будівництві та в боротьбі проти релігії та релігійних організацій.

ВИСВІТЛЮЄ питання організації та методики антирелігійної роботи, інформує про безвірницький і релігійний рух на Україні, в усьому СРСР і за кордоном.

ГОЛОВНІ РОЗДІЛИ ЖУРНАЛУ. Загальний. Філософія (діалектичний матеріалізм у масі). Природознавство. Історія атеїзму. Історія релігії. Організація та методика антирелігійної роботи. Антирелігійне виховання в школі й робота ЮВБ. Інтернаціональне виховання та робота СВБ серед нацменів. Досвід місць. Хроніка. Критика і бібліографія.

Кожна організація СВБ на заводі, фабриці, при МТС, у колгоспі, радгоспі, у школі повинна бути передплатником журналу „БЕЗВІРНИК“.

Усі заклади комуністичної освіти: технікуми й інститути комосвіти робітничі клуби, будинки колгоспника, хати-читальні, а також початкові і середні школи, піонерорганізації, комсомольські осередки повинні включити журнал „БЕЗВІРНИК“ до передплачуваної ними періодики.

Жодного активіста-безвірника, пропагандиста-антирелігійника, керівника антирелігійним вихованням дітей, який не передплатив би журнал „БЕЗВІРНИК“.

„БЕЗВІРНИК“ обслуговує найширші маси культармійців і тому його повинні передплачувати, читати й поширювати комсомольці, учителі, агрономи, лікарі, працівники-активісти радянських, профспілкових, кооперативних та громадських організацій, студенти вузів і технікумів, активісти-робітники, колгоспники й червоноармійці.

Журнал „БЕЗВІРНИК“ видає ДВОУ „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК“

Умови передплати: на 1 рік 4 крб. 80 коп., на 6 м-ців 2 крб. 40 коп., на 3 м-ці 1 крб. 20 коп. Ціна окремого нумера 40 коп.

Передплату приймають всі поштові філії України та Радянського Союзу. Поспішайте своєчасно здати замовлення місцевим поштовим філіям.